

MINISTRIA E ARSIMIT DHE E SHKENCËS

BYROJA E ZHVILLIMIT TË ARSIMIT

Programi mësimor

Historia dhe Shoqëria për klasën VII

Shkup, 2023

TË DHËNA THEMELORE PËR PROGRAMIN MËSIMOR

Lënda mësimore	<i>Historia dhe Shoqëria</i>
Lloji/kategoria e lëndës mësimore	E detyrueshme
Klasa	VII (e shtatë)
Temat/fushat në programin mësimor	<p>HISTORIA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Religjionet në mesjetë • Evropa në mesjetë • Ballkani në mesjetë • Perandoria Osmane <p>ARSIMI QYTETAR</p> <ul style="list-style-type: none"> • Etika dhe religjioni • Identiteti <p>GJEOGRAFIA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gjeografia e Evropës • Gjeografia e Azisë
Numri i orëve	5 orë në javë/180 orë në vit
Pajisjet dhe mjetet	<ul style="list-style-type: none"> • Pajisje digjitale inteligjente • Libri • Enciklopedi, fjalorë, atlas historik, atlas gjeografik • Hartat historike për qytetërimet e lashta të botës • Harta historike për periudhën antike • Hamer, flipçart, markera, letër vizatimi, ngjyra, vizore, kompas, gërshtë, ngjitës, shirit ngjitës, kompjuter, projektor LCD • Material i ilustruar për: qytetërimet e lashta, trashëgiminë kulturore botërore, detin Mesdhe, zonat kohore • Globi, harta fiziko-gjeografike e botës, e Evropës dhe Azisë, harta gjeografike me shkallë të ndryshme (plane, topografike, politike, ekonomike etj.) • Fletët e punës (sipas librit/manualit), hartat memece • Kalendari i llogaritjes së kohës dhe ilustrimet nga kalendarët historikë

	<ul style="list-style-type: none"> • Paraqitje ilustruese e periudhave historike • Pamje të vendeve arkeologjike në botë dhe vendin tonë • Afati kohor për ngjarjet e kaluara, • Revista, gazeta, portale interneti, rrjete sociale • Përmbajtje, aplikacione të regjistruara audiovizuale të përshtatshme për moshën • Burime të tjera mësimore: monumentet e kulturës, muzetë, bibliotekat, institucionet kombëtare
<p>Normativi i kuadrit mësimor</p>	<p>Mësimi nga lënda Historia dhe shoqëria në klasën e shtatë mund të realizohet nga:</p> <p>Për Histori</p> <ul style="list-style-type: none"> • Profesor i diplomuar në histori, niveli i kualifikimit VI A sipas kornizës maqedonase të kualifikimeve dhe së paku 240 kredi të marra sipas SETK ose të shkallës së përfunduar VII/1 • historian i diplomuar, niveli i kualifikimit VI A sipas kornizës maqedonase të kualifikimeve dhe së paku 240 kredi të marra sipas SETK ose të shkallës së përfunduar VII/1. • historian-arkivist i diplomuar, me përgatitje pedagogjike-psikologjike dhe metodike në institucionet e arsimit të lartë të akredituar, niveli VI A sipas kornizës maqedonase të kualifikimeve dhe së paku 240 kredi të marra sipas SETK ose të shkallës së përfunduar VII/1. • Profesor i diplomuar i historisë/arkeolog i diplomuar, me përgatitje pedagogjike-psikologjike dhe metodike në institucione të arsimit të lartë të akredituar, Niveli VI A sipas Kornizës Maqedonase të Kualifikimeve dhe së paku 240 kredi të marra sipas SETK ose të shkallës së përfunduar VII/1. <p>Për Gjeografi</p> <ul style="list-style-type: none"> • studime në gjeografi, lëndë, nivel kualifikimi VI A sipas kornizës maqedonase të kualifikimeve dhe së paku 240 kredi të marra sipas SETK ose të shkallës së përfunduar VII/1 <p>Për Arsim qytetar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Profesor i diplomuar në histori, niveli i kualifikimit VI A sipas kornizës maqedonase të kualifikimeve dhe së paku 240 kredi të marra sipas SETK ose të shkallës së përfunduar VII/1 • historian i diplomuar, niveli i kualifikimit VI A sipas kornizës maqedonase të kualifikimeve dhe së paku 240 kredi të marra sipas SETK ose të shkallës së përfunduar VII/1. • historian-arkivist i diplomuar, me përgatitje pedagogjike-psikologjike dhe metodike në institucionet e arsimit të lartë të akredituar, niveli VI A sipas kornizës maqedonase të kualifikimeve dhe së paku 240 kredi të marra sipas SETK ose të shkallës së përfunduar VII/1. • Profesor i diplomuar i historisë/arkeolog i diplomuar, me përgatitje pedagogjike-psikologjike dhe metodike

	<p>në institucione të arsimit të lartë të akredituar, Niveli VI A sipas Kornizës Maqedonase të Kualifikimeve dhe së paku 240 kredi të marra sipas SETK ose të shkallës së përfunduar VII/1.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Profesor i diplomuar në sociologji, niveli i kualifikimit VI A sipas kornizës maqedonase të kualifikimeve dhe së paku 240 kredi të marra sipas SETK ose të shkallës së përfunduar VII/1 • sociolog i diplomuar, niveli i kualifikimit VI A sipas kornizës maqedonase të kualifikimeve dhe së paku 240 kredi të marra sipas SETK ose të shkallës së përfunduar VII/1. • Profesor i diplomuar në filozofi, niveli i kualifikimit VI A sipas kornizës maqedonase të kualifikimeve dhe së paku 240 kredi të marra sipas SETK ose të shkallës së përfunduar VII/1 • Filozof i diplomuar, niveli i kualifikimit VI A sipas kornizës maqedonase të kualifikimeve dhe së paku 240 kredi të marra sipas SETK ose të shkallës së përfunduar VII/1 • Profesor i diplomuar në filozofi dhe arsim qytetar, niveli i kualifikimit VI A sipas kornizës maqedonase të kualifikimeve dhe së paku 240 kredi të marra sipas SETK ose të shkallës së përfunduar VII/1
--	---

LIDHSHMËRIA ME STANDARDET KOMBËTARE

Rezultatet e mësimit të paraqitura në programin mësimor shpijnë drejt përvetësimit të kompetencave në vijim të përfshira me fushën **Shoqëria dhe kultura demokratike** nga Standardet kombëtare:

<i>Nxënësi/nxënësja di dhe/ose është i aftë:</i>	
VI-A.1	të shpjegojë se si faktorët shoqërorë ndikojnë mbi personalitetin dhe mjedisin dhe t'i marrë parasysh kur formon opinione dhe kur merr vendime;
VI-A.2	ta analizojë sjelljen e vet në mënyrë që të përmirësohet, duke vendosur qëllime realiste dhe të arritshme për veprim aktiv në komunitet;
VI-A.3	t'i formulojë dhe argumentojë pikëpamjet e veta, t'i dëgjojë dhe analizojë pikëpamjet e të tjerëve dhe t'i trajtojë me respekt edhe kur nuk pajtohet;
VI-A.4	të bëjë reflektime kritike mbi vlerat dhe sjelljet e ndryshme personale dhe shoqërore në kontekste të ndryshme (veçanërisht në situata të ndjeshme etike), të respektojë normat dhe vlerat e pranuar shoqërore, por edhe t'i sfidojë ato kur ai mendon se është e nevojshme;
VI-A.5	t'i kuptojë dallimet midis njerëzve mbi çfarëdo baze (gjinia dhe përkatësia etnike, mosha, aftësitë, statusi shoqëror etj.);
VI-A.6	të njohë praninë e stereotipave dhe paragjyqimeve të vetja dhe të tjerët dhe të kundërshtojë diskriminimin;

VI-A.7	të njohë manifestimin e dhunës verbale dhe fizike në mjedisin e vet, t'i perceptojë pasojat e dhunës dhe ta kundërshtojë atë;
VI-A.8	të kuptojë se çfarë i lidh dhe çfarë i ndan njerëzit në komunitet, të gjejë mënyra për të kontribuar në përparimin e komunitetit, duke marrë parasysh nevojat dhe interesat e të gjithëve;
VI-A.9	të njohë grupet e ndjeshme në shoqëri, të marrë pjesë në aksione humanitare dhe vullnetare dhe t'i mbështesë ato;
VI-A.12	t'i analizojë dhe diskutojë në mënyrë kritike vlerat e shoqërisë civile, rolet dhe sjelljet e ndryshme të qytetarëve dhe rolin e tij/saj në të;
VI-A.13	ta analizojë konceptin e të drejtave të njeriut dhe të drejtave të fëmijëve, t'i identifikojë rastet e shkeljes së të drejtave dhe të ndërmarrë veprime për respektimin joselektiv të tyre;
VI-A.14	t'i analizojë dhe diskutojë përgjegjësitë e ekzekutivit, legjislativit dhe gjyqësorit në shtetin juridik dhe rolin e shtetit në mbrojtjen e të drejtave të njeriut;
VI-A.15	t'i identifikojë situatat në të cilat qytetarët mund të ndikojnë në jetën e komunitetit dhe të angazhohet në përmirësimin e kushteve;
VI-A.16	të njohë situatat e abuzimit me pushtetin, të shpjegojë efektet e dëmshme të korrupsionit tek individi, grupi dhe shoqëria dhe të kundërshtojë fenomene të tilla në mjedis;
VI-A.19	ta shpjegojë rëndësinë e proceseve demokratike në shoqëri dhe të zbatojë parimet e pjesëmarrjes demokratike brenda shkollës;
VI-A.21	të dallojë kuptimin e termave: komb, popull, bashkësi etnike, qytetarë dhe individë; mbi fenomenet: përkatësi etnike dhe kombëtare, patriotizëm dhe nacionalizëm, shumicë dhe pakicë; si dhe konceptet: territori, rajoni, shteti, shoqëria, qeveria, etj. dhe t'i përdorë ato në mënyrë të përshtatshme në kontekste të ndryshme me të cilat lidhen;
VI-A.22	t'i identifikojë dhe respektojë të gjitha simbolet kombëtare të shtetit të Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe të shfaqë ndjenjën e përkatësisë ndaj shtetit;
VI-A.23	t'i identifikojë veçoritë gjeografike të kontinenteve, rajoneve dhe vendeve në botë dhe t'i lidhë ato me zhvillimin e tyre shoqëror;
VI-A.24	t'i identifikojë karakteristikat gjeografike të vendit tonë dhe t'i lidhë ato me zhvillimin shoqëror;
VI-A.25	t'i shpjegojë karakteristikat e mjediseve natyrore dhe shoqërore dhe lidhjen e tyre me organizimin e jetës së njerëzve;
VI-A.27	ta tregojë dhe shpjegojë historinë (sociale, kulturore dhe politike) të popullit të vet dhe historitë e popujve të tjerë që jetojnë në vendin tonë dhe në rajon, me veçoritë e tyre dhe në kontekstin e së kaluarës së përbashkët historike;
VI-A.29	t'i identifikojë dallimet dhe ngjashmëritë midis feve më të përhapura në botë dhe ateizmit/agnosticizmit, me theks të veçantë në normat dhe vlerat etike që ato përfaqësojnë.
<i>Nxënësi/nxënësjë kupton dhe pranon se:</i>	
VI-B. 1	nuk guxon të diskriminojë në bazë të dallimeve midis njerëzve (gjinisë dhe përkatësisë etnike, moshës, aftësitë, statusi shoqëror, etj.);
VI-B. 2	të gjithë njerëzit, përfshirë fëmijët, kanë të drejtë të shprehin mendimet dhe pikëpamjet e tyre dhe të marrin pjesë në vendimmarrje në lidhje me nevojat dhe interesat e tyre;

VI-B.4	respektimi jo-selektiv i të drejtave dhe lirive të njeriut është vendimtar për mirëqenien e individëve dhe të shoqërisë në tërësi;
VI-B.5	barazia dhe kohezioni social janë të nevojshme për funksionimin e suksesshëm të komunitetit;
VI-B.6	angazhimi personal dhe bashkëpunimi me të tjerët janë të rëndësishme për arritjen e interesit të përbashkët publik;
VI-B.7	çdo qytetar është i detyruar të veprojë me përgjegjësi ndaj bashkëqytetarëve të tij, komunitetit dhe shoqërisë në tërësi, duke pasur parasysh vazhdimisht pasojat e veprimeve të tij për të tjerët dhe mjedisin;
VI-B. 8	çdo qytetar është i detyruar të respektojë ligjet, rregullat dhe rregulloret që rregullojnë sjelljen e njerëzve dhe funksionimin e institucioneve;
VI-B.9	çdo qytetar duhet të marrë përgjegjësinë për ndryshimet në natyrë të shkaktuara nga aktivitetet e njeriut;
VI-B.11	çdokush ka të drejtë të zgjedhë se cilën fe e konsideron të tij/saj, gjegjësisht të zgjedhë që të mos i përkasë asnjë feje/besimi, pa asnjë pasojë nga zgjedhja e bërë;
VI-B.12	vendi ynë është një shoqëri multikulturore/multietnike e banuar nga pjesëtarë të kulturave/etnive të ndryshme dhe secili prej qytetarëve të tij është përgjegjës për të kontribuar në shkëmbimin ndërkulturor dhe respektimin e të drejtave të njeriut në interes të jetesës së përbashkët në një shoqëri të integruar, etnikisht kohezive;
VI-B. 13	identiteti kombëtar, i cili rrjedh nga përkatësia e shtetit të Republikës së Maqedonisë së Veriut, është një komponent i rëndësishëm i identitetit i të gjithë qytetarëve të shtetit.

Programi mësimor, gjithashtu përfshin kompetencat përkatëse nga fushat e mëposhtme transversale të Standardeve Kombëtare:

Shkrim-leximi gjuhësor, matematika dhe shkencat natyrore, shkrim-leximi digjital, zhvillimi personal dhe social, teknika, teknologjia dhe sipërmarrësi dhe shprehja artistike dhe kultura

<i>Nxënësi/nxënësjat di dhe është i/e aftë:</i>	
I-A.2	të njohë dhe të përdorë forma të ndryshme të të shprehurit me shkrim: letrare (poemë, tregim të shkurtër, prezantim/fjalim, ese letrare, ditar etj.) dhe joletrare (ese tematike, raport, kërkesë, njoftim, reklamë etj.);
I-A.3	të udhëheqë një dialog kritik dhe konstruktiv, duke i shprehur pikëpamjet e tij në mënyrë argumentuese;
I-A.5	të përgatisë dhe të mbajë një fjalim me përmbajtje të ndryshme dhe për një qëllim të ndryshëm, duke marrë parasysh audiencën (mosha dhe diversiteti etnik/kulturor);
I-A.8	të kuptojnë përmbajtjen e mesazheve audio: të jenë në gjendje të nxjerrin, analizojnë, vlerësojnë dhe përmbledhin informacionin nga mesazhet dhe t'i shprehin ato (me shkrim dhe me gojë) me fjalët e tyre;
I-A.9	të kuptojë përmbajtjen e një teksti të shkruar: të jetë në gjendje të nxjerrë, analizojë, vlerësojë dhe përmbledhë informacionin nga teksti dhe ta shprehë atë (me shkrim dhe me gojë) me fjalët e veta;
I-A.10	të kuptojë përmbajtjet e paraqitura vizualisht (diagrame, tabela dhe grafikone, ilustrime, animacione etj.), të jetë në gjendje të veçojë, analizojë, vlerësojë dhe përmbledhë përmbajtjet e paraqitura vizualisht dhe t'i shpjegojë ato (me shkrim dhe me gojë);
I-A.12	të përdorë informacionin nga burime dhe media të ndryshme dhe t'iu qaset atyre në mënyrë kritike, duke marrë parasysh burimin,

	kontekstin, qëllimin dhe besueshmërinë e informacioneve të prezantuara.
III-A.5	të rekomandojë/zbatojë një shkallë në kontekste të ndryshme të jetës së përditshme,
III-A.16	të bëjë dhe të përdorë vizatime në shkallë dhe të interpretojë hartat,
III-A.25	të vendosë se si të kontrollojë rezultatet dhe mendojë nëse përgjigja është e arsyeshme në kontekstin e problemit,
III-A.29	të shqyrtojë dhe të zgjedhë idetë, të vëzhgojë, të parashikojë dhe të vendosë supozime (hipoteza), të mbledhë dhe vlerësojë provat, të kontrollojë parashikimet, të planifikojë, organizojë dhe të kryejë hulumtime, të regjistrojë, përpunojë, analizojë dhe paraqesë rezultatet, të evalulojë dhe diskutojë konkluzionet,
III-A.67	të orientojë në hapësirë me ndihmën e skicave, hartave, regjistrimeve dhe paraqitjeve digjitale në zonat e dhëna gjeografike.
IV-A.9	në komunikimin me të tjerët në hapësirën digjitale multikulturore, respekton pjesëmarrësit e ndryshëm dhe ndjek normat ligjore, kulturore dhe etike të sjelljes në hapësirën digjitale;
IV-A.10	të kujdeset për identitetin, sigurinë dhe reputacionin e tij digjital dhe të respektojë politikat e privatësisë;
IV-A.12	të hulumtojë mundësitë për përdorimin e modeleve dhe simulimeve të ndryshme, duke kombinuar paraqitje statike dhe dinamike, zë, tekst dhe fotografi për të modifikuar ose krijuar produkte të thjeshta multimediale krijuese me një qëllim të caktuar dhe për një audiencë specifike;
IV-A.13	të definojë kriteret e cilësisë për produktet dhe zgjidhjet digjitale, duke përfshirë inovacionin dhe dobinë;
V-A.3	të identifikojë komponentët e ndryshëm të identitetit të vet, i cili ndërtohet mbi bazën e përkatësisë në grupe të ndryshme shoqërore (për shembull: gjinia, identiteti etnik dhe kombëtar) dhe të roleve të ndryshme që ka në jetë (për shembull: nxënës, djali/bija);
V-A.4	të vlerësojë aftësitë dhe arritjet e veta (duke përfshirë pikat e forta dhe të dobëta) dhe në bazë të tyre të përcaktojë prioritetet që do të mundësojnë zhvillimin dhe avancimin e tij/saj;
V-A.5	të njohë emocionet tek vetja dhe tek të tjerët, të perceptojë pasojat e reagimeve të veta emocionale në situata të ndryshme dhe të përdorë strategji të përshtatshme për t'u përballur me emocionet;
V-A.6	të vendosë synime për mësimin dhe zhvillimin personal dhe të punojë në tejkalimin e sfidave që dalin në rrugën drejt realizimit të tyre;
V-A.7	të përdorë përvojat e veta për të lehtësuar mësimin e tij dhe për të përshtatur sjelljen e tij në të ardhmen;
V-A.8	të organizojë kohën e tij/saj në atë mënyrë që t'i mundësojë atij/asaj të arrijë në mënyrë efikase dhe efektive qëllimet e përcaktuara dhe të kënaqë nevojat e veta;
V-A.9	të parashikojë pasojat e veprimeve të tij dhe të veprimeve të tjerëve për veten dhe për të tjerët;
V-A.10	të zbatojë parimet etike të vlerësimit të së drejtës dhe të gabuarës në veprimet e veta dhe të tjerëve dhe të shfaqë tipare të virtutshme të karakterit (siç janë: ndershmëria, drejtësia, respekti, durimi, kujdesi, mirësjellja, mirënjohja, vendosmëria, guximi dhe vetëdisiplina);
V-A.11	të veprojë në mënyrë të pavarur, me vetëdije të plotë se kujt, kur dhe si mund të kërkojë ndihmë;
V-A.12	me sukses të përballet me presionet sociale;
V-A.13	të komunikojë me të tjerët dhe të paraqitet në mënyrë të përshtatshme për situatën;

V-A.14	të dëgjojë në mënyrë aktive dhe të përgjigjeni siç duhet, duke treguar ndjeshmëri dhe mirëkuptim për të tjerët dhe duke shprehur shqetësimet dhe nevojat tuaja në mënyrë konstruktive;
V-A.15	të bashkëpunojë me të tjerët në arritjen e qëllimeve të përbashkëta, duke ndarë pikëpamjet dhe nevojat e veta me të tjerët dhe duke marrë parasysh pikëpamjet dhe nevojat e të tjerëve;
V-A.16	të njohë problemet në marrëdhëniet me të tjerët dhe t'i qaset në mënyrë konstruktive zgjidhjes së konflikteve, duke respektuar të drejtat, nevojat dhe interesat e të gjitha palëve të përfshira;
V-A.17	të kërkojë informatë kthyesë dhe mbështetje për veten, por edhe të jep informatë kthyesë konstruktive dhe mbështetje në dobi të të tjerëve;
V-A.18	të hulumtojë, të bëjë pyetje përkatëse, me qëllim për të zbuluar problemet, për të analizuar dhe vlerësuar informacionet dhe propozimet dhe për të kontrolluar supozimet;
V-A.19	të jep propozime, të shqyrtojë mundësi të ndryshme dhe të parashikojë pasojat me qëllim për të nxjerrë konkluzione dhe për të marrë vendime racionale;
V-A.21	të analizoj, vlerësoj dhe përmirësoj të mësuarit e tyre;
VII-A.9	të marrë pjesë aktive në punën ekipore sipas rregullave të miratuara më parë dhe me respekt të vazhdueshëm për rolin dhe kontributin e të gjithë anëtarëve të ekipit;
VIII-A.3	të shpreh idetë, përvojat dhe emocionet e veta, duke përdorur forma artistike ose forma të tjera të shprehjes krijuese (individuale ose kolektive);
VIII-A.5	të manifestojë njohuri për kulturën e vet dhe mënyrat e ndryshme të shprehjes së saj përmes letërsisë dhe arteve vizuale, muzikës dhe valleve, ndërtimeve dhe produkteve të tjera kulturore;
VIII-A.6	të identifikojë dallimet dhe ngjashmëritë ndërmjet kulturës së vet dhe kulturave të tjera në mjedisin e ngushtë e më të gjerë dhe të analizojë lidhjen dhe ndërvarësinë e tyre;
VIII-A.7	të njohë dhe të shpjegojë se si veçoritë kulturore ndryshojnë me kalimin e kohës dhe në kontekste të ndryshme;
VIII-A.10	të identifikojë dhe rishqyrtojë stereotipet dhe paragjykimet ndaj pjesëtarëve të grupeve të tjera kulturore që manifestohen në mjedisin e tij/saj;
VIII-A.12	të interpretojnë botën jo vetëm nga këndvështrimi i pjesëtarëve të kulturës së tyre, por edhe nga këndvështrimi i kulturave të tjera.
<i>Nxënësi /nxënësjë kupton dhe pranon se:</i>	
I-B.1	nëpërmjet studimit të gjuhës amtare zhvillohet identiteti i vet gjuhësor dhe kulturor dhe nëpërmjet komunikimit gjuhësor transmetohet trashëgimia kulturore dhe kultura e të jetuarit;
I-B.3	nëpërmjet leximit të teksteve me përmbajtje dhe strukturë të ndryshme zhvillohet shkrim-leximi, krijohet një këndvështrim më i gjerë për veten dhe botën dhe nxitet shkrimi nga nevoja dhe kënaqësia;
I-B.4	përmbajtja dhe mënyra e shprehjes së mendimit mund të kontribuojë në ruajtjen dhe përmirësimin e komunikimit, por edhe të shkaktojë keqkuptime dhe konflikte;
III-B.5	kurioziteti dhe inovacioni janë kryesore për zhvillimin e mendimit kërkimor shkencor;

III-B.9	duhet të kuptojë avantazhet, kufizimet dhe rreziqet e teorive shkencore dhe zbatimin e tyre dhe të tregojë një qëndrim të zhvilluar ndaj marrjes së vendimeve të drejta dhe ndërtimit të vlerave, duke përfshirë edhe aspektin moral në zgjidhjen e problemeve.
IV-B.3	potencialet e TIK-ut do të rriten dhe duhet të monitorohen dhe përdoren, por gjithashtu duhet të ketë një qëndrim kritik ndaj besueshmërisë, konfidencialitetit dhe ndikimit e të dhënave dhe informacioneve që janë në dispozicion përmes pajisjeve digjitale;
IV-B.4	në hapësirën digjitale është e rëndësishme të sigurohet mbrojtja e identitetit, privatësisë dhe sigurisë emocionale, të mos përdoret gjuha e urrejtjes dhe dhuna kibernetike dhe të respektohen rregullat dhe normat e komunikimit në komunitetet digjitale;
IV-B.5	Informacionet e disponueshëm në hapësirën digjitale duhet të përdoren në mënyrë etike, sipas rregullave të përcaktuara dhe për të mirën e njerëzve;
V-B.2	njohja e identitetit të vet kontribuon në forcimin e vetëbesimit dhe zhvillimit personal;
V-B.3	arritjet e veta dhe mirëqenia varen në masën më të madhe nga përpjekja që investon dhe nga rezultatet që ai /ajo arrin;
V-B.4	çdo veprim që ai ndërmerr ka pasoja për të ose për mjedisin e tij;
V-B.7	iniciativa, këmbëngulja, qëndrueshmëria dhe përgjegjësia janë të rëndësishme për kryerjen e detyrave, arritjen e qëllimeve dhe tejkalimin e sfidave në situatat e përditshme;
V-B.8	ndërveprimi me të tjerët është i dyanshëm - pasi ai/ajo ka të drejtë t'u kërkojë të tjerëve të kënaqin interesat dhe nevojat e tij/saj, gjithashtu ai/ajo ka përgjegjësinë t'u japë hapësirë të tjerëve për të kënaqur interesat dhe nevojat e tyre;
V-B.9	kërkimi i informatës kthyesë dhe pranimi i kritikave konstruktive çon në përparimin personal në plan individual dhe shoqëror;
VII-B.4	etika e punës, ndjeshmëria kulturore dhe qëndrimi ndaj të tjerëve janë të rëndësishme për krijimin dhe ruajtjen e një klime pozitive pune;
VII-B.5	burimet nuk janë të pakufizuara dhe duhet të përdoren me përgjegjësi;
VIII-B.3	respektimi dhe promovimi i kulturës së vet kontribuon në forcimin e identitetit dhe dinjitetit kulturor;
VIII-B.4	diversiteti kulturor ndikon në zhvillimin e identitetit të pjesëtarëve të kulturave të ndryshme;
VIII-B.5	dallimet ndërmjet kulturave duhet të shihen si një mundësi për të mësuar dhe si një sfidë për mirëkuptim dhe përparim të ndërsjellë;
VIII-B.6	respektimi dhe promovimi i kulturave të tjera kontribuon në sigurimin e respektimit të kulturës së vet nga të tjerët.

REZULTATET E MËSIMIT

HISTORI

Tema: Religjionet në Mesjetë

Gjithsej: 8 orë

Rezultatet e mësimi

Nxënësi/nxënësja do të jetë i/ e aftë të:

1. përshkruaj ndarjen e kishës së krishterë dhe shfaqjen e mësimëve heretike;
2. përshkruaj shfaqjen e fesë islame;
3. shpjegoj karakteristikat dhe arritjet kulturore në botën arabe;

Nxënësi/nxënësja do të:

4. zhvillon respektin për fetë e ndryshme.

Përmbajtjet (dhe nocionet)

- **Kisha e Krishterë në Mesjetë**
(Skizma, Kisha e Krishterë Perëndimore, Papa, Roma, Kisha e Krishterë Lindore, Patriarku, Kostandinopoja, Inkuizicioni, Galileo Galilei, Giordano Bruno, Mësimet Heretike: Ariani dhe Antiokia)

- **Shfaqja dhe përhapja e Islamit**
(beduinët, nomadët, Meka, Medina islame, Muhamedi, Kurani, hixhri, Qabeja, Kalifate, shteti i arabëve, Kalifati i Bagdadit, Njëmijë e një netë, numrat arab, xhamitë)

Standardet e vlerësimit

- Përshkruan zgjerimin e krishterimit gjatë mesjetës.
- Shpjegon rolin e krishterimit dhe ndikimin e tij në jetën politike, ekonomike dhe kulturore të shoqërisë mesjetare.
- Përshkruan ndarjen e kishës së krishterë dhe tregon pasojat e ndarjes së saj.
- Shpjegon rolin dhe ndikimin e fesë së krishterë në jetën e përditshme të njerëzve në mesjetë.
- Shpjegon shfaqjen dhe shkaqet e mësimëve heretike.
- Shpjegon inkuizicionin si fenomen dhe rendit shembujt më të famshëm të viktimave të inkuizicionit.
- Shpjegon shfaqjen e Islamit dhe përshkruan përhapjen e Islamit në Azi, Afrikë dhe Evropë.
- Thekson karakteristikat themelore të Islamit në Mesjetë.
- Shpjegon rolin dhe ndikimin e fesë islame në jetën e përditshme të njerëzve në mesjetë.
- Thekson karakteristikat dhe arritjet kulturore në botën arabe.

Shembuj të aktiviteteve

- Nxënësve, të ndarë në grupe, u jepet detyrë të hulumtojnë dhe të theksojnë shembuj konkretë për 1. Si dhe në cilën zonë u përhap krishterimi, 2. Roli dhe ndikimi i krishterimit në jetën politike, ekonomike dhe kulturore gjatë mesjetës. Secili grup zgjedh shembujt (2 deri në 3) dhe i shënon me ngjitëse në një tabelë të përgatitur (me grafikë të caktuar) nga mësuesi. Në fund secili grup prezanton rezultatet e hulumtimit dhe zhvillohet një diskutim përmes pyetjeve të bëra nga mësuesi.

1. Si dhe ku u përhap krishterimi gjatë mesjetës?
2. Cili ishte roli i krishterimit në jetën politike të njerëzve?
3. Si ndikoi krishterimi në jetën ekonomike të njerëzve?
4. Çfarë ndikimi pati krishterimi në jetën kulturore, gjegjësisht në jetën e përditshme të njerëzve?

- Nxënësve të ndarë në grupe u jepet detyrë të hulumtojnë ndarjen e kishës së krishterë, gjegjësisht t'u përgjigjen pyetjeve:

1. Kur dhe si ndodhi ndarja e kishës së krishterë?
2. Cilat ishin dhe mbeten qendrat kryesore të kishës ortodokse dhe katolike?
3. Cili është ndryshimi kryesor midis Kishës Ortodokse dhe Kishës Katolike?
4. Cilat ishin pasojat apo ndryshimet pas ndarjes së kishës së krishterë?

Pas prezantimit të përgjigjeve nga përfaqësuesit e grupeve, mësuesi nxit një diskutim për pyetjet e përmendura, gjegjësisht për mendimet e nxënësve në lidhje me ndarjen e kishës së krishterë përmes pyetjeve të mëposhtme:

1. A ishte e pashmangshme ndarja e kishës së krishterë dhe pse?
2. Çfarë do të kishte ndodhur nëse nuk do të kishte ndodhur ndarja?
  - Nxënësve të ndarë në grupe u jepet detyrë të hulumtojnë pyetjet:

1. Cili ishte roli i fesë së krishterë në jetën e përditshme të njerëzve?
2. Çfarë do të thotë termi heretikë?
3. Cilat janë arsytet e shfaqjes së mësimëve heretike?
5. Cilët persona ishin disa nga viktimat më të famshme të Inkuizionit?

Pas hulumtimit, përfaqësuesit nga grupet i prezantojnë rezultatet, dhe më pas mësimdhënësi i orienton në diskutim rreth prezantimeve, përkatësisht rezultateve të marra nga hulumtimi me qëllim për të konfirmuar saktësinë. Në fund mësuesi i nxit nxënësit të reflektojnë për atë që kanë mësuar përmes pyetjeve të bëra.

1. Cilat ishin pasojat e mësimëve heretike për fenë e krishterë?
2. Çfarë ndikimi pati Inkuizionit në zhvillimin e shkencave në mesjetë?
  - Nxënësve të ndarë në grupe u jepet detyra të hulumtojnë shfaqjen, përhapjen e Islamit dhe karakteristikat themelore të Islamit. Përfaqësuesit e grupeve prezantojnë rezultatet e hulumtimit dhe përmes një diskutimi të hapur konfirmohet saktësia e informacionit të marrë. Mësuesi i drejton grupet të bëjnë një diagram të Venit për të krahasuar dallimet dhe ngjashmëritë ndërmjet fesë së krishterë dhe

fesë islame. Pas prezantimit të grupeve, bëhet një diskutim për karakteristikat (ngjashmëritë dhe dallimet) më domethënëse të feve të përmendura.

- Nxënësve të ndarë në grupe u jepet detyra të hulumtojnë rolin dhe ndikimin e fesë islame dhe të gjejnë shembuj specifikë të arritjeve më domethënëse kulturore dhe shkencore të botës arabe. Grupet prezantojnë rezultatet dhe më pas diskutohet për saktësinë e informacionit dhe ndikimin e arritjeve të përmendura në zhvillimin e shkencës. Veçohen arritjet më të rëndësishme shkencore dhe kulturore të arabëve dhe diskutohet për rolin dhe ndikimin e tyre në jetën e përditshme të njerëzve.

HISTORIA

Tema: Evropa në Mesjetë

Gjithsej: 18 orë

Rezultatet e mësimit

Nxënësi/nxënësja do të jetë i/ e aftë të:

1. përshkruan shpërnguljen e madhe të popujve dhe ndryshimet që ndodhën në Evropë;
2. përshkruan karakteristikat e mbretërive mesjetare;
3. përshkruan ndikimin e Perandorisë Romake të Lindjes (Perandorisë Bizantine) në Ballkan;
4. shpjegon zhvillimin e qyteteve mesjetare dhe ndryshimet shoqërore-ekonomike në Evropë;
5. shpjegon luftërat e kryqëzatave;
6. përshkruan zhvillimin e artit dhe shkencës në mesjetë;
7. shpjegon shfaqjen dhe rëndësinë e humanizmit dhe rilindjes.

Përmbajtjet (dhe nocionet)

- **Shpërngulja e madhe e popujve**

(Hunët, Atila, Ostrogotët, Gotët, Visigotët, Vandalët, Barbarët, Perandoria Romake Perëndimore, Vikingët, Skandinavia)

- **Mbretëritë mesjetare**

(feudalizëm, hierarki feudale, baronë, kalorës, frankë, Karli i Madh, kalifat, Kordoba, murtaja)

Standardet e vlerësimit

- Shpjegon arsyet dhe rrjedhën e shpërnguljes së madhe të popujve.
- Thekson fiset më të rëndësishme që morën pjesë në shpërnguljen e madhe të popujve.
- Përshkruan ndryshimet kryesore (politike, ekonomike dhe sociale) që ndodhën si pasojë e shpërnguljes së madhe të popujve .
- Përshkruan përhapjen e vikingëve në të gjithë Evropën dhe botën.
- Përshkruan karakteristikat themelore të feudalizmit dhe mbretërive mesjetare.
- Përcakton hapësirën dhe kohën e Shtetit të Frankëve dhe përshkruan mbretërimin e Karlit të Madh dhe ngritjen dhe rënien e Shtetit të Frankëve.
- Shpjegon pasojat e shfaqjes dhe përhapjes së sëmundjes murtaja ose vdekja e zezë.
- Përcakton hapësirën dhe kohën e kalifatit të Kordobës dhe shpjegon kuptimin e tij.

<ul style="list-style-type: none"> • Bizanti (Bizanti, Kostandinopoja, Stambolli, Romei, Justiniani I, Teodora, Konstandini XI Paleologu, Osmanlinjtë, Mehmeti II Fatih, Hagia Sofia, Kryengritja e Nikës) 	<ul style="list-style-type: none"> • Përcakton kohëzgjatjen dhe përshkruan ndryshimet territoriale të Perandorisë Romake të Lindjes (Perandorisë Bizantine). • Përshkruan zgjerimin e Perandorisë Bizantine dhe mënyrën e sundimit të Justinianit I. • Shpjegon arsyet e rënies së Perandorisë Bizantine.
<ul style="list-style-type: none"> • Qytetet mesjetare (Esnafet, Venecia, Genova, Piza, Marsejë, Pragë, Krakov, Dubrovnik, komuna, peizazhe qytetesh) 	<ul style="list-style-type: none"> • Thekson dhe lokalizon qytetet më të famshme mesjetare evropiane në një hartë historike. • Përshkruan shfaqjen, pamjen dhe mënyrën e jetesës në qytetet mesjetare. • Shpjegon ndikimin e zhvillimit ekonomik dhe kulturor të qyteteve mesjetare mbi kontrastet midis qytetarisë dhe fisnikëve.
<ul style="list-style-type: none"> • Luftërat e kryqëzatave (Kalorësit, Tokat e Shenjta, Papa Urban II, Arabët, Normanët, Kryqëzatat, Perandoria Latine, Myslimanët, Ortodoksët, Katolikët, Varri i Shenjtë, Jerusalemi, Palestina, Mbretëritë e Kryqëzatave) 	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon arsyet e luftërave të kryqëzatave. • Thekson drejtimet e lëvizjes së kryqtarëve dhe përcakton territoret që ishin synimi i luftërave të kryqëzatave. • Shpjegon formimin e mbretërive të kryqëzatave dhe rënien e Perandorisë Bizantine. • Përshkruan pasojat e luftërave të kryqëzatave.
<ul style="list-style-type: none"> • Arti dhe shkenca në mesjetë (Universitetet, Bolonjë, Sorbonë, Oksford, Kembrixh, Avicena) 	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon ndikimin e fesë në art edhe në mesjetë. • Thekson universitetet e para në Evropë dhe shpjegon rolin e tyre. • Shpjegon rëndësinë e Avicenes për zhvillimin e mjekësisë. • Përshkruan karakteristikat e arkitekturës gotike dhe pikturës gotike nga mesjeta. • Thekson dhe përshkruan forma të tjera të artit në Mesjetë (skulptura, tapiceri, hekur i farkëtuar, rregullimi i kopshteve).
<ul style="list-style-type: none"> • Shfaqja e humanizmit dhe Rilindja (shekulli i ri, Firencë, Roma, Napoli, Milano, Mediçi, Françesko Petrarka, Xhovani Kokaço, Dante Alegieri, Kisha e Shën Pjetrit në Romë, Leonardo da Vinçi, Mikelanxhelo, Ticijan, Nikola Koperniku, Galileo Galilej) 	<ul style="list-style-type: none"> • Thekson periudhën e shfaqjes si të Humanizmit ashtu edhe të Rilindjes. • Shpjegon termat humanizëm dhe rilindje. • Shpjegon kuptimin e humanizmit dhe rilindjes dhe ndryshimet e shkaktuara nga shfaqja e tyre. • Thekson qendrat kryesore të artit, artistët më të njohur të humanizmit dhe rilindjes dhe veprat e tyre më të njohura. • Shpjegon kontributin e Leonardo da Vinçit në shkencë dhe art. • Shpjegon kontributin e Nikolla Kopernikut në zhvillimin e astronomisë.

Shembuj të aktiviteteve

- Nxënësit, të ndarë në 3 grupe, duhet të përgatisin një prezantim, në kuadër të të cilit do të ketë një hartë dhe hulumtim për:

1. Në cilën periudhë dhe në cilat territore ka ndodhur shpërngulja e madhe e popujve?
2. Cilat shkaqe supozohet të kenë qenë të rëndësishme për shpërnguljen e madhe të popujve?
3. Cilat territore pushtuan Gotët (Visigotët dhe Ostrogotët), Vandalët, Barbarët, Avarët, Sllavët dhe Protobullgarët?
4. Të shkruajë një biografi të shkurtër me faktet e njohura për jetën e Atilës.
5. Pushtimet e vikingëve dhe territoret që ata pushtuan.
6. Çfarë ndryshimesh ndodhën në Evropë pas shpërnguljes së madhe të popujve?

Secili nga grupet do të marrë dy pyetje për të cilat duhet të përgatisin përgjigjet që do të jenë pjesë e prezantimit. Nxënësit kërkojnë libra, enciklopedi dhe informacione të përshtatshme nga interneti dhe mësuesi kontrollon rëndësinë e librave të përdorur, si dhe të dhënat e internetit të përdorura në prezantim. Pas njohurive të marra dhe prezantimit të përgatitur, nxënësit drejtojnë një diskutim rreth ndryshimeve që ndodhën në Evropë pas shpërnguljes së madhe të popujve.

- Nxënësit, të ndarë në grupe, marrin detyra të hulumtojnë në internet, në libra, enciklopedi:

1. Për atë se si ishte shoqëria feudale, për hierarkinë feudale dhe për karakteristikat themelore të mbretërive mesjetare.
2. Për shtetin e Frankëve dhe për pushtimet e Frankëve, për sundimtarin më të rëndësishëm Karlin e Madh, por edhe për sundimtarët e tjerë të Frankëve, si dhe për atë që ndodhi me shtetin e Frankëve.
3. Për shfaqjen dhe përhapjen e sëmundjes murtaja ose vdekja e zezë në mesjetë, por edhe për rëndësinë e zhvillimit të shkencës mjekësore në çrrënjosjen e sëmundjeve.
4. Për kalifatin e Kordobës, cilat territore mbulonte dhe në cilën periudhë ekzistonte kalifati, çfarë marrëdhëniesh kishte kalifati i Kordobës me shtetet e atëhershme evropiane, si dhe për arritjet ekonomike, shkencore dhe kulturore të kalifatit të Kordobës. Secili nga grupet shënon njohuritë që ka marrë dhe i shkëmben ato me grupet e tjera. Në të njëjtën kohë ata krijojnë pyetje kuizi. Ata ia japin pyetjet mësuesit dhe ai e udhëheq kuizin. Në fund diskutohet për shoqërinë feudale, shtetin e frankëve, murtajën, ndikimin e Kalifatit të Kordobës në zhvillimin e shkencës, matematikës, astronomisë, mjekësisë, por edhe filozofisë, si dhe bibliotekën që ekzistonte aty. e cila përmbante 400.000 libra.

- Nxënësit, të ndarë në grupe me ndihmën e mësuesit, krijojnë një projekt libër/broshurë me të dhënat më të rëndësishme për Perandorinë Bizantine, vizatojnë një plan kohor ku renditen dinastitë që sunduan Bizantin, kërkojnë foto nga e kaluara, por edhe nga e tashmja për qytetin e Kostandinopojës, qyteti që ka katër emra dhe një histori të gjatë, shkruajnë një tekst të shkurtër historik për Perandorin Justinian I për origjinën dhe pushtimet e tij me një hartë të pushtimeve të tij, gjejnë harta nga interneti për ndryshimet në territoret e Perandorisë Bizantine, bëjnë një tekst të shkurtër historik për rënien e Kostandinopojës nën sundimin osman, për kryengritjen e Nikës, shkruajnë informacione të shkurtra, por kërkojnë edhe foto nga interneti për ndikimin kulturor të popujt ballkanikë, kishat, kënga kishtare dhe ndikimi në kulturën islame. Më pas nxënësit drejtojnë një diskutim për trashëgiminë kulturore të Bizantit në territorin e shtetit modern maqedonas.

- Nxënësit së bashku me mësuesin organizojnë një ekspozitë për zhvillimin e qyteteve mesjetare. Nxënësit, të ndarë në tre grupe, gjejnë foto dhe të dhëna për qytetet e famshme mesjetare që ekzistojnë edhe sot, si dhe se si dukeshin zanatet mesjetare, si dukej tregtia në qytetet mesjetare. Ata krahasojnë se si dukeshin qytetet mesjetare në krahasim me qytetet moderne.
- Nxënësit së bashku me mësuesin bëjnë një projekt për kryqëzatat. Mësuesi i ndihmon të gjejnë në një hartë territoret ku janë zhvilluar luftërat. Nxënësit, të ndarë në tre grupe, përgatisin një projekt mbi: 1. numrin e luftërave të kryqëzatave, ku dhe kush i drejtoi, 2. arsyet e ekspeditave të kryqëzatave, 3. pasojat e nga luftërat e kryqëzatave. Të gjithë së bashku bëjnë një afat kohor të të gjitha luftërat e kryqëzatave. Në fund, ata drejtojnë një diskutim rreth shkaqeve, rrjedhës dhe pasojave nga luftërat e kryqëzatave.
- Nxënësit marrin detyrë të hulumtojnë 1. Ndikimi i fesë në art në mesjetë. 2. Për universitetet e para në Evropë dhe rolin e tyre 3. Për Avicenën dhe ndikimin e tij në mjekësi 4. Rreth arkitekturës gotike dhe pikurës 5. Rreth llojeve të tjera të artit në mesjetë. Më pas ata përgatitin një prezantim me ndihmën e mësuesit, i cili kujdeset për rëndësinë e të dhënave të përdorura, duke përdorur enciklopeditë, librat dhe internetin. Prezantimi mund të përmbajë edhe video të shkurtra për artin, për universitetet e para, si dhe për jetën, veprimtarinë shkencore të Avicenës, për ndikimin e tij në mjekësi.
- Mësuesi dhe nxënësit bëjnë një prezantim vizual për humanizmin dhe rilindjen në qendrat evropiane, brenda të cilit njëri grup bën të gjitha arritjet në letërsi dhe shkrimtarët e njohur, grupi i dytë bën për veprat e famshme të artit të Leonardo Da Vinçit, Mikelanxhelos. dhe Ticijanit, si dhe qytetet e famshme dhe grupi i tretë për Nikola Kopernikun dhe Galileo Galilej. Nëpërmjet krijimit të projekteve, ata kërkojnë ndikimin e artit dhe kulturës së lashtë të humanizmit dhe rilindjes.

HISTORIA

Tema: Ballkani në Mesjetë

Gjithsej: 20 orë

Rezultatet e mësimi

Nxënësi/nxënësja do të jetë i/ e aftë të:

1. shpjegon arsyet e shpërnguljes së sllavëve në Ballkan dhe ndryshimet që ndodhën;
2. përshkruan veprimtarinë e Kirilit dhe Metodit, Klementit dhe Naumit dhe nevojën për të krijuar një shkrim sllav;
3. shpjegon krijimin dhe rregullimin e Mbretërisë së Samuelit;
4. shpjegon krijimin dhe rregullimin e principatave në Arbëri;
5. thekson periudhën dhe territoret në të cilat u krijuan shtetet mesjetare të Ballkanit;
6. përshkruan veprimtarinë e Kryedioqezës së Ohrit;
7. përshkruan jetën e përditshme në Ballkan në mesjetë dhe jep shembuj të monumenteve kulturore.

Përmbajtjet (dhe nocionet)

- **Vendosja e sllavëve në Ballkan**
(paraardhësit, vendasit, Perun, Vesna, Veles, Lada, Dazhbog, Triglav, Svarog, Morona, sllavë)

Standardet e vlerësimit

- Përcakton vendndodhjen e atdheut stërgjyshorë të sllavëve të lashtë dhe përshkruan mënyrën e jetesës së tyre në atdheun stërgjyshorë.
- Thekson arsyet e shpërnguljes së sllavëve.

<p>lindorë, jugorë dhe perëndimorë, maqedonas sklavinë, berzitë, strumianë, smolianë, sagudatë, rinhinis, dragovitë, vajunitë, veligizites)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Thekson periudhën dhe rrugët e shpërnguljes së sllavëve të lashtë. • Shpjegon ndryshimet që ndodhën pas shpërnguljes së tyre në Ballkan. • Thekson fiset më të rëndësishme sllave që u vendosën në Ballkan dhe në territorin e shtetit aktual maqedonas. • Thekson hyjnitë më të rëndësishme sllave dhe rolin e tyre.
<ul style="list-style-type: none"> • Veprimtaria e Kirilit dhe Metodit dhe veprimtaria e Klementit dhe Naumit <p>(Krishterizimi, misionet, Papa, aftësimi për shkrim-lexim, Kutmiçevica, glagolike, cirilike, Manastiret, shkollat letrare, shartimi)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan jetën dhe shpjegon veprat e iluministëve sllavë Kirili dhe Metodi. • Përshkruan jetën dhe shpjegon veprat e Klimentit dhe Naumit. • Shpjegon kushtet në të cilat është krijuar alfabeti sllav (glagolik dhe cirilik). • shpjegon arsyet e pranimit të krishterimit nga sllavët.
<ul style="list-style-type: none"> • Shteti i Samuelit <p>(Samoil, Princi Nikolla, Bizanti, Bullgaria, Komitopuli, Princi, Perandori, Monarki, Kurorëzimi, Kryengritja, Tetrarkia, Kryeqyteti, Prespa, Ohri, Beteja e Belasicës, Fisnikët, Petar Deljan, Gjorgji Vojteh)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon krijimin e shtetit të Samuelit. • Tregon periudhën e ekzistencës së shtetit të Samuelit dhe përcakton zgjerimin e territorit të tij në një hartë historike. • Shpjegon sistemin e qeverisjes dhe menaxhimit në shtetin e Samuelit. • Përshkruan betejën e Belasicës dhe pasojat e saj. • Shpjegon arsyet e shembjes së shtetit të Samuelit. • Përshkruan kryengritjet e Petar Deljanit dhe Gjorgji Vojtehit.
<ul style="list-style-type: none"> • Kryepeshkopata e Ohrit <p>(Patriarkana, Patriarku, Kryepeshkopatë, Kryepeshkopi, Dioqeza, Peshkopi, Kler)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon nocionet e kryepeshkopatës dhe patriarkatit. • Përshkruan veprimtarinë dhe rëndësinë e Kryepeshkopatës së Ohrit. • Tregon se si ndahej në të kaluarën territori i Kryepeshkopatës së Ohrit.
<ul style="list-style-type: none"> • Shtetet mesjetare të Ballkanit <p>(Stefan Dushan, Simeon, Kodi i Dushanit, Tërnovë)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Përcakton hapësirën, kohën dhe përshkruan organizimin e shtetit mesjetar serb të mbretit Dushan. • Përcakton hapësirën, kohën dhe përshkruan organizimin e shtetit mesjetar bullgar të mbretit Simeon.
<ul style="list-style-type: none"> • Principata e Arbërit <p>(principata, Arbër dhe Arbëria, taksat, familjet feudale: Balsha, Topia dhe Kastriotët)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tregon periudhën dhe territoret e krijimit të principatës arbërore. • Tregon pushtetarët feudale dhe rendin shoqëror më të rëndësishëm në Principatën e Arbërit.

	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan veçoritë e principatave të Arbërisë të krijuara gjatë shekujve XIV dhe XV (Balsha, Topia, Kastriotë) • Përshkruan ndryshimet (politike, ekonomike dhe kulturore) që ndodhën në Arbëri. <ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon lidhjen e kryepeshkopatës së Ohrit me principatën arbërore.
<ul style="list-style-type: none"> • Sundimtarët e pavarur feudal (Dobromir Hrs, Strez, Aleksij Slav, Volkashin, Jovan Uglesha, Marko) 	<ul style="list-style-type: none"> • Tregon pushtetarët feudalë të pavarur në territorin e shtetit modern maqedonas në mesjetë. • Përcakton hapësirën dhe kohën e krijimit dhe të mbijetesës së mbretërisë së Volkashinit dhe despotizmit të Jovan Ugleshës.
<ul style="list-style-type: none"> • Jeta e përditshme e njerëzve të Ballkanit në Mesjetë (zeje, shkolla kishtare) 	<ul style="list-style-type: none"> • Numëron llojet e zejeve që përdoren në jetën e përditshme të njerëzve në mesjetë. • Shpjegon rëndësinë e shkollave kishtare në shkrim-leximin e popullsisë. • Përshkruan jetën e përditshme të njerëzve të Ballkanit në Mesjetë (ushqim, veshje, argëtim, muzikë, profesione). • Përshkruan mënyrën e ndërtimit në mesjetë të Ballkanit.
<ul style="list-style-type: none"> • Kultura e Ballkanit në Mesjetë (fjalë lavdëruese, biografi, qendra letrare, afreske, ikona, herezi, mësim heretike, bogomilizëm) 	<ul style="list-style-type: none"> • Përcakton ndikimin kulturor të Bizantit në Ballkan. • Shpjegon arsyet e shfaqjes së mësimi bogomil dhe karakteristikat e tij. • Shpjegon rolin dhe rëndësinë e kishave dhe manastireve në mesjetë në Ballkan. • Tregon shembuj të veprave letrare për popujt ballkanikë (Shkolla Letrare e Kratovës, dokumentet e para të shkruara në gjuhën shqipe).

Shembuj të aktiviteteve

- Nxënësve, të ndarë në katër grupe, u jepet detyrë të hulumtojnë në internet dhe në literaturën historike. Grupi i parë hulumton se ku shtrihej territori ku jetonin më parë sllavët, grupi i dytë hulumton mënyrën e jetesës dhe profesionet e sllavëve të vjetër, grupi i tretë hulumton arsyet që çuan në braktisjen e territorit që ata banonin më parë dhe vendoseshin në Evropën Qendrore, Lindore dhe Jugore . Grupi i katërt hulumton se çfarë ndryshimesh ndodhën në territoret e sapovendosura nga sllavët. Secili grup mbledh të dhëna, i përzgjedh dhe bën postera që më pas i prezanton dhe nxjerr një përfundim për mënyrën e jetesës së sllavëve dhe se shpërngulja e madhe e popujve ndikoi në shpërnguljen e sllavëve. Ata kontrollojnë saktësinë e asaj që kanë shënuar. Në fund të orës së mësimi, nxënësit përmes pyetjeve të parashtruara nga mësuesi përgjigjen dhe drejtojnë një diskutim për të gjitha ndryshimet që i ndodhën grupit të popujve sllavë me zhvendosjen e tyre në territore të reja.
- Nxënësve, të ndarë në katër grupe, u jepet detyrë të hulumtojnë se cilat fise sllave u vendosën në territorin e Ballkanit dhe në territorin e shtetit të sotëm maqedonas, si dhe të Skllavinët maqedonase. Ata përcaktojnë territoret në një hartë historike dhe shkruajnë emrat e fiseve të veçanta sllave me ngjitëse. Më pas, secili grup paraqet hartën e "tyre" historike dhe të gjithë së bashku kontrollojnë saktësinë e asaj që kanë bërë. Në një diskutim të përbashkët me mësuesin nxënësit shpjegojnë nocionin sllavizim. Në fund, konstatohet se ndryshime të mëdha ndodhën në Ballkan

me shpërnguljen e sllavëve. Disa nga vendasit lanë shtëpitë e tyre, u shpërngulën në qytete më të mëdha, disa qëndruan të jetonin me sllavët dhe me kalimin e kohës u përzien me sllavët.

- Nxënësit ndahen në grupe të vogla ose çifte, secili grup/çift merr (duke tërhequr një fletë) emrin e një perëndie ose perëndeshe të sllavët e lashtë, me detyrën të hulumtojnë rolin e çdo hyjnie në mitologjinë sllave dhe ta paraqesin atë përmes një vizatimi. Të gjitha vizatimet varen në mur dhe secili grup e prezanton paraqitjen e perëndisë/hyjnisë së tij. Më pas mësimdhënësi shkruan në tabelë karakteristikat e mëposhtme të përgjithshme të besimeve dhe feve midis sllavëve (politeistët, perënditë meshkuj dhe femra, perënditë e natyrës, zanat, kultet, flijimet, priftërinjtë).
- Nxënësit, të ndarë në tre grupe, përgatisin një prezantim për jetën dhe veprën e vëllezërve të shenjtë Kirili dhe Metodi. Grupi i parë hulumton jetën, origjinën dhe arsimimin e vëllezërve Kiril dhe Metodi. Grupi i dytë hulumton misionin në Moravi. Grupi i tretë hulumton misionin e Bregalnicës. Bazuar në të dhënat e marra nga kërkimi, grupet përpilojnë një afat kohor në të cilin regjistrojnë ngjarjet më të rëndësishme të jetës dhe veprimtarisë së tyre. Kur kanë lindur dhe cilët ishin prindërit e tyre? Ku shkronin në shkollë dhe cilat ishin profesionet e tyre? Cilën gjuhë morën për bazë kur krijuan alfabetin glagolitik? Cilat ishin misionet e tyre më të rëndësishme dhe ku u zhvilluan? Kur dhe ku vdiqën? Pasi secili grup prezanton punën e tij, në një diskutim të përbashkët theksohen momentet që lanë përshtypjen më të madhe te nxënësit dhe pritet që nxënësit të nxjerrin përfundimin se vëllezërit Kirili dhe Metodi janë edukatorë gjithëslavë, meritore për krijimin e Alfabeti sllav glagolik dhe për pranimin e krishterimit nga ana e sllavëve. Në diskutim, nxënësit theksojnë rëndësinë e tyre të madhe për të gjithë popujt sllavë.
- Nxënësit, të ndarë në tre grupe, përgatisin një prezantim për jetën dhe veprën e Klimentit dhe Naumit. Grupi i parë hulumton për Klimentin, grupi i dytë për Naumin dhe i treti për Ohrit si qendër e veprimtarisë arsimore sllave. Bazuar në të dhënat e marra nga hulumtimi, grupet përpilojnë një afat kohor në të cilin shënojnë ngjarjet më të rëndësishme të jetës dhe aktiviteteve të tyre. Pasi secili grup prezanton punën e tij, në një diskutim të përbashkët evidentohen momentet që lënë përshtypjen më të madhe te nxënësit dhe nxirren përfundime për domethënien dhe madhësinë e Klimentit dhe Naumit, për veprimtarinë e tyre dhe për zhvillimin e veprimtarisë edukative-arsimore, mjekësisë dhe letërsisë, veçanërisht për qytetin e Ohrit, por edhe për ndikimin e tyre në pjesë të tjera të territorit të shtetit modern maqedonas, si dhe në vise të tjera të Ballkanit. Nxënësit pritet të dinë se alfabeti cirilik është emëruar për nder të mësuesit të tyre Kirilit.

• Cilën gjuhë morën për bazë kur krijuan alfabetin glagolitik? Cilat ishin misionet e tyre më të rëndësishme dhe ku u zhvilluan? Kur dhe ku vdiqën? Pasi secili grup prezanton punën e tij, në një diskutim të përbashkët theksohen momentet që lanë përshtypjen më të madhe te nxënësit dhe pritet që nxënësit të nxjerrin përfundimin se vëllezërit Kirili dhe Metodi janë iluministë sllavë, meritore për krijimin e Alfabeti sllav glagolitik dhe për pranimin e krishterimit nga ana e sllavëve. Në diskutim, nxënësit theksojnë rëndësinë e tyre të madhe për të gjithë popujt sllavë.

• Nxënësit, të ndarë në tre grupe, përgatisin një prezantim për jetën dhe veprën e Klimentit dhe Naumit. Grupi i parë hulumton për Klimentin, grupi i dytë për Naumin dhe i treti për Ohrit si qendër e veprimtarisë arsimore sllave. Bazuar në të dhënat e marra nga hulumtimi, grupet përpilojnë një afat kohor në të cilin shënojnë ngjarjet më të rëndësishme të jetës dhe aktiviteteve të tyre. Pasi secili grup prezanton punën e tij, në një diskutim të përbashkët evidentohen momentet që lanë përshtypjen më të madhe te nxënësit dhe nxirren përfundime për domethënien dhe madhësinë e Klimentit dhe Naumit, për veprimtarinë e tyre dhe për zhvillimin e veprimtarisë arsimore, mjekësisë dhe letërsisë, veçanërisht për qytetin e Ohrit, por edhe për ndikimin e tyre në pjesë të tjera të territorit të shtetit modern maqedonas, si dhe në vise të tjera të Ballkanit. Nxënësit pritet të dinë se alfabeti

cirilik është emëruar për nder të mësuesit të tyre Kirilit.

- Nxënësit, të ndarë në tre grupe, marrin një fletë pune ku përshkruhen kryengritjet e Princ Nikollës dhe Komitopolëve. Pas analizimit të përshkrimeve të dhëna, nxënësit pritet t'u përgjigjen pyetjeve të dhëna në fletën e punës: (1) Cilat ishin arsyt e ngritjes së kryengritjeve dhe kundër kujt u ngritën ato?, (2) Kush qëndroi në krye të kryengritjet? dhe (3) Si përfunduan kryengritjet? Në tabelë, mësuesi vizaton një afat kohor dhe përcakton periudhën kur u krijua shteti i Samuelit. Lexohen përgjigjet e dhëna nga nxënësit dhe mësuesi shpjegon dhe/ose korrigjon nëse është e nevojshme. Në fund, nxënësit hapin një diskutim se si Samueli u bë sundimtari i vetëm dhe a e justifikoni mënyrën e tij të ardhjes në pushtet?

- Nxënësit të ndarë në katër grupe hulumtojnë në internet për organizimin e shtetit të Samuelit, i pari kërkime për bartësit kryesorë të pushtetit, i dyti kërkime për kryeqytetin dhe qendrat kryesore të shtetit, i treti për rolin e kishës në shtet, dhe i katërti për Betejën e Bellasicës dhe pasojat e saj. Secili grup paraqet në një hamer (ose në një video prezantim) njohuritë në të cilat kanë arritur dhe në fund të të gjitha grupeve nxirren përfundimet se shteti i Samoilit ishte i organizuar si shtetet e tjera mesjetare dhe beteja e Bellasicës ndikoi në shembjen e shtetit të Samoilit.

- Nxënësit ndjekin një prezantim që shpjegon formimin e Kryepeshkopatës së Ohrit. Më pas, të ndarë në grupe, hulumtoni duke kërkuar përgjigje për pyetjet e mëposhtme:

1. Çfarë ndikoi në formimin e Kryepeshkopatës së Ohrit?

2. Cili ishte roli i Kryepeshkopatës së Ohrit në përhapjen e krishterimit në territorin e shtetit mesjetar dhe atij modern maqedonas?

3. Cili ishte organizimi i kishës?

Grupet paraqesin përgjigjet që kanë dalë dhe mësuesi shpjegon nëse është e nevojshme. Më pas diskutohet se çfarë ndryshimesh kanë ndodhur në jetën e njerëzve nën ndikimin e krishterimit, duke u fokusuar në ndryshimet në besimet, zakonet dhe traditat.

- Nxënësit, të ndarë në dy grupe, caktohen të hulumtojnë se kur dhe në cilat territore është formuar mbretëria mesjetare e Serbisë dhe në cilat territore është formuar shteti mesjetar bullgar. Të gjithë po lexojnë së bashku për Kodin e Dushanit. Nxënësit prezantojnë dhe debatojnë së bashku me mësuesin, kërkojnë ngjashmëritë dhe dallimet e këtyre shteteve mesjetare (mbretërive, perandrive), për Kodin e Dushanit, si dhe për faktin se këto shtete feudale u ngritën në Ballkan, duke shfrytëzuar dobësinë e Bizantit. .

- Nxënësve, të ndarë në çifte, u jepet detyra të hulumtojnë se ku shtrihej Principata e Arbërit, të cilët ishin sundimtarët më të rëndësishëm të principatës. Nxënësit u prezantojnë të tjerëve dhe më pas me ndihmën e mësuesit grupet kontrollojnë saktësinë e asaj që kanë hulumtuar. Nxënësit nxjerrin përfundimin se dobësia e shtetit bizantin çoi në formimin e principatave të pavarura feudale në Ballkan, duke përfshirë edhe Principatën e Arbërit.

- Nxënësve të ndarë në grupe u jepet detyrë të hulumtojnë Principatat e Balshës, Topisë dhe Kastriotit, si dhe kur u krijuan, cilët ishin qendrat e tyre dhe ku u përhapën. Nxënësit u prezantojnë të tjerëve dhe më pas me ndihmën e mësuesit grupet kontrollojnë saktësinë e asaj që kanë hulumtuar. Së fundi, bëhet një diskutim për principatat e përmendura, i cili fokusohet në ndryshimet në jetën e përditshme, në veçoritë kryesore, d.m.th. simbolet, mënyra e sundimit dhe përhapja e tyre.

- Nxënësit, të ndarë në katër grupe, hetojnë dominimet e pavarura të parit për Dobromir Hrs, të dytit për Strezin, të tretës për Aleksis Slav dhe të katërtit për shtetin e Volkashinit dhe Markos, kryeqytetet e tyre, territoret që ata sundonin dhe periudha kur ata sunduan. Nxënësit të pranishëm me

mësuesin, kërkojnë ngjashmëritë dhe ndryshimet e këtyre shteteve mesjetare, bëjnë një diskutim dhe nxjerrin përfundime se ndarja e këtyre sundimtarëve dobësoi fuqinë e tyre.

- I ndarë në katër grupe, secili grup merr (duke tërhequr një biletë) të hetojë se cilat ishin profesionet kryesore të popullsisë. Grupi i parë hulumton kulturën, i dyti zakonet, i treti veshmbathjen dhe ushqimin e popullsisë së varfër dhe të pasur. Grupi i katërt hulumton pozitën e gruas në shtetet mesjetare. Pas paraqitjes së prezantimeve, përmes një diskutimi me të gjithë nxënësit, përcaktohen ngjashmëritë dhe dallimet në përfaqësimin e profesioneve dhe stileve të jetesës në shtetet individuale mesjetare, pozita e gruas atëherë dhe në shtetet e sotme moderne.
- Nxënësve, të ndarë në tri grupe, u jepet detyrë të hulumtojnë në internet mënyrën e jetesës (ushqim, veshje, muzikë, argëtim, familje), zakonet dhe shkollat kishtarë në mesjetën e sllavëve të Maqedonisë. Së bashku me mësuesin kontrollojnë saktësinë e të dhënave. Më pas, grupi i parë bën një poster për mënyrën e jetesës. Grupi i dytë bën një poster për zakonet dhe ndikimin e tyre te njerëzit. Grupi i tretë bën një poster për rolin e shkollave kishtarë. Më pas nxënësit prezantojnë njohuritë e tyre dhe përmes një diskutimi të hapur konkludohet për mënyrën e jetesës, për zakonet dhe për rolin e shkollave kishtarë në edukimin e popullsisë.
- Nxënësit ndahen në pesë grupe dhe secili grup hulumton një aspekt të jetës së përditshme të njerëzve në Ballkan. Qëllimi është që të gjitha grupet të përgatisin së bashku një poster të madh në të cilin do të shfaqet çdo aspekt përmes imazheve që grupet gjejnë në internet, printojnë, presin dhe ngjisin në një hamer të madh nën titujt e duhur: Ndikimi i Bizantit në kulturën dhe artin e Ballkanit në Mesjetë, kulturën dhe artin e Ballkanit, qendrat e librit, pikturën e ikonave dhe fresket, veprat letrare, veprimtarinë ndërtimore, kishat dhe manastiret. Ata bëjnë edhe një prezantim për Shkollën Letrare të Kratovit me dorëshkrime në gjuhën sllave kishtarë, si dhe për dokumentet e para të shkruara në gjuhën shqipe. Më pas secili grup përdor fotografitë për të përshkruar aspektin e jetës së përditshme me të cilën kanë punuar. Në fund, në një diskutim të hapur, bashkërisht u arrit në përfundimin se jeta e përditshme e njerëzve në Ballkan ndryshonte shumë në varësi të grupit shoqëror të cilit i përkisnin.
- Nxënësit, të ndarë në katër grupe, hetojnë shfaqjen e mësimit bogomil. Grupi i parë hulumton arsyet e shfaqjes së mësimit në territorin e shtetit modern maqedonas dhe në Ballkan, i dyti për mësimin dhe organizimin e bogomilëve, i treti për përhapjen e bogomilizmit në Ballkan dhe Evropë dhe e katërta për qëndrimin e kishës ndaj bogomilëve dhe bogomilizmin si mësimit heretik. Pas prezantimeve dhe kontrollit të të dhënave nga mësuesi, nxënësit nxjerrin konkluzione se çfarë përfaqësonte bogomilizmi dhe pse kisha i ndëshkoi dhe i persekutoi ashpër bogomilët. Studentët pritët të dallojnë herezinë nga feja zyrtare.

HISTORIA

Tema: Perandoria Osmane

Numri i orëve: 26

Rezultatet nga të mësuarit

Nxënësi/nxënësja do të jetë i/e aftë të:

<ol style="list-style-type: none"> 1. Shpjegon krijimin e Perandorisë Osmane 2. Përshkruan se si Perandoria Osmane përhapet në Evropë, Azi dhe Afrikë 3. Shpjegon ndryshimet që kanë lindur në Ballkan që nga ardhja e osmanëve 4. Përshkruan marrëdhëniet midis të krishterëve, myslimanëve dhe hebrenjve në Perandorinë Osmane 5. Përshkruan rezistencën kundër Perandorisë Osmane në Ballkan 6. Shpjegon ndikimin e Perandorisë Osmane në kulturën, artin, arkitekturën dhe jetën e popullit të Ballkanit. 7. Shpjegon arsyet e modernizimit dhe ndryshimet që kanë lindur në Perandorinë Osmane 	
Përmbajtje (dhe nocionet)	Standardet e vlerësimit
<ul style="list-style-type: none"> • Krijimi i Perandorisë Osmane (Sulltani, veziri, beglerbegu, spahia, vilajeti, sanxhaku, kaza, timari, Hasi, Mehmed Fatih II, Harem Saraj, beteja e lumit Marica, Beteja e Fushë Kosovës) 	<ul style="list-style-type: none"> • Përcakton hapësirën dhe kohën e krijimit të Shtetit Osman. • Përmend se si dhe kur u pushtuan territoret ballkanike të shtetit osman (Beteja e lumit Marica, Beteja e Fushë Kosovës, Beteja e Nikopolit) • Shpjegon rolin e Sulltan Mehmetit II në pushtimin e Kostandinopojës dhe rëndësinë e rënies së Kostandinopojës në historinë e Evropës • Shpjegon sistemin e qeverisjes dhe administrimit të territoreve të Perandorisë së Osmanëve. • Përshkruan jetën e oborrit të sulltanit.
<ul style="list-style-type: none"> • Zgjerimi i perandorisë në Evropë, Azi dhe Afrikë (Sulltan Sulejmani, kalifi, defshirme, janiçari) 	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon rolin dhe rëndësinë e Sulltan Sulejmanit në zgjerimin e Perandorisë Osmane. • Përshkruan sundimin e Sulltan Sulejmanit si Kalif dhe marrëdhëniet e tij me shtetet evropiane. • Shpjegon rolin e jeniçerëve në historinë e Perandorisë Osmane.
<ul style="list-style-type: none"> • Ballkani nën sundimin e Osmanëve (Islamizimi, Raya, Xhizie, hebrenjtë, mileti, esnafi) 	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon ndryshimet në jetën e njerëzve që ndodhën pas pushtimit të Ballkanit nga Perandoria Osmane. • Shpjegon proceset e përhapjes së Islamit në Ballkan dhe motivet dhe arsyet e islamizimit. • Përmend arsyet e vendosjes dhe hapsirën ku u vendosën hebrenjtë në Perandorinë Osmane. • Shpjegon marrëdhëniet ndërmjet anëtarëve të feve të ndryshme në Perandorinë Osmane (të krishterë, hebrenj dhe myslimanë). • Përshkruan vendin dhe rolin e fesë në jetën e popullsisë së Ballkanit nën sundimin osman. • Përshkruan veprimtarinë e kryepeshkopatës së Ohrit gjatë sundimit osman në Ballkan. • Jep shembuj të ndikimit të Perandorisë Osmane në jetën e përditshme të banorëve të Ballkanit.
<ul style="list-style-type: none"> • Gjergj Kastrioti Skënderbeu (Jon Castriotti, Arberia, vazal, Liga e Lezhës, Kruja, Marine Barletti) 	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan fushatat osmane drejt territoreve arbërore (shqiptare). • Përshkruan jetën dhe veprimtarinë e Gjergj Kastrioti Skënderbeut si pjesë e sistemit të qeverisjes osmane dhe si rebel kundër qeverisë osmane. • Shpjegon arsyet e kryengritjes së Skënderbeut kundër sundimit osman.

	<ul style="list-style-type: none"> • Tregon kur dhe ku u zhvillua lufta e Skënderbeut me osmanët. • Shpjegon formimin dhe rëndësinë e aleancës në Lezhë. • Përshkruan gjendjen e territoreve arbërore (shqiptare) pas vdekjes së Skënderbeut..
<ul style="list-style-type: none"> • Rezistencë kundër sundimit osman (ajdutin, Karposh, Sirma Vojvoda) 	<ul style="list-style-type: none"> • Përmend arsyet e rezistencës kundër sundimit osman në Ballkan. • Shpjegon arsyet e shpërthimit të kryengritjes së Karposhit dhe pasojat pas shtypjes së saj. • Shpjegon arsyet e shfaqjes dhe karakterit të plaçkitësit në Perandorinë Osmane. • Shpjegon jetën e Sirma Vojvodës si grua dhe si hajdute (plaçkitëse)
<ul style="list-style-type: none"> • Kultura dhe arti në Perandorinë Osmane (xhami, teke, amam, han, bezisten, tavernë) 	<ul style="list-style-type: none"> • Përmend shembuj të arkitekturës osmane në territorin e Ballkanit dhe në territorin e shtetit modern maqedonas. • Shpjegon përmes shembujve ndikimin e trashëgimisë osmane në kulturën dhe artin e popujve të sotëm të Ballkanit (muzikë, kuzhinë, arkitekturë) • Shpjegon rëndësinë e monumenteve historike të periudhës osmane si një trashëgimi e përbashkët kulturore e popujve të Ballkanit.
<ul style="list-style-type: none"> • Modernizimi i perandorisë (modernizim, reformë, tanzimate, postë dhe telegrafi, hekurudhë, administratë, Mahmud II, pronari, kryeplaku, turq të rinj) 	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon arsyet kryesore të rënies së Perandorisë Osmane në shekujt XVIII dhe XIX. • Tregon arsyet e shfaqjes dhe rolin e luftëtarëve dhe kryepleqëve të krishterë në modernizimin e Perandorisë Osmane. • Shpjegon rolin dhe rëndësinë e Sulltan Mahmudit II në modernizimin e perandorisë. • Tregon shembuj nga procesi i modernizimit të Perandorisë Osmane në shekullin e 19-të. • Shpjegon ndryshimet që ndodhën në Perandorinë Osmane dhe në jetën e njerëzve nën ndikimin e modernizimit.
<p>Shembuj të aktiviteteve</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nxënësit të ndarë në katër grupe. Grupi i parë në hartat historike me ngjitëse shënojnë territoret e krijimit të Perandorisë Osmane dhe lokalizojnë shtetin e sotëm në të cilin u krijua Perandoria Osmane. Grupi i dytë heton Betejën e Nikopolit, i treti heton Marickën dhe i katërti heton Betejën e Kosovës. Ato përcaktojnë zgjerimin territorial të osmanëve në Ballkan. Ata paraqesin para nxënësve, nxjerrin një përfundim se cilat dobësi u përdorën nga osmanët e armikut për të pushtuar Ballkanin. Nxënësit pritët të kuptojnë se mosmarrëveshja midis sundimtarëve ballkanikë ishte arsyeja e humbjes së tyre në betejat dhe pushtimin e Ballkanit. • Nxënësit ndahen në tre grupe dhe hulumtojnë në internet. I pari heton dobësimin e Bizantit, grupi i dytë për përgatitjet e Mehmetit II për pushtimin e Bizantit, grupi i tretë përshkruan sjelljen e osmanëve ndaj popullsisë së Kostandinopojës. Në fund ata bëjnë një prezantim të përbashkët vizual. Nga prezantimi pritët të nxjerrin një përfundim për dobësimin dhe shembjen e Bizantit dhe fillimet e zgjerimit të Perandorisë Osmane. • Nxënësit të ndarë në pesë grupe hulumtojnë në internet: grupi i parë hulumton sundimin e Sulltanit dhe krijon një piramidë pushteti, i dyti për vezirët - ndihmës të Sulltanit dhe rolin e tyre në piramidën e pushtetit, i treti për ndarja administrative në Perandorinë Osmane (beglerbegët, vilajetet dhe 	

sanxhaqet, nahit dhe kaza), i katërti në kategoritë e tokave dhe kush menaxhonte pronat (timar, has) dhe grupi i pestë eksploron jetën në pallatin e Sulltanit. Grupet e pranishme dhe më pas në një diskutim të përbashkët nxjerrin përfundimin se Perandoria Osmane ishte e organizuar mirë për menaxhimin më të lehtë të territoreve të pushtuara, pallati i Sulltanit ishte i organizuar mirë dhe i nënshtruar nevojave të Sulltanit.

- Nxënësit e ndarë në tre grupe marrin detyra. Grupi i parë në harta gjeografike (me Evropën, Afrikën dhe Azinë) vizatojnë kufijtë e Perandorisë Osmane gjatë pushtimeve të Sulltan Sulejmanit të Madhërisëm. Në të njëjtën kohë, ata identifikojnë shtetet moderne dhe qytetet kryesore që shtrihen në atë territor. Grupi i dytë eksploron jetën dhe veprën e Sulltan Sulejmanit të Madhërisëm edhe pse ai u quajt i Madhërisëm. Cilat ishin meritat e tij për të marrë atë titull. Grupi i tretë heton krijimin e pjesës më të fortë të ushtrisë osmane - jeniçerëve. Mësojnë për edukimin e jeniçerëve, por edhe për ecurinë që patën në karrierë. Nxënësit arrijnë në përfundimin se Perandoria Osmane ka pasur ngritjen më të madhe në kohën e Sulltan Sulejmanit të Madhërisëm dhe theksojnë rolin e jeniçerëve si pjesa më e fortë e ushtrisë.

- Nxënësit ndjekin një prezantim të shkurtër rreth pushtimit të territoreve ballkanike nga osmanët. Më pas, të ndarë në grupe, ata hetojnë ndryshimet që ndodhën në Ballkan pas emigrimit të tyre. Grupi i parë hulumton ushqimin, veshjet, zakonet, muzikën dhe pranimin e tyre nga popullata e Ballkanit. Grupi i dytë hulumton se si ndodhi islamizimi i Ballkanit, cilat ishin pasojat e islamizimit. Grupi i tretë hulumton taksat që duhej të paguante Rajah dhe i krahason ato me taksat që duhej të paguante popullata myslimane. Ata nxjerrin përfundime se popullsia e Ballkanit pranoi një pjesë të madhe të mënyrës së jetesës së osmanëve. Ata pritet të nxjerrin përfundimin se islamizimi ishte vullnetar dhe i imponuar, në mesin e atyre që donin të ruanin pronat dhe privilegjet e tyre. Si dhe fakti që shteti osman mbledhte taksa si gjithë të tjerët.

- Nxënësit, të ndarë në tre grupe, hetojnë. Kur, si dhe pse vijnë hebrenjtë në Ballkan, ata bëjnë një prezantim multimedial dhe pas prezantimit diskutojnë për njohuritë që kanë marrë. Grupi i dytë hulumton marrëdhëniet midis pushtetit osmane dhe islamit në lidhje me të krishterët dhe hebrenjtë, ata vijnë në njohuri dhe i paraqesin në hamer. Grupi i tretë hulumton institucionet fetare (kishat, xhamitë dhe sinagogat) në jetën e përditshme të njerëzve. Nxënësit nxjerrin përfundimin se në territorin osman jetonin popuj të ndryshëm me besime të ndryshme fetare. Nxënësit debatojnë mbi temën "Toleranca fetare në Perandorinë Osmane" - disa duhet të argumentojnë se perandoria ishte intolerante, dhe të tjerë se ishte tolerante. Nga debati pritet që toleranca fetare të jetë kusht për bashkëjetesë midis popujve dhe feve të ndryshme.

- Nxënësit, të ndarë në dy grupe, hulumtojnë se cili ishte roli i kryedioqezës së Ohrit gjatë Perandorisë Osmane, dhe njëri grup për pozicionin e kryepeshkopatës së Ohrit gjatë Perandorisë Osmane, tjetri për shfuqizimin e Kryepeshkopatës së Ohrit, si dhe si dhe pse u shfuqizua. Së bashku me mësuesin, ata krijojnë një prezantim vizual. Në fund debatohet për ndikimin e Kryepeshkopatës së Ohrit në krijimin e veprave letrare, në edukimin e gjuhës sllave, në mbështetjen e luftës kundër sundimit osman në territorin e shtetit modern maqedonas dhe në territoret e tjera të Ballkanit ku është shtrirë juridiksioni i Kryepeshkopatës së Ohrit në atë kohë.

- Nxënësit ndahen në pesë grupe dhe secili grup hulumton një aspekt të jetës së përditshme të njerëzve në Perandorinë Osmane: ushqimin, veshjen, muzikën, zakonet, familjen. Qëllimi është që të gjitha grupet të përgatisin së bashku një poster të madh, në të cilin çdo aspekt do të shfaqet përmes imazheve që grupet i gjejnë në internet, printojnë, presin dhe ngjitin në një hamer të madh nën titujt e duhur, duke i kushtuar vëmendje imazheve që shfaqen dhe më të pasurit dhe më të varfërit, si dhe burrat, gratë dhe fëmijët. Më pas secili grup përdor fotografitë për të përshkruar aspektin e jetës së

përditshme me të cilën kanë punuar. Në fund, në një diskutim të hapur, bashkërisht u arrit në përfundimin se jeta e përditshme e njerëzve në Perandorinë Osmane ndryshonte shumë në varësi të grupit shoqëror të cilit i përkisnin.

- Nxënësit, të ndarë në tre grupe, hetojnë. Grupi i parë hulumton jetën dhe veprën e Gjergj Kastriotit Skënderbeut. Grupi i dytë hulumton shkaqet e kryengritjes dhe territoret që u mbuluan prej saj dhe rezultatet e kryengritjes. Grupi i tretë hulumton formimin dhe rëndësinë e aleancës në Lezhë. Në fund, të tre grupet bëjnë prezantime dhe nxjerrin në pah ngjarjet më domethënëse të kohës së Gjergj Kastriotit Skënderbeut. Nxënësit pritet të mësojnë për luftën e popujve të Ballkanit për një jetë më të mirë dhe më të drejtë në perandori.

- Nxënësit, të ndarë në grupe, hetojnë rrjedhën e ngjarjeve pas vdekjes së Gjergj Kastriotit Skënderbeut, qëndresën dhe rënien e qendrave kryesore Kruja dhe Shkodra nën sundimin osman. Grupet bëjnë prezantime dhe nxjerrin në pah ngjarjet dhe protagonistët më domethënës dhe, me ndihmën e mësuesit, drejtojnë një diskutim që përshkruan situatën pas vendosjes së plotë të sundimit osman në trevat shqiptare dhe më gjerë në Gadishullin Ballkanik.

- Nxënësit, të ndarë në katër grupe, hetojnë. Grupi i parë hulumton jetën dhe veprën e Karposhit. Grupi i dytë hulumton arsyet e kryengritjes dhe territoret që u prekën prej saj. Grupi i tretë hulumton rreth pasojave të kryengritjes. Grupi i katërt hulumton luftën austro-turke në shekullin e 17-të. Në fund të katër grupet bëjnë prezantime dhe nxjerrin në pah ngjarjet më domethënëse nga koha e Karposhit. Nxënësit pritet të mësojnë për luftën e popujve të Ballkanit për një jetë më të mirë dhe më të drejtë në perandori.

- Nxënësve u jepet detyrë të shkruajnë një ese të shkurtër me temë:

Imagjini se jeni udhëheqësi i një kryengritjeje. Si pjesë e esesë pyetjet do të ishin:

1. Pse do të filloni një kryengritje?

2. Si do ta organizoni të njëjtën gjë

3. Çfarë doni të arrini me kryengritjen?

4. A mund t'i arrini të njëjtat qëllime me kryengritjen në një mënyrë tjetër? Nëse përgjigja është po, cila është ajo mënyrë?

- Nxënësit, të ndarë në tre grupe, hetojnë. Grupi i parë hulumton rezistencën e armatosur kundër pushteti osman, shfaqjen e hajdutërisë, mënyrën e organizimit dhe të luftës. Grupi i dytë heton hajdutët më të famshëm, duke përfshirë Sirma dhe Rumena Vojvoda e të tjerë. Grupi i tretë hulumton llojin e rezistencës së paarmatosur (mospagimi i taksave, fshehja e fëmijëve, gjymtimi për shkak të taksës së gjakut, fshehja e drithit dhe mallrave e të tjera). Në fund, secili grup bën një prezantim që duhet të rezultojë në një poster për hajdutërinë.

- Nxënësit, të ndarë në grupe, përcaktojnë nëse ka lokalitete apo objekte të periudhës dhe kulturës osmane në territorin ku ata jetojnë apo në afërsi të tyre. Nëse ka, i përmendin ato, përshkruani se për çfarë synoheshin. Orët e ardhshme eksplorojnë, vizitojnë, fotografojnë dhe bëjnë një kolazh fotografik në të cilin mund të fusin muzikë. Ata prezantojnë produktet dhe bëjnë një dokumentar prej tyre.

- Nxënësit, të ndarë në dy grupe, hetojnë ndryshimet e ndodhura gjatë shekujve XVII dhe XIX në Perandorinë Osmane. Më pas, së bashku me mësuesin organizojnë një klub historianësh të rinj, ku secili prej grupeve prezanton ndryshimet e ndodhura në shekujt XVII dhe XIX në Perandorinë Osmane dhe debaton për pyetjet 1. Cilat janë ndryshimet më të rëndësishme që kanë ndodhur në dy shekuj në Perandorinë Osmane? 2. Cili ishte ndikimi i shteteve evropiane në ndryshimet në Perandorinë Osmane? 3. Çfarë roli luajtën pronari dhe kryeplaku? 4. Cili ishte roli dhe rëndësia e Sulltan Mahmudit II në

modernizimin e perandorisë? Këto aktivitete mund të zhvillohen në dy orë. Në të parën, hulumtimi kryhet duke përdorur internetin, por edhe me ndihmën e mësuesit që tregon enciklopedi dhe libra ku mund të gjejnë të dhënat.

- Nxënësit, të ndarë në grupe, hulumtojnë se cilat janë ndryshimet kryesore në Perandorinë Osmane që kanë ndikim në jetën e popullsisë. Një grup heton se kur fillon ndërtimi i hekurudhës në Perandorinë Osmane, në Ballkan dhe në Maqedoni? Grupi tjetër heton se kur janë bërë ndryshime në trafikun postar në shtetin osman, në Ballkan dhe në Maqedoni? Pas hulumtimit, ata prezantojnë informacionin e gjetur dhe në fund debatojnë se cili ishte ndikimi i modernizimeve në Perandorinë Osmane në jetën e përditshme të popullsisë.

EDUKIMI QYTETAR

Tema: ETIKA DHE RELIGJIONI

Numri i orëve: 19

Rezultatet nga të mësuarit

Nxënësi/nxënësja do të jetë i/e aftë të:

1. shpjegoj parimet etike dhe vlerat morale dhe zbatimin e tyre në jetën e përditshme;
2. përshkruaj fetë kryesore të botës dhe shpjegon rolin e fesë sot;
3. shpjegon parimet etike të përbashkëta për fetë në botë, ndikimet e tyre pozitive në jetën e njerëzve dhe sfidat që ato sjellin në botën e sotme;
4. shpjegon karakteristikat e shtetit laik(secular).

Nxënësi/nxënësja zhvillon:

5. integriteti moral dhe aftësia për të shmangur veprimet dhe vendimet moralisht të papranueshme.
6. respekt për besimet e të tjerëve, pavarësisht nga feja të cilës i përkasin apo janë ateistë.

Përmbajtjet (dhe nocionet)

- **Etika dhe morali**
(Kategoritë bazë etike: e mira, e keqja; vlerat morale: barazia, ndershmëria, ndjeshmëria, përgjegjësia, modestia, drejtësia, qëndrueshmëria; njerëzimi; dilema morale; sjellja morale; normat morale, integriteti, kodi i etikës)

Standardet e vlerësimit

- Shpjegon (përmes një shembulli) kuptimin e kategorive themelore etike: e mira dhe e keqja.
- Shpjegon (përmes shembullit) zbatimin e vlerave morale (barazi, ndershmëri, ndjeshmëri, përgjegjësia, modesti, drejtësi, qëndrueshmëri, humanizëm) në vendimet dhe sjelljet e përditshme.
- Shpjegon se si formohen vlerat morale të individit nën ndikimin e mjedisit.
- Identifikon dilema të mundshme morale në situata të ndryshme të jetës së përditshme.
- Shpjegon sjelljet morale dhe imorale sipas parimeve etike.
- Përdor shembuj për të përshkruar karakteristikat e njerëzve me integritet.
- Krahason sjelljet morale dhe imorale me rregullimin ligjor.
- Shpjegon rolin e kodeve etike në sjelljen e përgjegjshme të njerëzve në profesione të ndryshme..

<ul style="list-style-type: none"> • Feja sot (fetë: krishterimi, Islami, judaizmi, hinduizmi, budizmi; përkatësia fetare: ortodoksë, myslimanë, katolikë, protestantë, juda/hebrej, ateistë; ndërtesa fetare: kisha, xhami, katedrale, sinagoga, tempuj; priftërinjtë: prift, hoxha, prift, rabin; Bibla, Kurani, Talmudi, Mahabharata, Ramajana; Zoti, Krishti, Allahu, Muhamedi, Brahma, Shiva, Vishna, Buda; rimishërimi, jeta e përtejme; e drejta për lirinë fetare dhe lirinë e besimit; dialogu ndërfeetar) 	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan krishterimin, islamin, judaizmin, hinduizmin, budizmin nëpërmjet karakteristikave të tyre themelore. • Shpjegon rolin e fesë si burim ngushëllimi dhe kuptimi në jetë. • Shpjegon ndikimin e fesë në vlerat dhe sjelljet morale. • Shpjegon ndikimin e fesë në formimin e ndjenjës së komunitetit dhe në kulturën, zakonet dhe traditat në pjesë të ndryshme të botës. • Shpjegon të drejtën për lirinë fetare dhe lirinë e besimit (të drejtat e besimtarëve për të ndjekur bindjet e tyre pa diskriminim apo dhunë dhe të drejtën e çdo personi për të zgjedhur ose jo një përkatësi fetare). • Shpjegon rëndësinë e dialogut ndërfeetar për sigurimin e paqes dhe stabilitetit në shoqërinë moderne.
<ul style="list-style-type: none"> • Parimet e përbashkëta etike të feve (parimet fetare: rregulli i artë, e drejta dhe drejtësia, dhembshuria dhe mëshira, ndershmëria dhe vërtetësia, bujaria dhe bamirësia, mbështetja dhe solidariteti i komunitetit, qetësia dhe jodhuna, falja, respekti për jetën; ekstremizmi fetar) 	<ul style="list-style-type: none"> • Përmend të paktën gjashtë parime etike që janë të përbashkëta për të gjitha ose shumicën e feve të botës. • Shpjegon (përmes shembujve) parimet etike të përbashkëta në fetë e botës. • Shpjegon se si parimet fetare ndikojnë në sjelljen dhe vendimet e njerëzve në jetën e përditshme. • Shpjegon sfidat dhe ndikimet pozitive të besimeve fetare në paqen botërore. • Përmend dhe shpjegon sfidat që lidhen me ndikimin e feve në botë: dogmatizmi dhe intoleranca, shtypja e opinionit kritik, promovimi i pabarazisë gjinore, rezistenca ndaj ndryshimeve kulturore dhe sociale, shpërdorimi i autoritetit.
<ul style="list-style-type: none"> • Sekularizimi (Shteti laik, arsimit laik, gjyqësori laik) 	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon përfitimet e ndarjes së kishës nga shteti në procesin e sekularizimit. • Shpjegon se çfarë nënkuptohet me edukimin laik dhe drejtësinë laike. • Identifikon dhe shpjegon shkeljen e laicitetit në situata të caktuara.
<p>Shembuj të aktiviteteve</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mësuesi/ja shpjegon kategoritë themelore etike: e mira dhe e keqja. Më pas, nxënësit, të ndarë në grupe, ndajnë përvoja nga jeta e përditshme që mund të lidhen me të mirën dhe të keqen dhe më pas secili grup zgjedh një shembull për secilën kategori etike për t'i ndarë para të tjerëve. Secili grup tregon shembujt dhe nxënësit e tjerë mund të bëjnë pyetje dhe të kërkojnë sqarime se përse shembulli i dhënë ilustron të mirën apo të keqen. Së fundi, arrihet në përfundimin se këto kategori themelore etike janë të rëndësishme për jetën e tyre dhe kanë një ndikim të rëndësishëm në marrëdhëniet e tyre me njerëzit e tjerë, në komunitetet e tyre (familje, lagje, shkollë) dhe në shoqërinë në tërësi. 	

- Nxënësit ndjekin një prezantim në të cilin mësuesi tregon se çfarë nënkuptohet me vlera morale dhe vë në dukje: barazi, ndershmëri, ndjeshmëri, përgjegjësi, modesti, drejtësi, qëndrueshmëri; njerëzimit. Më pas nxënësit, të ndarë në grupe, marrin fletë letre në të cilat janë shkruar 2 vlera morale (p.sh. barazia dhe qëndrueshmëria, drejtësia dhe modestia, etj.) me detyrën që përmes diskutimit të përbashkët të përcaktojnë se si familja, shkolla dhe mediat kontribuojnë/mund të kontribuojnë në zhvillimin e këtyre vlerave morale të nxënësit dhe të japin shembuj që e ilustronjë atë. Pasi të gjitha grupet të kenë paraqitur punën e tyre, në një diskutim të hapur, jepen në një diskutim të hapur shembuj të situatave që tregojnë se si vlerat morale ndikojnë në vendimet dhe sjelljet e përditshme të njerëzve (p.sh., është humanitare kur dikush dhuron rroba për viktimat e një tërmeti).

- Nxënësve u paraqitet problemi i mëposhtëm:

Ju jeni kapiteni i një anijeje që fundoset në det të hapur. Në varkën e fundit të shpëtimit janë vetëm 8 persona dhe së bashku me ju janë dhjetë njerëz që duhet të shpëtohen: një mjek në pension, një grua shtatzënë, një çift i ri, një fëmijë 12 vjeç, një mësues, një mekanik, një ushtar dhe një burrë të pastrehë që ka kontrabanduar veten në bord. Keni 5 minuta për të vendosur se cilët 8 persona do të hipin në varkë.

Nxënësit ndahen në grupe dhe secili grup vendos brenda 5 minutave se cilët persona do të hyjnë në varkën e shpëtimit. Pasi secili grup të ketë paraqitur vendimin e tij, zhvillohet një diskutim i hapur për pyetjet e mëposhtme: (1) Bazuar në cilat kritere keni vendosur? (2) A janë vendimet e marra të drejta apo të gabuara? Pse? [Përgjigje e pritshme: Nuk ka zgjidhje të vetme dhe universale dhe për këtë arsye nuk mund të flasim për përgjigje të gabuara apo të drejta.] (3) Cilat vlera morale respektohen në vendimin e marrë? Cilat vlera morale neglizhohen? (4) Çfarë dilema morale ngre ky skenar?/Cilat vlera morale kundërshtohen në procesin e vendimmarrjes?. Në fund, konstatohet se dilemat morale në jetën e përditshme na detyrojnë t'u japim përparësi disa vlerave morale ndaj të tjerave dhe për këtë arsye vendimet e marra në situata të tilla janë të vështira dhe komplekse.

- Nxënësit ndahen në grupe të vogla dhe secili grup merr një nga situatat e mëposhtme: rishkrimi i një pune me shkrim, gjetja e portofolit të humbur, shpërndarja e fyerjeve në rrjetet sociale, mbledhja fshehurazi e frutave nga oborri i fqinjëve, fshehja e kolegut që vodhi para nga kompania, vjedhje çokollate nga dyqani etj. Gjysma e grupeve duhet të dalin dhe të tregojnë se si do të dukej sjellja morale në situatën "e tyre", dhe gjysma tjetër, si do të dukej sjellja imorale në situatën "e tyre". Më pas, secili grup (një nga një) prezanton atë që ka bërë dhe vullnetarët nga grupet e tjera thonë se si do të dukej sjellja e kundërt në të njëjtën situatë (nëse grupi paraqet sjellje morale, të tjerët japin shembuj të imoralitetit dhe anasjelltas). Më në fund, një diskutim i hapur përfundon se cilat vlera morale drejtojnë sjelljen morale.

- Mësuesi paraqet karakteristikat e një personi me integritet përmes pohimeve të mëposhtme. Pas leximit të çdo thënie, nxënësit ngrenë gishtin tregues (☞) nëse u pëlqejnë tiparet/sjellja e deklaruar në deklaratë.

- Person me integritet vepron drejt edhe kur askush nuk shikon.
- Person me integritet është i ndershëm, i drejtë dhe nuk shtiret para të tjerëve.
- Person me integritet i përmbahet vlerave dhe parimeve të tij dhe merr përgjegjësi për veprimet e tij.
- Person me integritet ka një busull të fortë moral që i drejton ata të bëjnë zgjedhje të mira dhe t'i trajtojnë të tjerët me respekt.
- Person me integritet tregon qëndrueshmëri në atë që thotë dhe në atë që bën, prandaj të tjerët i besojnë atij.
- Person me integritet ka një karakter të fortë që reflektohet në çdo gjë që bën.

Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, tërheqin një nga fletët ku janë shkruar situatat e mëposhtme nga konteksti i shkollës (një në secilën fletë):

1. Nxënësi A kopjon detyrën e shokut të tij dhe ia dorëzon mësuesit si të tijat.

2. Nxënësi B përhap thashetheme të rreme për një nxënës tjetër në klasën e tij për të fituar popullaritet mes shokëve të tij të klasës.
3. Nxënësi C përcaktohet nga mësuesi për të marrë pjesë në një projekt grupor në lëndën e Shkencave të Natyrës, por megjithëse nuk merr pjesë në punë, në fund firmos sikur edhe ai ka kontribuar në projekt.
4. Nxënësi Ç nuk e lejon një shok klase të luajë futboll me grupin sepse një nxënës tjetër i premtoi atij një nder nëse do ta bënte këtë.
5. Nxënësi D i gënjen prindërit se ai mori 5 në test, kështu që ata do ta lënë të shkojë në festën e ditëlindjes së shokut të tij.
6. Nxënësi DH kopjon detyrat e shtëpisë nga interneti dhe e mëson atë sikur ta ketë bërë vetë.
7. Nxënësi E merr hua një libër nga një shok klase, por e humbet dhe pretendon para të tjerëve se e ka kthyer.
8. Nxënësi Ë gjen një portofol që i ka rënë një nxënës tjetër dhe e përvetëson pasi sigurohet që askush nuk e ka parë.
9. Nxënësi F vonohet shpesh në takimet me miqtë e tij dhe shpik gjithmonë arsye dhe premtim se herën tjetër do të jetë në kohë.

Detyra e grupeve është që fillimisht të përcaktojnë se cilat vlera morale nuk respektohen dhe cilat nga karakteristikat e mësipërme të integritetit i mungojnë nxënësit të përshkruar në situatën "e tyre", dhe më pas të nxjerrin dhe përshkruajnë një situatë tjetër nga jeta shkollore, në të cilën një nxënës manifeston mungesën e një karakteristike tjetër të integritetit. Pas prezantimit të punës para gjithë klasës, zhvillohet një diskutim i hapur për pyetjet e mëposhtme: *(1) Cilët njerëz i konsiderojmë më moralë - ata me integritet apo ata pa integritet? Pse? (2) Pse është e rëndësishme që njerëzit të kenë integritet? Si ndikon integriteti në reputacionin e njerëzve? (3) Si ndikon integriteti në marrëdhëniet ndërpersonale dhe në miqësitë ndërmjet njerëzve? Cilat janë sfidat në ruajtjen e integritetit në shoqërinë e sotme?* Në fund, arrihet në përfundimin se njerëzit me integritet kanë një reputacion më të madh, por janë shumë shpesh të ekspozuar ndaj sfidave që vënë në pikëpyetje respektin për vlerat morale, prandaj ata duhet të dinë si t'u rezistojnë me sukses presioneve sociale.

- Nxënësit ndahen në grupe të vogla dhe secili grup merr një fletë pune me të njëjtat situata nga aktiviteti i mëparshëm: kopjimi i një pune me shkrim, gjetja e portofolit të humbur, shpërndarja e fyerjeve në rrjetet sociale, mbledhja fshehurazi e frutave nga oborri i fqinjëve, fshehja e kolegut, i cili vodhi para nga kompania, duke vjedhur çokollatë nga një dyqan. Detyra e grupeve është të identifikojnë pasojat e sjelljes imorale për njerëzit që janë sjellë në këtë mënyrë. Pasi të gjitha grupet kanë paraqitur punën e tyre, bëhet një diskutim i hapur për pyetjet:

(1) Në cilat situata personat që sillleshin në mënyrë imorale do të kishin pasojat ligjore (p.sh. do të duhej të paguanin një gjobë, do të gjykohehin, do të shkonin në burg)?

(2) Po sikur të ishin të rritur dhe po sikur të ishin fëmijë?

dhe bashkërisht konstatohet se ka një mbivendosje ndërmjet normave morale dhe juridike, por edhe se ka dallim midis asaj që konsiderohet sjellje morale/imorale dhe asaj që konsiderohet ligjërish e justifikuar/ e pajustificuar (e dënueshme ose jo) sepse normat juridike përcaktohen nga shteti përmes ligjeve që përcaktojnë atë që është e drejtë dhe normat morale përcaktohen nga mjedisi shoqëror në të cilin funksionon individ.

- Nxënësit ndahen në grupe dhe secili grup ka qasje në një version elektronik të njërës prej kodeve të etikës: KODI I DEONTOLOGJISË MJEKËSORE (Dhoma Mjekësore), Kodi i Etikës së Psikologëve (Dhoma e Psikologëve), Kodi i Etikës Gjyqësore (Shoqata e gjyqtarëve), Kodi i Etikës së Inspektorëve (Këshilli i Inspektimit). Detyra e grupeve është të analizojnë "kodin e tyre për të identifikuar vlerat morale dhe sjelljen morale që ata kërkojnë nga njerëzit e angazhuar në profesionin e caktuar. Pas prezantimit të punës së bërë nga të gjitha grupet, zhvillohet një diskutim i hapur përmes të cilit duhet të nxirret një përfundim i përbashkët për rolin e kodeve etike në sjelljen e përgjegjshme të njerëzve në profesione të ndryshme.

• Nxënësit, të ndarë në pesë grupe, përgatisin një broshurë për secilën nga fetë e mëposhtme bazuar në kërkimin në internet: krishterimi, islami, Judaizmi, Hinduizmi, Budizmi. Në secilën broshurë, përmes tekstit dhe imazheve, jepen përgjigjet e pyetjeve të mëposhtme:

1. Si quhen pjesëtarët e fesë së caktuar?
2. Si quhen objektet fetare karakteristike të fesë së caktuar, si duken dhe çfarë ndodh në to?
3. Cili është emri i librit të shenjtë në fenë e dhënë?
4. Çfarë përfaqëson Zoti/Krishti/Allahu/Muhamedi/Brahma/Shiva/Vishnu/Buda në fenë e dhënë?
5. Sipas besimit, çfarë ndodh me njerëzit pas vdekjes në fenë e caktuar?

Secili grup punon në një pyetje të veçantë dhe përmes përgjigjeve për secilën fe kontribuon veçmas në krijimin e broshurës. Për çdo broshurë është bërë një faqe kopertinë me emrin e fesë dhe ilustrime përkatëse. Broshurat janë në dispozicion për të gjithë nxënësit për të mësuar. Në fund mësuesi/ja i bën pyetjet me zë të lartë dhe nxënësit japin përgjigjet. Nëse është e mundur, kjo pjesë e aktivitetit mund të realizohet në formën e një kuizi.

• Nxënësit ndahen në grupe dhe secili grup merr një fletë pune që përshkruan një nga fetë e mëposhtme: Krishterimi, Islami, Budizmi dhe Hinduizmi. Në përshkrime hiqen emrat e feve, perëndive dhe librave të shenjtë dhe në vend të tyre lihet një rresht bosh. Detyra e grupeve është: së pari, nëpërmjet kërkimit në internet, të zbulojnë se cilës fe i referohet përshkrimi dhe të plotësojnë vendet bosh dhe më pas të përgatisin një prezantim në të cilin nxjerrin në pah momentet kryesore të përshkrimit që tregojnë rolin e fesë së "tyre" si burim rehatie dhe kuptimi i jetës. Tekstet e mëposhtme mund të shërbejnë si model:

- (Për krishterimin)

_____ (anëtarët e fesë) besojnë se kuptimi i jetës vjen nga besimi në _____ (biri i Zotit). _____ (feja) mëson se shpëtimi nuk fitohet me vepra apo vepra të mira, por është një dhuratë e hirit të Perëndisë, e fituar me anë të besimit në _____ (biri i Perëndisë). Besimi në _____ (biri i Zotit) mundëson një marrëdhënie personale me Perëndinë dhe u jep besimtarëve qasje në rehatinë e Perëndisë që i udhëheq ata gjatë jetës. Besimi në _____ (biri i Zotit) i thërret besimtarët të jetojnë në dashuri me të tjerët, të simpatizojnë me ta dhe të kujdesen për të tjerët. _____ (feja) vendos një theks të fortë të dashuria dhe mirësia dhe kërkon që besimtarët t'i trajtojnë të tjerët me ndjeshmëri dhe mirëkuptim. Një praktikë themelore në _____ (fe) është lutja, e cila shërben si një lidhje e drejtpërdrejtë me Zotin. Kur një person ka ndonjë vështirësi, lutja i jep forcë dhe ngushëllim, sepse besimtarët janë të sigurt se Zoti i dëgjon lutjet e tyre dhe do t'i ndihmojë. _____ (feja) i mëson besimtarët të ndihmojnë ata që kanë nevojë nëpërmjet akteve të bamirësisë. _____ (anëtarët e fesë) besojnë në jetën pas vdekjes dhe shpresën e përjetshme të ringjalljes. Ky besim në jetën pas vdekjes ofron ngushëllim në vdekjen e një personi të dashur dhe i jep kuptim momenteve të vështira të jetës.

- (Mbi Islamin)

Koncepti qendror në _____ (fe) është besimi në njëshmërinë e _____ (Zot), sipas të cilit qëllimi përfundimtar në jetë është t'i

bindemi dhe t'i nënshtrohesh vullnetit të _____ (Zot). _____ besojnë se _____ i krijoi njerëzit me qëllim që ta respektojnë atë dhe se rehatia dhe kuptimi i vërtetë në jetë vjen nga nënshtrimi ndaj vullnetit të _____ dhe ndjekja e udhëzimeve të tij siç janë përcaktuar në _____ (ky libër). Për _____ (anëtarët e fesë), ky libër i shenjtë është një burim urtësie dhe zgjidhesh për sfidat me të cilat përballen në jetë. Lutjet gjatë gjithë ditës u ofrojnë besimtarëve një lidhje të drejtpërdrejtë me _____ (zotin) dhe nëpërmjet lutjes besimtarët gjejnë ngushëllim dhe një ndjenjë përtëritjeje shpirtërore. _____ (feja) thekson rëndësinë e dhënies dhe ndihmës vetëmohuese dhe bujare për ata që kanë nevojë. _____ (feja) mëson rëndësinë e durimit gjatë sfidave dhe mirënjohjes gjatë bekimeve. Besimtarët gjejnë ngushëllim dhe kuptim në të kuptuarit se si sfidat ashtu edhe bekimet janë prova nga _____ (perëndia) dhe se jeta në Tokë është e përkohshme dhe qëllimi i vërtetë është jeta e përjetshme në atë që vjen pas vdekjes.

- (Për budizmin)

_____ (feja) bazohet në konceptin e vetëdijes së momentit aktual. Kjo praktikë i ndihmon besimtarët të njohin dhe pranojnë kushtet aktuale, pavarësisht nëse ato janë të këndshme apo të pakëndshme. Një vetëdije e tillë është një burim ngushëllimi, pasi njerëzit mësojnë të mos lidhen shumë me të kaluarën dhe të ardhmen. Sipas _____ (feja), vuajtja është një pjesë e pashmangshme e jetës. Duke pranuar vuajtjen si pjesë të ekzistencës njerëzore, besimtarët mësohen se si të pranojnë vuajtjet dhe si të zhvillojnë dhembshuri për veten dhe të tjerët. Qëllimi i jetës në _____ (fe) është arritja e nirvanës, e cila është një gjendje e çlirimit të plotë nga cikli i lindjes dhe vdekjes. Arritja e nirvanës konsiderohet fundi i vuajtjes dhe arritja e paqes dhe rehatisë së përjetshme. Për të arritur Nirvanën është e nevojshme të kuptosh drejt, të flasësh drejt, të veprësh drejt, të kesh synime të sakta, të bësh përpjekje të sakta etj. Të jetosh në përputhje me këtë ndihmon për të arritur rehati dhe për t'i dhënë kuptim jetës. _____ (feja) inkurajon dhembshurinë dhe kujdesin për të gjitha qeniet e gjalla që i mundëson _____ (anëtarëve të fesë) të gjejnë kuptim në kontekstin ekzistues të ndërvarësisë.

- (Për hinduizmin)

_____ (feja) beson në ciklin e samsara, i cili është një cikël i pafund i lindjes, vdekjes dhe rilindjes. Shumë e rëndësishme për _____ (anëtarët e fesë) është besimi në karma, që do të thotë se veprimi, qëllimi ose zgjedhja e dikujt ka pasoja pas jetës së tij/saj në të tashmen dhe të ardhmen. Karma inkurajon individët të bëjnë zgjedhje të përgjegjshme dhe të inkurajojnë mirësinë, dhembshurinë dhe veprimet për mirëqenien e të tjerëve për të krijuar karma pozitive që do të përmirësojë të ardhmen e tyre. Në _____ (fe), besohet se kur njerëzit bëjnë gjëra për të lehtësuar vuajtjet, për të treguar mirësi dhe për të uruar mirëqenien e të tjerëve, ata grumbullojnë karma pozitive. Kjo karma pozitive çon në një jetë të mirë në të ardhmen. Gjithashtu besohet se joga, si praktikë shpirtërore dhe fizike, mundëson lidhjen e trupit dhe shpirtit. Ai i ndihmon besimtarët të përmirësojnë mirëqenien e tyre fizike dhe shpirtërore, si dhe të gjejnë kuptim në përvojën e bashkimit të shpirtit dhe trupit.

Derisa grupi prezanton punën, nxënësit e grupeve të tjera identifikojnë ngjashmëritë dhe dallimet ndërmjet fesë së paraqitur dhe fesë "se tyre". Në fund, në një diskutim të hapur, theksohen elementet e përbashkëta dhe dallimet mes feve në rolin që ato kanë si burim ngushëllimi dhe kuptimi në jetën e besimtarëve të tyre.

• Mësuesi/ja paraqet para nxënësve një shembull nga fetë kryesore botërore, ku shihet se si fetë kontribuojnë në zhvillimin e vlerave morale:

(1) Krishterimi: Misioni i Nënë Terezës

Nënë Tereza ia kushtoi jetën e saj shërbimit të varfërve në Kalkuta, Indi. Puna e saj ilustron vlerat e krishtera të dhembshurisë, vetëmohimit dhe dashurisë për të afërmin. Ajo themeloi Missionaries of Charity, një organizatë që ofron kujdes dhe mbështetje për ata në nevojë.

(2) Islami: Koncepti i Zekatit (bamirësisë)

Zekati është një nga pesë shtyllat e Islamit, i cili kërkon që muslimanët të japin një pjesë të pasurisë së tyre për ata që kanë nevojë. Kjo praktikë pasqyron vlerat islame të bamirësisë, dhembshurisë dhe ndihmës për më pak fat. Muslimanët inkurajohen të ndajnë pasurinë e tyre me të varfërit dhe ata që përballen me vështirësi.

(3) Hinduizmi: përkushtimi i Mahatma Gandit

Mahatma Gandhi, një figurë e shquar në lëvizjen e pavarësisë indiane, mbrojti rezistencën jo të dhunshme (ahimsa) kundër shtypjes. Angazhimi i tij ndaj jodhunës është i rrënjësor thellë në vlerat hindu të së vërtetës, mos lëndimit dhe respektit për të gjitha qeniet e gjalla.

(4) Budizmi: Dalai Lama, fitues i Çmimit Nobel për Paqe

Tenzin Gyatso, Dalai Lama i 14-të, është udhëheqësi shpirtëror i budizmit tibetian. Ai njihet për përkushtimin e tij ndaj vlerave njerëzore dhe rëndësinë e dhembshurisë në nxitjen e mirëqenies individuale dhe shoqërore. Në vitin 1989, ai mori çmimin Nobel për luftën e tij jo të dhunshme për çlirimin e Tibetit dhe për shqetësimin e tij për problemet globale mjedisore.

Pastaj, pas shembujve të dhënë hapet një diskutim se si vlerat fetare mund të ndikojnë dhe formësojnë sjelljen dhe t'i udhëheqin individët në kërkimin e tyre për një botë më të drejtë dhe më të dhembshur (dhembshuria, mëshira, mosdhuna, qëndrueshmëria dhe virtyte të tjera pozitive). Së fundi, arrihet në përfundimin se ndikimi pozitiv i fesë në vlerat morale është i pamohueshëm, por se, në shoqërinë tonë moderne, plurale, është po aq e rëndësishme që individët të mbajnë një distancë dhe të kultivojnë një mendim kritik, pa ndjekur padiskutim autoritete fetare. - megjithëse fetë mund të ofrojnë udhëzime të vlefshme morale, është thelbësore të kemi një qasje kritike dhe mendjehapur ndaj tyre.

• Nxënësve, të ndarë në pesë grupe, u jepet detyra të hulumtojnë se si fetë ndikojnë në kulturën, zakonet dhe traditat e njerëzve. Secili grup tërheq një fletë letre në të cilën shkruhet një fe e veçantë dhe festa (zakonet, traditat) që lidhen me të dhe krenimi i saj:

(1) Krishterimi: Krishtlindjet (tradita e krishterë, festimi i lindjes së Jezuit, si ndikon në zakonet dhe traditat e Krishtlindjeve në mbarë botën, duke përfshirë skenat e lindjes së Krishtit, këngët dhe dhuratat);

(2) Islami: Ramazani në mbarë botën (gjatë muajit të Ramazanit se si muslimanët në mbarë botën e agjërojnë, praktikojnë lutjet e përbashkëta, cilat janë zakonet, siç janë vaktet e iftarit dhe lutjet e natës dhe si kjo krijon një ndjenjë të bashkësisë);

(3) Hinduizmi: Festivali i Dritave Diwali (rëndësia kulturore e Diwali, festivali hindu i dritave, si festohet me ndezjen e llambave të naftës, fishekzjarrë dhe shkëmbimin e dhuratave dhe si i bashkon komunitetet hindu);

(4) Budizmi: Praktikimi i Meditimit dhe Vetëdijes (meditimi, pse është bërë një trend kulturor sot, si promovon paqen e brendshme dhe rritjen personale).

(5) Judaizmi: Pashka (kuptimi, ushqimet dhe ritualet tradicionale të përfshira, kur festohet, si forcon lidhjet e komunitetit hebre dhe ruan traditat kulturore).

Secili grup përgatit një prezantim të hulumtimit, pas së cilës pjesa tjetër e nxënësve bëjnë pyetje. Më pas, mësuesi hap një diskutim në të cilin diskutohen çështjet që lidhen me fenë dhe rëndësinë e saj për diversitetin kulturor, promovimin e vlerave të ndryshme, lidhjen e komunitetit, ruajtjen e

trashëgimisë kulturore, tolerancën dhe bashkimin e të ndryshmëve në shoqëri. Së fundi, arrihet në përfundimin se të kuptuarit e ndikimit të fesë në zakonet dhe traditat është thelbësor për promovimin e tolerancës dhe nxitjen e bashkëjetesës harmonike në botën e sotme të larmishme.

• Mësuesi u shpjegon nxënësve të drejtën e çdo personi për të zgjedhur ose jo një përkatësi fetare si pjesë e së drejtës për lirinë fetare dhe lirinë e besimit. Ai më tej paraqet se çfarë do të thotë ateizëm dhe cilët njerëzit e konsiderojnë veten si ateistë (ateizmi nuk është një fe, por një besim që i referohet mungesës së besimit në ekzistencën e një hyjnie ose perëndish, dhe njerëzit që janë ateistë nuk besojnë në ekzistencën të hyjnive dhe zakonisht refuzojnë idenë e ekzistencës së një fuqie më të lartë të gjithëfuqishme). Më pas mësuesi/ja u drejton nxënësve pyetjet e mëposhtme:

1. *Pse disa njerëz janë të krishterë dhe të tjerë myslimanë? Si vendosën t'i përkasin një feje të caktuar?*

2. *A duhet të gjithë t'i përkasin një feje? Pse?*

3. *A ndryshojnë anëtarët e një feje dhe ateistët për sa i përket vlerave morale? Si ndryshon sjellja e tyre?*

4. *A ka ndonjë fe të drejtë t'i detyrojë njerëzit të jenë anëtarë të saj? A duhet t'i mohohet dikujt mundësia t'i përkasë një feje apo të jetë ateist?*

5. *A ka dikush të drejtë të detyrojë dikë të praktikojë një rit fetar? Apo për ta penguar atë të praktikojë? Apo të tallen me të sepse praktikon apo nuk praktikon?*

Qëllimi i diskutimit është që së bashku të konkludohet se: (A) askush nuk ka të drejtë t'i imponojë askujt nëse do t'i përkasë ndonjë feje dhe cilës, ose të zgjedhë të mos i përkasë asnjë feje dhe (B) besimtarët kanë të drejtë të ndjekin bindjet e tyre pa diskriminim apo dhunë.

• Nxënësve, të ndarë në grupe, u jepet një fletë pune me titull *Pasojat e mundshme negative të konflikteve midis feve*, ku renditen mundësi të ndryshme. Detyra e tyre është të shënojnë çdo mundësi me një **S**, nëse e konsiderojnë të saktë (që vërtet është një mundësi), pra me një **P**, nëse e konsiderojnë të pasaktë (që nuk është mundësi). Një shembull i mundësive të tilla janë:

- Tensioni midis anëtarëve të feve të ndryshme (S)
- Bashkëpunimi ndërmjet anëtarëve të feve të ndryshme (P)
- Dhuna ndërmjet komuniteteve fetare (S)
- Humbje fizike, psikologjike dhe materiale për anëtarët e një ose më shumë feve (S)
- Respektimi i fesë dhe zakoneve të anëtarëve të feve të tjera (P)
- Diskriminimi i anëtarëve të komuniteteve fetare më pak të përfaqësuara në shoqëri (S)
- Zhvendosja e njerëzve dhe krizat e refugjatëve (S)
- Festimi i përbashkët i festave të ndryshme fetare (P)
- Izolimi i pjesëtarëve të komuniteteve fetare më pak të përfaqësuara (S)
- Ndryshimi i detyruar i praktikave fetare (S)

Pas përfundimit të detyrës, pasi konstaton bashkërisht se cilat janë mundësitë e sakta të renditura në listë (pasojat negative), mësuesi/ja drejton një diskutim me të gjithë për pyetjen: Si mund të parandalohet që të shkaktojë pasoja negative në shoqëri?, nga e cila duhet dalin se mënyra më efektive është dialogu ndërfejar, i cili siguron që nevojat e çdo komuniteti fetar të dëgjohen dhe respektohen, pa rrezikuar nevojat e të tjerëve dhe pa provuar se cila fe meriton më shumë apo është më e drejtë kur bëhet fjalë për besimet dhe praktikat fetare.

• Nxënësit ndahen në 5 grupe dhe secili grup tërheq një nga fletë në të cilat është shkruar njëra nga fetë e mëposhtme: krishterimi, islami,

judaizmi, hinduizmi dhe budizmi. Secilit grup i jepet detyra që së pari të hulumtojë (në internet) në çfarë mënyre (me cilën deklaratë) rregulli i artë përfaqësohet në fenë "e tyre" dhe më pas përmes një diskutimi në grup të zbulojë se mbi cilat parime etike dhe vlera morale deklarata bazohet dhe për të dalë me shembuj të situatave në jetën e përditshme kur dikush vepron në përputhje me atë rregull dhe kur vepron në kundërshtim me atë rregull (p.sh. sepse ai nuk dëshiron të përflitet dhe ai nuk bën thashetheme për të tjerët / edhe pse nuk do që të përflitet, përflitet për të tjerët) Pasi secili grup paraqet deklaratën dhe punën e bërë dhe interpreton situatat, të gjithë së bashku nxjerrin një përfundim se çfarë do të thotë rregulli i artë dhe cilat janë pasojat e respektimit/mosrespektimit të tij në jetën e përditshme.

- Nxënësit, të ndarë në grupe, marrin një fletë pune në të cilën janë shkruar dhe përcaktuar parimet e mëposhtme fetare: (1) dhembshuria dhe bamirësia, (2) ndershmëria dhe vërtetësia, (3) bujaria dhe bamirësia, (4) mbështetja dhe solidariteti i komunitetit, (5) qetësia dhe jo dhuna, (6) falje dhe (7) respekt për jetën. Çdo grup, për çdo rregull, duhet të paramendojë dhe të përshkruajë një situatë nga jeta e përditshme në të cilën zbatohet rregulli i specifikuar. Grupet rrotullohen në paraqitjen e rregullave (një nga një) dhe përshkrimet e zbatimit të tyre. Në fund, bashkërisht diskutohet se si parimet fetare ndikojnë në sjelljen dhe vendimet e njerëzve në jetën e përditshme.

- Nxënësve, të ndarë në grupe, u jepet detyra të identifikojnë parimet fetare që kontribuojnë në një qasje paqësore ndaj konflikteve dhe të bashkëjetesës paqësore. Pasi secili grup prezanton mendimet e tij para të tjerëve, në një diskutim të hapur nxirret një përfundim i përbashkët se të gjitha parimet fetare promovojnë paqen dhe zgjidhjen paqësore të konflikteve. Më pas, mësuesi shpjegon konceptin e ekstremizmit fetar dhe prezanton aktivitetet e Al-Kaedës, pas së cilës, në një diskutim të hapur me nxënësit, së bashku arrihet në përfundimin se interpretimet ekstremiste të mësimëve fetare mund të çojnë në dhunë, përplasje të dhunshme dhe terrorizëm.

- Nxënësit ndjekin një prezantim nga mësuesi duke shpjeguar secilën nga sfidat e mëposhtme që lidhen me ndikimin e feve në botë: (1) dogmatizmi dhe intoleranca, (2) shtypja e opinionit kritik, (3) promovimi i pabarazisë gjinore, (4) rezistenca ndaj ndryshimeve kulturore dhe sociale dhe (5) abuzimi i autoritetit fetar. Më pas nxënësit ndahen në 5 grupe dhe pasi hulumtojnë në internet për secilën sfidë veç e veç, grupet përshkruajnë një shembull të situatës në të cilën shihet ndikimi i fesë. Duke vepruar kështu, secili grup fillon të punojë për një sfidë të ndryshme dhe pasi e shkruan atë, ia kalon atë një grupi tjetër, i cili vijon me përshkrimin e tij të një situatë që lidhet me të njëjtën sfidë. Pasi të pesë grupet të kenë dhënë shembuj situatash për të pesë sfidat, lexoni të gjithë shembujt për secilën sfidë dhe, me ndihmën e mësuesit, zgjidhni një shembull që përshkruan më saktë sfidën.

- Mësuesi/ja u shpjegon nxënësve kuptimin e termit laicizëm (si heqje ose pakësim i ndikimit të fesë në politikë, arsim, drejtësi dhe kulturë dhe si ndarje e institucioneve fetare/fetare dhe politike). Më pas nxënësit ndahen në grupe dhe secilit grup i caktohet (duke vizatuar një copë letre) të punojë në një nga përfitimet e mëposhtme të sekularizimit: (1) mbrojtja e të drejtës për lirinë fetare dhe lirinë e besimit, (2) sigurimin e barabartë statusi për të gjitha fetë, dhe (3) parandalimi i diskriminimit fetar. Në të njëjtën kohë, çdo grupi kërkohet, me ndihmën e informacionit nga interneti, të përgatisë një prezantim në të cilin, përmes shembujve nga jeta e përditshme, do të shpjegojë përfitimin e qytetarëve nga përfitimi "i tyre" dhe çfarë do të ndodhte në lidhje me përfitimin "e tyre" nëse shteti nuk është laik. Pas prezantimit të veprës, në një diskutim të hapur konstatohet se laicizimi është parakusht për trajtimin e barabartë të të gjithë qytetarëve të shtetit, pavarësisht nga përkatësia e tyre fetare dhe pavarësisht nëse janë besimtarë apo jo.

• Nxënësit, të ndarë në grupe, marrin fletë pune me dy situata të ndryshme që ilustrojnë shkeljen e laicitetit, njëra prej të cilave i referohet arsimit (p.sh.: mësuesit i bëjnë nxënësit të luten në shkollë) dhe tjetra drejtësisë (p.sh.: gjyqtari që është një anëtar i një feje që vendos në favor të një anëtarit të fesë së tij pa prova adekuate), me situata që ndryshojnë nga një grup në tjetrin. U kërkohet nxënësve të identifikojnë shtrembërimet (të cilat nga përfitimet e laicizmit nuk mund të realizohen) dhe të argumentojnë mendimin. Mësuesi/ja lexon përshkrimet e situatave (njëra pas tjetrës) dhe pas çdo përshkrimi të lexuar, grupi që ka punuar në atë situatë tregon se cilat çrregullime ka identifikuar dhe jep argumentet për të dhe grupet e tjera ndjekin dhe plotësojnë nëse është e nevojshme. Më në fund, në një diskutim të hapur, arrihet në përfundimin se kur arsimit dhe drejtësia mund të konsiderohen laike.

ARSIMI QYTETAR

Tema: **IDENTITETI**

Numri i orëve: 17

Rezultatet nga të mësuarit

Nxënësi/nxënësja do të jetë i/e aftë të:

1. Shpjegon se çfarë është identiteti, si formohet dhe ndryshohet dhe nga cilat aspekte përbëhet;
2. Bën dallimin midis identitetit personal dhe atij grupor;
3. Ti përmend karakteristikat e identitetit personal dhe shpjegoj ndikimin e faktorëve të ndryshëm në formimin e tij;
4. Shpjegon se si përkatësia në grup kontribuon në formimin e identitetit grupor;

Nxënësi/nxënësja:

5. Zhvillon vetëdijen për veten duke njohur bindjet, interesat, pikat e forta dhe sfidat me të cilat përballet;
6. Duke u përballur me identitetin e grupit, ai do të zhvillojë empati dhe respekt për dallimet dhe do të vlerësojë përfshirjen dhe tolerancën;
7. Do të bëhet më i hapur për të pranuar ide dhe ndryshime të reja.

Përmbajtjet (dhe nocionet)

• **Nocioni i identitetit**
(faktorët: gjinia, tiparet fizike, tiparet e personalitetit, vlerat, interesat, kultura, arsimit, profesioni, partneriteti dhe miqësia, përkatësia në grup, rolet në mjedisin më të ngushtë dhe më të gjerë; identitetin personal dhe grupor)

• **Identiteti personal**
(tiparet fizike, karakteristikat psikologjike, elementet biografike; vetëbesimi, vetëvlerësimi, mediami social)

Standardet e vlerësimit

- Shpjegon se çfarë nënkuptohet me termin identitet duke përdorur veten si shembull.
- Shpjegon se si formohet identiteti dhe jep shembuj përmes të cilëve shpjegon ndikimin e faktorëve të ndryshëm në formimin e identitetit.
- Shpjegon ndryshimin midis identitetit personal dhe identitetit grupor, duke përdorur shembuj.
- Përshkruan situata të jetës reale në të cilat identiteti luan një rol të rëndësishëm.
- Përmend aspekte të identitetit personal dhe i shpjegon ato nëpërmjet shembujve.
- Shpjegon shumëdimensionalitetin e identitetit nëpërmjet një shembulli.
- Shpjegon (përmes një shembulli) se si dhe pse identiteti zhvillohet dhe ndryshon gjatë gjithë jetës.

	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon se si vlerat dhe besimet e një individi formojnë identitetin e tij personal dhe se si ato ndikojnë në zgjedhjet që ai bën, marrëdhëniet e tij me të tjerët dhe efektet e veprimeve të tij në mjedis. • Shpjegon (përmes një shembulli) se si identiteti personal lidhet me vetëbesimin dhe vetëvlerësimin. • Shpjegon rolin e familjes, shkollës dhe bashkëmoshatarëve në formësimin e identitetit personal. • Shpjegon lidhjen ndërmjet identitetit të mediave sociale dhe identitetit personal.
<ul style="list-style-type: none"> • Identiteti i grupit (grupet formale dhe joformale, identiteti gjinor, identiteti etnik, identiteti kombëtar) 	<ul style="list-style-type: none"> • Përmend shembuj të grupeve formale dhe grupeve joformale dhe e lidh anëtarësimin e këtyre grupeve me identitetin e grupit. • Shpjegon rëndësinë e përkatësisë në grupe të ndryshme dhe pranimin e dallimeve individuale ndërmjet anëtarëve të të njëjtit grup. • Jep shembuj për të shpjeguar lloje të ndryshme të identiteteve të grupit. • Shpjegon rolin e familjes në formimin e identitetit gjinor. • Përmend karakteristikat e identitetit etnik dhe shpjegon (përmes shembujve) përfitimet dhe sfidat që rrjedhin nga diversiteti i identiteteve etnike në shoqëritë multietnike. • Shpjegon kuptimin e identitetit kombëtar dhe tregon se si manifestohet patriotizmi.
<p>Shembuj të aktiviteteve:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çdo nxënës merr një fletë pune <i>Kush jam unë</i> që duhet ta plotësojnë duke plotësuar fjalitë e mëposhtme: <ol style="list-style-type: none"> 1. Sipas gjinisë, unë jam _____ 2. Unë jam _____ vjeç. 3. Jam djali/vajza e _____. 4. Etnikisht, unë jam _____. 5. Banoj në qytetin/fshatin _____ i cili ndodhet në shtetin _____. 6. Jam nxënëse në klasën _____ në shkollën _____. 7. Unë rri me _____. 8. Në familjen time, dy festat më të rëndësishme janë _____ dhe _____. 9. Sipas fesë, prindërit e mi janë _____. 10. Tre aktivitetet/hobit e mia më të preferuara janë: _____, _____ dhe _____. 11. Tri tipare që më përshkruajnë më mirë janë: _____, _____ dhe _____. 12. Në të ardhmen dua të jem _____ <p>Pas plotësimit të fletës së punës, mësuesi paraqet se çfarë do të thotë termi <i>identitet</i> (mënyra se si një individ e percepton veten si person dhe si anëtar i grupeve të ndryshme), rendit dhe shpjegon faktorët e dhënë në fletën e punës që kontribuojnë në formimin e identitetit. (gjinia, mosha,</p>	

roli brenda dhe jashtë familjes, përkatësia etnike, vendbanimi dhe shteti, tiparet e personalitetit, interesat, feja, miqësia) dhe thekson se nuk janë vetëm këta faktorë, por ka edhe të tjerë. Më pas nxënësit ndahen në grupe të vogla në të cilat secili nxënës paraqet "identitetin" e tij, duke ndarë përshkrimet që ka dhënë në fletën e punës. Duke vepruar kështu, të përbashkëtat dhe dallimet në "identitetet" e tyre identifikohen në grup. Një përfaqësues nga secili grup paraqet "identitetin" e tij para klasës dhe tregon se cilat gjëra ka të përbashkëta me të tjerët në grup dhe cilat gjëra janë të ndryshme. Në fund, përmes një diskutimi të hapur, bashkërisht arrihet në përfundimin se identiteti i çdo personi përbëhet nga shumë aspekte të ndërthurura dhe të ndërvarura dhe se kombinimi shumëdimensional e bën secilin individ unik edhe kur njerëzit në dukje janë të ngjashëm sepse ndajnë të njëjtat karakteristika.

- Nxënësit përdorin fletën e punës *Kush jam unë* të plotësuar në orën e mëparshëm. Atyre u jepet detyrë të zgjedhin pesë nga fjalitë e shkruara që ata mendojnë se i përshkruajnë më së miri, d.m.th. pesë gjërat që ata mendojnë se janë më të rëndësishmet për veten e tyre, dhe t'i shkruajnë ato pesë veçmas në një fletë pune të re *Kush jam unë në të vërtetë*. Më pas, mësuesi shpjegon se si formohet identiteti, duke theksuar rolin e përvojave personale dhe ndërveprimeve me të tjerët në mjedis duke përdorur shembuj hipotetikë (p.sh. të qenit mashkull mund të jetë shumë i rëndësishëm për identitetin e një nxënësi, kështu që gjatë gjithë jetës së tij ai kuptoi se kjo sjell privilegje në raportin me vajzat; për një nxënëse është shumë e rëndësishme që ajo të jetë motër më e madhe në familje, kjo i mundësoi trajtimin e saj të privilegjuar në raport me fëmijët më të vegjël në familje). Më pas, nxënësit ndahen në grupe të vogla (të ndryshme nga ora e mëparshme) në të cilat secili nxënës paraqet "identitetin" e tij përmes fjalive nga fleta e punës *Kush jam unë në të vërtetë* dhe shpjegon se çfarë përvojash/ndërveprimesh me të tjerët kanë kontribuar që ato gjëra të jenë ai. Pjesa më e rëndësishme e identitetit. Më pas, disa vullnetarë prezantojnë identitetin e tyre para gjithë klasës në të njëjtën mënyrë. Në fund, një diskutim i përbashkët përmbledh sesi përvojat personale dhe ndërveprimet me të tjerët në mjedis kontribuojnë në formimin e identitetit të njerëzve.

- Nxënësit përdorin fletën e punës të paraplotësuar *Kush jam unë në të vërtetë*. Mësuesi shpjegon ndryshimin midis identitetit personal dhe atij grupor (mënyra sesi secili prej nesh e percepton dhe e identifikon veten kundrejt mënyrës sesi secili prej nesh identifikon dhe lidhet me grupe të ndryshme), duke përdorur shembuj që lidhen me identitetin e tij. Më pas nxënësit ndahen në grupe të vogla (ndryshe nga klasat e mëparshme) dhe secilit grup i jepen dy fletë: një me titull *Identiteti personal* dhe një me titull *Identiteti grupor*. I gjithë grupi identifikon nëse është përshkrim i një identiteti personal apo grupor dhe e shënon atë në listën përkatëse. Duke përfunduar punën, grupet i paraqesin të gjithë klasës dy listat dhe mësuesi kontrollon saktësinë dhe shkruan në tabelë shembuj tipikë të përshkrimeve të identitetit personal dhe grupor. Në një diskutim të hapur për secilin nga shembujt, nxënësit shpjegojnë pse shembujt ilustrojnë karakteristikat e identitetit personal dhe grupor.

- Nxënësit, të ndarë në grupe, marrin një kartë në të cilën përshkruhet një situatë reale në të cilën identiteti luan një rol të rëndësishëm. Duke vepruar kështu, mund të përdoren përshkrime më të detajuara të situatave të mëposhtme ose të tjera: (1) brohoritja në garat ndërshkollore, (2) komunikimi i mjekëve me kolegët, pacientët dhe miqtë, (3) konflikti për një top midis nxënësve të etnive të ndryshme, (4) shkëmbimi i informacionit për aktivitetet tuaja në rrjetet sociale. Detyra e nxënësve në grupe është, nëpërmjet diskutimit të brendshëm, të përcaktojnë pjesën e identitetit (personal ose grupor) të individëve pjesëmarrës në situatë që luan një rol të rëndësishëm në sjelljen e tyre dhe të shpjegojnë pse mendojnë kështu. Pas përfundimit të detyrës, secili grup prezanton situatën dhe njohuritë në të cilat ka ardhur para gjithë klasës dhe nxënësit e tjerë kanë mundësi t'i bëjnë pyetje për sqarim dhe mundësinë për t'i plotësuar ato.

- Nxënësit, të ndarë në grupe, marrin një fletë pune në të cilën shkruhen aspektet e identitetit personal dhe faktorët që kontribuojnë në formimin e identitetit: (1) karakteristikat fizike: gjinia, ngjyra e lëkurës, gjatësia, pesha, tiparet e fytyrës, 2) karakteristikat psikologjike: tiparet e personalitetit, aftësitë, vlerat, interesat dhe besimet; dhe (3) elementet biografike: arsimi, karriera, hobi, përvoja dhe ngjarje të jetës). Detyra e grupeve është të zgjedhin dy faktorë nga secili prej tre aspekteve të renditura në fletën e punës (ndër ato që nuk u përmendën më parë) dhe, nëpërmjet shembujve nga realiteti, të shpjegojnë se si ndikojnë në formimin e identitetit personal, d.m.th. mënyra në të cilën njerëzit e ndryshëm e perceptojnë veten (p.sh. për arsimin - dikush që ka marrë një arsim të lartë mund ta perceptojë veten si më të rëndësishëm se dikush që ka mbetur me një arsim më të ulët; p.sh. për gjatësinë - dikush që është shumë i shkurtër dhe është i rrethuar nga më i gjatë, mund ta perceptojë veten si më pak të vlefshëm se më të gjatët). Mësuesi/ja fton grupet që kanë punuar për faktorë të veçantë (një faktor në të njëjtën kohë) të paraqesin punën e tyre. Në fund, në një diskutim të hapur, përmbledhet se identiteti personal (përvoja e vetvetes) formohet nën ndikimin reciprok të mënyrës sesi individit percepton dhe pranon karakteristikat e veta fizike dhe psikologjike dhe përvojat e mëparshme jetësore.
- Sipas udhëzimeve të dhëna nga mësuesi, çdo nxënës shkruan "biografinë" e tij, duke renditur në një plan kohor gjërat domethënëse që ka përjetuar/ndodhur në jetën e tij, që nga lindja e deri më sot. Rreshti duhet të fillojë duke treguar datën e lindjes dhe duke dhënë një përshkrim të familjes në të cilën ai ka lindur (cilët ishin anëtarët dhe si lidheshin ata), e ndjekur nga ngjarje/dukuri të tjera të rëndësishme, me moshën kur ato kanë ndodhur në vijë dhe poshtë ose sipër vijës jepet një përshkrim i shkurtër i ngjarjes/ngjarjes (p.sh. në moshën 3 vjeçare i lindi një motër, në moshën 5 vjeçare familja u zhvendos në një apartament/shtëpi tjetër dhe bëri miq të rinj...). Pas përfundimit të detyrës, nxënësit ndahen në grupe të vogla dhe, brenda grupeve, ndajnë "biografitë" e tyre dhe shpjegojnë se si kanë ndikuar ngjarjet e renditura në "biografi". Pas përfundimit të punës në grupe, disa vullnetarë prezantojnë "biografinë" e tyre - ata tregojnë afatin kohor në tabelë (me moshat e shënuara në të) dhe me gojë përshkruajnë ngjarjet që kanë ndodhur atëherë dhe shpjegojnë se si ndikuan ato. Në fund, në një diskutim të hapur, arrihet në përfundimin se: (1) ngjarjet e përjetuara janë pjesë e përvojës jetësore dhe si të tilla luajnë një rol të rëndësishëm në formimin e identitetit personal në mënyrë të tillë që ndikojnë në mënyrën se si individit percepton veten dhe mënyrën se si e shikon mjedisin dhe botën në tërësi dhe (2) identiteti nuk është fiksostatik, por zhvillohet dhe ndryshon gjatë gjithë jetës për shkak të përvojave të reja (të kesh një marrëdhënie serioze dashurie, të bëhesh prind, të ndryshosh profesionin, duke përjetuar trauma) dhe ndikime mjedisore (krijon miq nga kultura të ndryshme, lëviz nga qyteti në fshat, zhvendoset në një shtet tjetër).
- Një fletë vendoset në dy mure të kundërta të klasës: në njërin shkruhet *Pajtohem plotësisht*, dhe në tjetrin - *Nuk pajtohem fare*. Mësuesi lexon thënien: *Çdo fëmijë duhet të përgjigjet për veprimet e tij dhe nxënësit vendosen më afër njërit ose tjetrit mur në varësi të faktit nëse dhe sa janë pajtohen/nuk pajtohen me deklaratën*. Pas detyrës, disa nga nxënësit e caktuar në pozicione të ndryshme shpjegojnë se çfarë mendojnë për pretendimin. E njëjta procedurë përsëritet për deklaratën: *Të gjithë duhet të ndihmojnë një fëmijë që ngacmohet nga fëmijët e tjerë*. Mësuesi më pas shpjegon se deklaratimet mishërojnë dy vlera të ndryshme (përgjegjësia dhe ndihma e të tjerëve) që mund të përfshihen në identitetin personal nëse individit i konsideron ato shumë të rëndësishme dhe përmbahet në realitet. Pas shpjegimit të dhënë, ai u kërkon nxënësve të përmendin vlera të tjera që ata vetë i konsiderojnë të rëndësishme dhe përpiqen t'i respektojnë. Kjo pasohet nga një prezantim i mësuesit në të cilin, përmes një shembulli të dhënë, ai shpjegon se si vlerat dhe besimet që janë pjesë e identitetit personal ndikojnë: (1) zgjedhjet që bën individit (p.sh. Sara vlerëson kreativitetin, pavarësinë dhe të ndihmojë të tjerët, beson në rëndësinë e mirëqenies për shëndetin e njerëzve dhe nevojën për të jetuar

në një botë të drejtë. Kjo është arsyeja pse ajo zgjedh të jetë psikologe-psikoterapiste, edhe pse prindërit e bindin se është mirë të bëhesh mjekë ose një avokate sepse për këtë është ajo), (2) në marrëdhëniet e individit me të tjerët (p.sh. ajo shoqërohet me njerëz që nuk e kanë problem të shprehin mendimet e tyre dhe me njerëz që dalin vullnetarë në një shtëpi pleqsh) dhe (3) efektet e saj veprimet në mjedis (p.sh. përmes profesionit të saj ajo ndihmon njerëzit që kanë probleme emocionale). Së fundi, nxënësit citojnë shembuj të vlerave dhe besimeve që janë personalisht të rëndësishme për ta dhe tregojnë se si ato ndikojnë në zgjedhjet që bëjnë, marrëdhëniet me të tjerët dhe efektet në mjedis.

- Çdo nxënës merr tre ngjitëse (letra që mund të ngjiten në mur) dhe në secilën prej tyre duhet të shkruajmë një gjë që *ai/ajo do të dëshironte të dinte ose të bënte, por nuk mundet*. Të gjithë vendosin ngjitësit e tyre në pjesë të ndryshme të murit të klasës (ose në tabelë) dhe të tjerët mund t'i shikojnë fillimisht dhe më pas të zgjedhin 1-2 nga fletët e të tjerëve që tregojnë diçka tjetër që do të dëshironin, por që nuk e kanë shkruar në fletët e tyre të letrës (ata nuk mbanin mend ose nuk ishin të vetëdijshëm se e dëshironin atë). Nxënësit, duke qëndruar në një rreth, lexojnë çfarë është shkruar në ngjitësit që kanë zgjedhur (të cilat dikush tjetër i ka shkruar se do të dëshironin, por nuk mundet ende). Vullnetarët shpjegojnë pse e zgjedhën atë. Më pas zhvillohet një diskutim i hapur për pyetjet e mëposhtme: (1) *Sa i gatshëm jeni të angazhoheni për të arritur atë që dëshironi të dini ose të bëni? (Çfarë bëjmë ne kur jemi vërtet të interesuar për të arritur qëllimin e caktuar?) dhe (2) Si reflekton suksesi ose dështimi për të arritur qëllimin në identitetin e individit?. Në fund, arrihet në përfundimin se investimi në ndjekjen e interesave ndikon në mënyrën se si ne e perceptojmë veten dhe në mënyrën se si përpiqemi të arrijmë qëllimet e përcaktuara, formëson identitetin tonë personal.*

- Çdo nxënës merr dy ngjitëse (letra që mund të ngjiten në mur) dhe në secilën prej tyre duhet të shkruani një gjë që *ai e bën shumë mirë*. Të gjithë i ngjitin ngjitësit e tyre në pjesë të ndryshme të murit të klasës (ose në tabelë) dhe të tjerët mund t'i shikojnë fillimisht dhe më pas të zgjedhin 1 nga ngjitëset e të tjerëve që tregojnë diçka për të cilën ata personalisht do të kishin nevojë për mbështetje. Nxënësit, duke qëndruar në një rreth, lexojnë atë që shkruhet në ngjitësit që kanë zgjedhur (të cilat dikush tjetër i ka shkruar se e bëjnë shumë mirë dhe kanë nevojë për mbështetje që të mund ta bëjnë mirë vetë), pas së cilës mësuesi kërkon një pyetje për të gjithë: *Si arritët të mësoni ta bëni atë mirë?* në mënyrë që nxënësit të kuptojnë se asgjë nuk mund të bëhet mirë pa bërë përpjekje. Më pas mësuesi shpjegon se çfarë nënkuptojnë termat vetëbesim (besimi në aftësitë e dikujt) dhe vetëvlerësim (imazhi i vlerës, njohurive dhe aftësive të dikujt), pas së cilës zhvillohet një diskutim i hapur për pyetjet e mëposhtme: (1) *Si ndikon njohja se mund të bëjmë diçka me sukses në besimin dhe vetëvlerësimin tonë? Pse? dhe (2) Si kanë ndikuar gjërat për të cilat kemi bërë përpjekje dhe kemi arritur sukses (p.sh., të luajmë përpara një publiku koncerti, të marrim pjesë në një ekspozitë arti me një vizatim, të marrim lëvdata ose një çmim për diçka që kemi bërë) vetëvlerësimin dhe vetëvlerësimin tonë?. Në fund, mësuesi shpjegon sesi vetëbesimi dhe vetëvlerësimi janë të lidhura me identitetin personal (përvoja e individit për të qenë në gjendje të kryejë detyrat dhe të përballojë situatat, shoqëruar me një ndjenjë të vetëvlerësimit dhe një imazh pozitiv për veten) dhe së bashku me nxënësit arrijnë në përfundimin se identiteti personal që përcakton mënyrën se si një individ e percepton veten është shumë i rëndësishëm për vetëbesimin dhe vetëvlerësimin.*

- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, hetojnë rolin e familjes, shkollës dhe bashkëmoshatarëve në formësimin e identitetit personal. Bazuar në njohuritë e marra, ata përgatisin tre produkte të veçanta (postera, komike dhe/ose dramatizime të shkurtra) që tregojnë shembuj të ngjarjeve/skenave nga realiteti në të cilat shihet ndikimi i familjes, shkollës dhe bashkëmoshatarëve. Pasi të gjitha grupet të kenë prezantuar produktet e tyre, një diskutim i hapur përmbledh se si ata ndikojnë në formimin e identitetit personal të fëmijëve (nëpërmjet sjelljes së tyre në

situata të ndryshme dhe përmes mënyrës se si i trajtojnë fëmijët) dhe në cilët faktorë ndikimi i tyre është më i shprehur (tiparet e personalitetit, aftësitë, interesat, vlerat dhe besimet e fëmijëve).

• Nxënësit, të ndarë në grupe, imagjinojnë se duhet të krijojnë një profil të një personi imagjinar për disa media sociale, ku gjysma e grupeve krijojnë një profil mashkull dhe të tjerët një profil femër. Ata do të shkruajnë informacionin e profilit të tyre në letër (ose në një prezantim video) dhe jo në mediat aktuale sociale. Profili duhet të përmbajë një foto profili, një foto të kopertinës, emrin e përdoruesit, të dhëna për datën e lindjes, vendbanimin, arsimin, ku ai punon, të dhëna për interesat ose hobi, postime me foto të përdoruesit nga ngjarje ose vizita. (me ose pa njerëz të tjerë), postimet e përbashkëta të të tjerëve, numri i miqve ose ndjekësve, etj. (Fotografitë mund të merren nga interneti ose nga profile të hapura të mediave sociale, por jo nga profile të mbyllura me akses të kufizuar). Secili grup prezanton profilin "e tij" para gjithë klasës. Më pas zhvillohet një diskutim i hapur për pyetjet e mëposhtme:

1. *Si e prezantojnë veten njerëzit në rrjetet sociale? Si ndryshon kjo nga mënyra se si ata e prezantojnë veten në botën reale? Cilat aspekte të identitetit theksohen ose errësohen në profilet e mediave sociale?*
2. *Si ndryshon komunikimi online me të tjerët nga komunikimi i mediave sociale? Cilat janë pasojat e mundësisë së ruajtjes së anonimitetit të ofruar nga mediat sociale?*
3. *Si ndryshojnë marrëdhëniet e krijuara në rrjetet sociale nga marrëdhëniet që ekzistojnë në botën reale?*
4. *Si ndikojnë rrjetet sociale në perceptimin tonë për veten?*

Nga diskutimi duhet të dalin konstatimet se identiteti që një person paraqet në rrjetet sociale shumë shpesh ndryshon nga identiteti i tij personal më së shumti për shkak të nevojës për t'u paraqitur në dritën më të mirë, por edhe se mediat sociale ndikojnë në mënyrën se si ne e perceptojmë veten në marrëdhënie me të tjerët (ndikojnë në identitetin personal).

• Nxënësit marrin një fletë pune me dy kolona: në njërin shkruhen këto "kategori": sportist, nxënës, fëmijë, vajzë/djalë, djalë/vajzë, vëlla/motër/fëmijë i vetëm, pjesëtar i një bashkësie etnike (shkruani cili _____), anëtar i një bashkësie fetare (shkruani cili _____), dhe tjetri lihet bosh. Çdo nxënës (individualisht) duhet të zgjedhë tre kategori që më së shumti e përshkruajnë/përcaktojnë atë dhe të vendosë një X në kolonën bosh pranë tyre. Pas përfundimit të punës, nxënësit ndahen në grupe të vogla në të cilat diskutojnë se si e kanë bërë zgjedhjen dhe krahasojnë përgjigjet e tyre. Më pas, mësuesi regjistron zgjedhjet e nxënësve në të njëjtën tabelë të shfaqur në një tabelë – secili nxënës thotë zgjedhjet e tij dhe mësuesi vendos viza në kolonën e dytë pranë secilës kategori të zgjedhur. Në një diskutim të hapur, konkludohet se megjithëse ka dallime sa i përket renditjes së kategorive, një grup i caktuar nxënësish zgjedhën të njëjtat kategori që mendojnë se i përshkruajnë më së miri. Mësuesi fillimisht tregon se kategoritë e përzgjedhura janë bartëse të identitetit të grupit dhe më pas shkruan në tabelë grupet që përcaktojnë identitetin e grupit nëpërmjet përkatësisë ose rolit në to: përkatësia gjinore, përkatësia e moshës, roli në familje, përkatësia e klubit sportiv, përkatësia etnike, përkatësia fetare. Së fundi, bazuar në frekuencat e përcaktuara më parë të kategorive që nxënësit i konsiderojnë më të rëndësishmet për identitetin e tyre grupor (tabela në tabelë), vendoset bashkërisht se cilat identitete grupore janë më të përfaqësuara (p.sh. identiteti gjinor, identiteti etnik, identiteti familjar, identitet fetar, identitet "profesional", identitet i rritur).

• Mësuesi shpjegon se cilat grupe konsiderohen grupe formale (kanë qëllime, strukturë, rregulla dhe procedura të përcaktuara funksionimi) dhe cilat janë joformale (të përbëra nga njerëz që mbliidhen spontanisht, zakonisht për shkak të interesave të përbashkëta, hobive ose shoqërimit dhe nuk kanë rregulla të përcaktuara qartë) ose struktura). Nxënësve, të ndarë në grupe, u jepet një fletë letre ku renditen grupe të ndryshme (p.sh. skuadrat sportive,

komuniteti i nxënësve, klasa e shkollës, partia politike, grupi i tifozeve, grupi i praktikës së jogës, grupi alpinist), me detyrën për t'i vendosur ato në formale apo joformale. Pas përfundimit të punës, për secilin grup të renditur në fletë, mësuesi pyet nëse e kanë përcaktuar atë si formal apo joformal dhe një përfaqësues nga secili grup thotë përgjigjen e tij dhe shpjegon pse janë përgjigjur në atë mënyrë dhe mësuesi, nëse është e nevojshme, korrigjon, argumentet dhe e jep përgjigjen e drejtë. Në fund të gjithë nxënësit diskutojnë sesi përkatësia në një grup të caktuar ndikon në formimin e identitetit dhe bashkërisht arrihet në përfundimin se identiteti grupor i individit ndërtohet mbi bazën e rëndësisë që individi i kushton grupit, sipas asaj se sa ai identifikohet me grupin dhe sa i lidhur emocionalisht është për grupin.

- Nxënësit ndahen në grupe dhe secili grup merr një fletë pune që rendit gjendjet/përjetimet e mëposhtme emocionale: gëzim, trishtim, krenari, turp, mbështetje, solidaritet, ndjeshmëri, pranim, zemërim, frikë, pakënaqësi. Secili grup vizaton një fletë nga grupi në të cilin janë shkruar grupet e mëposhtme (një në secilën fletë): tifoze të një ekipi sportiv, anëtarë të një partie politike, miq nga e njëjta shoqëri, një grup malësorësh. Nxënësit në secilin grup duhet të imagjinojnë se i përkasin grupit që kanë vizatuar dhe se e perceptojnë atë grup si të rëndësishëm për identitetin e tyre. Detyra e tyre është të imagjinojnë situata (1) kur grupi doli i suksesshëm, (2) kur pësoi dështim dhe (3) kur kërcënohej nga të tjerët. Më pas, ata duhet të identifikojnë dhe etiketojnë gjendjet/përvojat emocionale nga fleta e punës që u ndodhin atyre (anëtarëve të grupit) në secilën nga situatat e imagjinuara më parë. Pasi secili grup prezanton punën e tij para klasës, mësuesi drejton një diskutim për pyetjet e mëposhtme: (1) *Pse anëtarët e grupeve, të cilëve përkatësia është e rëndësishme, ndihen kështu në situatat e dhëna?* (2) *A ndihen të gjithë anëtarët e grupit njësoj? Apo, a e ndiejnë të gjithë po aq fort? Pse?* (3) *A janë të gjitha grupet të cilave ai i përket njëlloj të rëndësishme për një individ?* Në fund, zakonisht arrihet në përfundimin se edhe pse përkatësia në një grup specifik i bashkon disi të gjithë anëtarët e tij, të gjithë anëtarët e një grupi nuk kanë të njëjtën marrëdhënie me grupin, sepse identiteti i grupit ndryshon nga një individ në tjetrin.

- Nxënësve, të ndarë në grupe, u jepet një fletë pune ku renditen disa pohime për rolet gjinore. Brenda grupit, ata duhet të diskutojnë çdo deklaratë dhe të vlerësojnë se sa nga fëmijët e moshës së tyre pajtohen me atë pohim dhe të shënojnë vlerësimin e tyre me një numër nga 1 deri në 5 që do të shkruajnë pranë deklaratës, ku 1=shumë pak, 2. = më pak se gjysma, 3 = rreth gjysma, 4 = më shumë se gjysma dhe 5 = pothuajse të gjitha. Shembull i pretendimeve të mundshme:

1. Burrat duhet të fokusohen në karrierë dhe gratë në familje.
2. Të gjithë meshkujt e vërtetë janë të ashpër dhe agresivë, dhe të gjitha femrat e vërteta janë të buta dhe emocionale.
3. Vajzat duhet të bëjnë gjithçka për të qenë tërheqëse.
4. Është në rregull që djemtë të jenë të shqetësuar.
5. Vajzat e vogla duhet të luajnë me kukulla dhe djemtë e vegjël me makina dhe aeroplanë.
6. Burrat duhet të jenë CEO sepse janë liderë më të mirë se gratë.
7. Gratë duhet të jenë edukatore dhe mësuese sepse kujdesen për fëmijët më shumë se burrat.

Pas përfundimit të punës në grupe, mësuesi/ja shënon në tabelë përgjigjet (numrat) për çdo pohim, më pas njehson dhe shënon shumën e fituar për çdo pohim dhe së bashku konstaton se cilët pohime kanë shumën më të madhe. Më pas, mësuesi shpjegon se të gjitha pohimet përmbajnë pritshmëri stereotipike të vendosura nga shoqëritë tradicionale lidhur me rolet gjinore (stereotipet gjinore), të cilat ndikojnë shumë në formimin e identitetit gjinor të individëve. Grupeve u jepet një detyrë e re për të propozuar një mënyrë për të ndryshuar ose kapërcyer stereotipet e përfshira në pohimet e

mësipërme (p.sh. nëse stereotipi është se burrat duhet të fokusohen në karrierë dhe gratë në familje, thyerja e stereotipit do të ishte se duhet të ishte e pranueshme për secilin, pavarësisht nga gjinia, të zgjedhë karrierën e tij, pra të zgjedhë atë që do të jetë më e rëndësishme në jetën e tij.). Pas prezantimit të njohurive në të cilat kanë ardhur grupet, mësuesi shpjegon se si familja, herë me vetëdije e herë pa vetëdije, kontribuon në forcimin ose tejkalimin e stereotipeve gjinore, ku prindërit luajnë një rol të madh në mënyrën se si: përfaqësojnë modele identifikimi (fëmijët shohin sesi prindërit sillen dhe kopjojnë sjelljen e tyre), transmetojnë vlera dhe besime tek fëmijët dhe u dërgojnë mesazhe fëmijëve në lidhje me sjelljen e të tjerëve në mjedis. Në fund ai thekson se edukimi i fëmijëve në familje në raport me rolet gjinore përcakton në masë të madhe identitetin gjinor të individëve.

- Nxënësit ndjekin një prezantim të shkurtër të përgatitur nga mësuesi për karakteristikat e identitetit etnik që rrjedhin nga përkatësia në një bashkësi të caktuar etnike: gjuha, tradita, zakonet, muzika, trashëgimia kulturore. Çdo nxënës merr një fletë pune me dy kolona bosh. Në kolonën e majtë nxënësi shkruan: (1) grupin etnik të cilit i përket, (2) gjuhën amtare, (3) festën/festimin më të rëndësishëm tradicional në familje, (4) zakonet më të rëndësishëm që lidhet me festa, (5) titulli i një kënge të vjetër popullore një këngë e kënduar në festat familjare dhe (6) ushqimi tradicional i shërbyer në festat/festimet familjare. Në kolonën e djathtë, për çdo element të renditur në kolonën e majtë, ai vendos pikë nga 1 deri në 10 përmes të cilave vlerëson se si do të ndihej nëse do të pengohej të praktikonte atë që u tha. Në të njëjtën kohë, 1 tregon se ai nuk do të jetë aspak rehat, 10 se do të ndihet jashtëzakonisht keq, dhe numrat e tjerë në mes tregojnë shkallë të ndryshme të ndjenjës së keqe. Pas përfundimit të detyrës, nxënësve u kërkohet të mbledhin pikët që i caktuan secilit prej elementeve të renditur dhe të interpretojnë rezultatin: sa më e lartë të jetë shumica, aq më e theksuar është ndjenja e përkatësisë në bashkësinë e tyre etnike, përkatësisht përkatësisë etnike të individit. identiteti. Pas përfundimit të detyrës, në një diskutim të hapur u konstatua se në vendin tonë, si në shumicën e vendeve të botës, qytetarët ndryshojnë sipas identitetit të tyre etnik, sepse vetë vendet janë multietnike. Më pas mësuesi paraqet përfitimin kryesor prej tij (pasuria kulturore që rezultojnë nga shumëllojshmëria e zakoneve, traditave, gjuhëve, muzikës), vë në dukje sfidat (barrierat gjuhësore, paragjykimet dhe konfliktet ndëretnike) dhe shpjegon se sfidat mund të kapërcehen nëse ekziston toleranca ndëretnike e cila siguron respektimin e perspektivave dhe përvojave të ndryshme.

- Në të gjithë tabelën, mësuesi vizaton një diagram me një rreth qendror më të madh në të cilin shkruhet Republika e Maqedonisë së Veriut dhe rreth tij ka rrethë më të vegjël (të lidhur me vijën me rrethin qendror) në të cilin shkruan (një në secilin rreth): (1) territori i shtetit, (2) simbolet (flamuri, stema, himni, pasaporta), (3) qytetarë të etnive të ndryshme, (4) historia (ASNOM dhe Republika e pavarur e Maqedonisë), (5) kapitali, (6) thesaret natyrore (malet, lumenjtë, liqenet), (7) Kushtetuta dhe ligjet dhe (8) një slogan që pasqyron natyrën e shtetit. Nxënësve, të ndarë në tetë grupe, u jepet detyra të përgatisin ilustrime (foto dhe/ose tekst) për të zëvendësuar atë që është shkruar në rrethët më të vegjël, me secilin grup që fokusohet në një rreth. Ilustrimet e printuara (mundësisht me ngjyra) ngjiten në vendin e duhur në tabelë. (Diagrami i përgatitur mund të fotografohet, printohet dhe varet në murin e klasës ose në sallën e shkollës). Secili grup paraqet ilustrimet që ka përdorur dhe nga i kanë marrë ato. Më pas mësuesi shpjegon se diagrami përmbledh "identitetin" e vendit tonë dhe lidhet ngushtë me identitetin kombëtar të individëve që janë shtetas të tij (vendi mund të shihet si një grup i madh i përcaktuar nga territori i tij, ndaj të cilit të gjithë qytetarët e tij i përkasin; identiteti kombëtar i individit rrjedh nga përkatësia e tij ndaj shtetit si qytetar i tij), dhe sa identifikohet individi me shtetin dhe sa i lidhur emocionalisht me të varet nga rëndësia që individi i kushton identitetit kombëtar. Pason një detyrë e re për grupet – të thonë se si manifestohet përkatësia ndaj shtetit përmes komponentëve që përcaktojnë identitetin e shtetit të përcaktuar nga rrethët më të vegjël në diagram (p.sh. nëse ai respekton të gjithë qytetarët, pavarësisht nga përkatësia e tyre etnike, nëse përdor flamurin e shtetit në të gjitha festimet në të cilat ai merr pjesë ose organizon, nëse ruan lumenjtë dhe liqenet nga ndotja). Pas prezantimit të punës së

bërë nga të gjitha grupet, zhvillohet një diskutim i hapur në të cilin duhet konstatuar se identiteti kombëtar është i lidhur me patriotizmin dhe se nga të gjithë qytetarët e vendit pritët të shfaqin patriotizëm (ndjenjë pozitive dhe qëndrim mbështetës ndaj shtetit të tyre).

GJEOGRAFIA

Tema: Gjeografia e Evropës

Numri i orëve: 46

Rezultatet nga të mësuarit

Nxënësi/nxënësjë do të jetë i/e aftë të:

1. të përshkruajë pozicionin gjeografik dhe të tregojë në hartë se ku shtrihen kufijtë e Evropës;
2. përshkruan me ndihmën e një harte karakteristikat natyrore-gjeografike të Evropës: degëzimet bregdetare, relievi, klima dhe hidrografia;
3. përshkruan karakteristikat socio-gjeografike të Evropës: numri i popullsisë, dendësia e popullsisë, shtimin natyror, fetë, popujt dhe karakteristikat e tjera kulturore që përfaqësohen në Evropë;
4. përshkruan me ndihmën e një harte karakteristikat themelore gjeografike të rajoneve në të cilat është ndarë Evropa (pozicioni gjeografik, degëzimi bregdetar, relievi, klima, hidrografia);
5. emërton qendrat turistike dhe pikat historike kulturore më të njohura në Evropë dhe identifikon në një hartë gjeografike vendet në të cilat ndodhen;
6. përshkruan me ndihmën e një harte karakteristikat bazë gjeografike të secilit prej vendeve që shtrihen në Gadishullin Ballkanik (pozicioni gjeografik, kufijtë, madhësia, degëzimet bregdetare, relievi, klima, hidrografia, popullsia, qytetet kryesore, pikat më të rëndësishme turistike. , rregullore shtetërore etj.);
7. përshkruan me ndihmën e një harte veçoritë themelore gjeografike të Britanisë së Madhe, Francës, Suedisë, Gjermanisë dhe Rusisë (pozicionin gjeografik, kufijtë, madhësinë, shtrirjen bregdetare, relievin, klimën, hidrografinë, popullsinë, qytetet kryesore, vendet më të rëndësishme turistike., redaktimin shtetëror etj.).

Përmbajtje (dhe nocionet)

- **Karakteristikat natyrore-gjeografike të Evropës** (pozicioni gjeografik, vija bregdetare, ishujt, Toka e Re, Toka e Franz Josef, Ishujt Svalbard, Islanda, Britania e Madhe, Irlanda, gadishujt, Gadishulli Skandinav, Gadishulli Iberik, Gadishulli Apenin, Gadishulli Ballkanik, gjiret, Gjiri i Finlandës, Gjiri i

Standardet e vlerësimit

- Përshkruan pozicionin gjeografik të Evropës, tregon në hartë se ku shtrihen kufijtë e saj dhe tregon se sa hapsirë mbulon.
- Përshkruan me ndihmën e një harte gjeografike vijën bregdetare për çdo rajon të Evropës, duke identifikuar ishujt, gadishujt dhe gjiret më të mëdhenj dhe të cilave shtete i përkasin.
- Përshkruan me ndihmën e një harte gjeografike përrenjtë më të rëndësishëm në Evropë dhe identifikon se cilët dete i lidhin ato.

<p>Bijordeve , ngushticat, Skagerrak, Kattegat, Kanali anglez, ngushtica e Gjibraltarit, Dardanelet, Bosfori, ultësira, Rrafshnalta e Evropës Perëndimore, Rrafshnalta e Evropës Qendrore, Fusha e Evropës Lindore, Rrafshina Panoniane, Rrafshina Vllahiane, malet, Alpet, Pirenejtë, Apeninet, Dinaridet, Karpatet, Malet skandinave, malësitë, rrafshnalta zvicerane, Meseta, klima, llojet klimatike, mesdhetare/mesdhetare, oqeanike, kontinentale e butë, kontinentale, malore, nënpolare, polare, dete, Deti Barenc, Deti Norvegjez, Deti i Veriut, Deti Baltik, Deti Mesdhe, pellgu ujëmbledhës , lumenj, pellgu i Oqeanit Atlantik, Guadiana, Garonne, Loire, Seine, Rhine, Elba/Elba, pellgu i Oqeanit Arktik, Dvina Veriore, Pechora, pellgu i Detit Mesdhe, Rhone, Danub, Dniester, Dnieper, Don, Pellgu i Liqenit Kaspik, Volga, Ural, liqene, liqene natyrore, Ladoga, Onega)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan se çfarë lloj relievi mbizotëron në territorin e Evropës dhe identifikon në një hartë gjeografike njësitë më karakteristike të relievit (ultësira, vargmalet më të mëdha malore me majat dhe pikat e tyre më të larta) dhe nëpër cilat vende shtrihen ato. • Shpjegon ndikimin e disa faktorëve klimatikë në karakteristikat klimatike të Evropës (afërsia me detet dhe oqeanet, Rryma e Gjirit, relievi etj.). • Ai thekson se nëpër cilat breza termikë shtrihet Evropa dhe cilat lloje klimatike përfaqësohen në mënyrë dominuese dhe përshkruan shtrirjen dhe karakteristikat e tyre. • Identifikon në një hartë detet në të cilat del Evropa. • Emërton lumenjtë më të mëdhenj në Evropë me ndihmën e një harte gjeografike, përshkruan zonën ujëmbledhëse të cilës i përkasin dhe në cilat vende kalojnë. • Emërton me ndihmën e një harte gjeografike liqenet më të mëdhenj dhe më të rëndësishëm në Evropë dhe tregon se në cilat vende ndodhen..
<ul style="list-style-type: none"> • Karakteristikat socio-gjeografike të Evropës (popullsia, dendësia e popullsisë, shtimi natyror, fetë, feja e krishterë, ortodoksë, katolikë, protestantë, feja islame, judaizmi, budizmi, ateizmi, grupet etnike, vendbanimet, qytetet më të mëdha, Moskë, Londër, Shën Petersburg, Berlin, Madrid, Athinë, Kiev, Roma, Paris, rajone, Evropa Jugore, Evropa Veriore, Evropa Perëndimore, Evropa Qendrore, Evropa Lindore, rajone turistike, rajoni i Mesdheut, rajoni alpin, qendrat turistike, Roma, Barcelona, Parisi, Londra, Monte Carlo, historike kulturore monumentet, Koloseu në Romë, Akropoli në Athinë, Stonehenge, Pallati Buckingham, Kulla 	<ul style="list-style-type: none"> • Përmend popullsinë e përgjithshme të kontinentit evropian dhe identifikon se në cilat rajone është e përqendruar pjesa më e madhe e popullsisë (Evropa Qendrore dhe Perëndimore)). • Emërton tre shtetet më të mëdha nga secili rajon sipas popullsisë dhe zonës. • Identifikon dendësinë e ndryshme të popullsisë në rajone të ndryshme të Evropës dhe emërton disa nga vendet me dendësinë më të madhe të popullsisë (Monako, Vatikani, Malta, Holanda, Belgjika, Britania e Madhe, Gjermania). • Shpjegon shkallën e rritjes natyrore, shkaqet dhe pasojat e një lëvizjeje të tillë demografike të popullsisë në kontinentin evropian. • Përmend fetë kryesore që përfaqësohen në Evropë dhe cila prej tyre është më e përfaqësuar në cilin rajon. • Emërton grupet kryesore të popujve (sllavët, gjermanët, rumunët, grekët, shqiptarët, baskët, finlandezët, hungarezët, turqit, tatarët).

<p>Eifel, Pallati i Versajës, Muzeu i Luvrit, Harku i Triumfit, Atomium)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Emërton disa nga shpikjet më të mëdha (makinë me avull, automobil, televizion, teleskop), shkencëtarë (Tesla, Njutoni, Ajnshtajni, Mendelejevi, Galileo etj.), kompozitorë (Mozart, Bach, Beethoven etj.), artistë (Da Vinci, Mikelanxhelo, Pikaso etj.), filozofë (Aristoteli, Sokrati, Platoni etj.) dhe shkrimtarë (Shekspiri, Dostojevski, Tolstoi etj.) me origjinë nga Evropa. • Emërton disa nga festivalet më të njohura në Evropë dhe në cilat qytete dhe shtete mbahen (festival i filmit në Kanë, Venecia dhe Berlin, Karnaval në Venecia, San Remo, Oktoberfest, Running of the Bulls, etj.). • Emërton qytetet më të mëdha në Evropë, identifikon vendet në të cilat ndodhen dhe i tregon në një hartë. • Emërton rajonet në të cilat ndahet Evropa dhe përshkruan shtrirjen e tyre me ndihmën e një harte gjeografike.
<ul style="list-style-type: none"> • Pasqyra gjeografike e rajonit të Evropës Jugore (pozicioni gjeografik, vija bregdetare, ishujt, Ishujt Balearik, Sardenja, Korsika, Siçilia, Kreta, gadishujt, Peloponezi, Halkidiki, Istria, Pelesac, Kalabria, gjiret, Gjiri i Lionit, Gjiri i Xhenovas, Gjiri i Boca Kotorrit, Gjiri i Selanikut, reliev, ultësira, Lombardia, Aragoni, Andaluzia, malet, Dolomitet, Rodopi, klima, hidrografia, detet, Deti Adriatik, Deti Jon, Deti Egje, Deti i Marmarasë, Deti i Zi, lumenjtë, Tahoe, Douro, Minho, Ebro, Po, liqenet, Liqeni i Shkodrës, Liqeni i Ohrit, Komo, Garda, Maggiore, Gadishulli Ballkanik, Sllovenia, Kroacia, Bosnja dhe Hercegovina, Mali i Zi, Serbia, Kosova, Maqedonia e Veriut, Shqipëria, Bullgaria, Greqia, qendrat turistike, Roma, Venecia, Barcelona, Madridi) 	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan me ndihmën e një harte veçoritë themelore gjeografike të rajonit të Evropës Jugore (pozicioni gjeografik, degëzimi bregdetar, relievi, klima, hidrografia). • Identifikon me ndihmën e një harte gjeografike vendet që i përkasin rajonit të Evropës Jugore dhe kryeqytetet e tyre. • Emërton vendet që shtrihen në Gadishullin Ballkanik dhe kryeqytetet e tyre dhe i tregon në një hartë. • Përshkruan me ndihmën e një harte karakteristikat bazë gjeografike të secilit prej vendeve që shtrihen në Gadishullin Ballkanik (pozicioni gjeografik, kufijtë, madhësia, degëzimi bregdetar, relievi, klima, hidrografia, popullsia, qytetet kryesore, vendet më të rëndësishme turistike, etj. organizimi shtetëror dhe fig.). • Emërton qendrat turistike më të famshme dhe monumentet historike kulturore në rajonin e Evropës Jugore, i identifikon ato në cilin vend ndodhen dhe i tregon në një hartë.
<ul style="list-style-type: none"> • Vështrim gjeografik i rajonit të Evropës Perëndimore (pozicioni gjeografik, vija bregdetare, ishujt, Shetland, gadishujt, Normandia, Bretanja, gjiret, relievi, ultësira, malet, Masivi Qendror, Ardeni, Vogezi, klima, hidrografia, detet, lumenjtë, Temza, 	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan me ndihmën e një harte veçoritë themelore gjeografike të rajonit të Evropës Perëndimore (pozicioni gjeografik, degëzimi bregdetar, relievi, klima, hidrografia). • Identifikon me ndihmën e një harte gjeografike vendet që i përkasin rajonit të Evropës Perëndimore dhe kryeqytetet e tyre.

<p>Shelda, liqenet, Lo Nes, qendrat turistike, Londër, Liverpool, Edinburg, Paris, Nice, Kanë, Saint Tropez, Monte Carlo, Shemoni, Grenobl, Alvervil, Valdizer, Amsterdam)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan veçoritë themelore gjeografike të Britanisë së Madhe (pozicioni gjeografik, kufijtë, madhësia, degëzimi bregdetar, relievi, klima, hidrografia, popullsia, qytetet kryesore, pikat më të rëndësishme turistike, planifikimi shtetëror etj.). • Përshkruan me ndihmën e një harte veçoritë themelore gjeografike të Francës (pozicioni gjeografik, kufijtë, madhësia, degëzimi bregdetar, relievi, klima, hidrografia, popullsia, qytetet kryesore, pikat më të rëndësishme turistike, administrata shtetërore etj.). • Emërton qendrat më të njohura turistike dhe pamjet kulturore historike në rajonin e Evropës Perëndimore, i identifikon në cilin vend ndodhen dhe i tregon në hartë.
<ul style="list-style-type: none"> • Pasqyra gjeografike e rajonit të Evropës Veriore (pozicioni gjeografik, vija bregdetare, ishujt, Gotland, Eland, Sheland, gadishujt, Kola, Kanin, Jilland, gjiret, Gjiri i Bothnias, Gjiri i Rigës, relievi, ultësira, Fusha Suedeze, malet, klima, hidrografia, detet, lumenjtë, liqenet, Venern, Wetteren, Malarn, Saima, qendrat turistike, Stokholm, Oslo, Kopenhagen) 	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan veçoritë themelore gjeografike të rajonit të Evropës Veriore me ndihmën e një harte gjeografike (pozicioni gjeografik, degëzimi bregdetar, relievi, klima, hidrografia). • Identifikon me ndihmën e një harte gjeografike vendet që i përkasin rajonit të Evropës Veriore dhe kryeqytetet e tyre. • Përshkruan me ndihmën e një harte veçoritë themelore gjeografike të Suedisë (pozicioni gjeografik, kufijtë, madhësia, degëzimi bregdetar, relievi, klima, hidrografia, popullsia, qytetet kryesore, pikat më të rëndësishme turistike, administrata shtetërore etj.). • Emërton qendrat turistike më të famshme dhe monumentet historike kulturore në rajonin e Evropës Veriore, i identifikon ato në cilin vend ndodhen dhe i tregon në një hartë.
<ul style="list-style-type: none"> • Vështrim gjeografik i rajonit të Evropës Qendrore (pozicioni gjeografik, vija bregdetare, ishujt, ishujt frizian, gadishujt, gjiret, relievi, ultësira, Rrafshi i Moldavisë, malet, Jura, Pylli i Zi, Sudetenland, Tatra, klima, hidrografia, detet, lumenjtë, Odra, Vistula, Morava, Drava, Prut, liqene, Liqeni i Gjenevës, Liqeni i Konstancës, Liqeni i Cyrihut, Liqeni Balaton/Blatno, qendrat turistike, Berlin, Garmisch-Partenkirchen, Karlovy Vary, Davos, St. Moritz, Wengen, Vjenë, Salzburg, Kitzbil, Insbruk, Budapest) 	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan karakteristikat themelore gjeografike të rajonit të Evropës Qendrore me ndihmën e një harte gjeografike (pozicioni gjeografik, degëzimi bregdetar, relievi, klima, hidrografia). • Identifikon me ndihmën e një harte gjeografike vendet që i përkasin rajonit të Evropës Qendrore dhe kryeqytetet e tyre. • Përshkruan me ndihmën e një harte veçoritë themelore gjeografike të Gjermanisë (pozicionin gjeografik, kufijtë, madhësia, degëzimi bregdetar, relievi, klima, hidrografia, popullsia, qytetet kryesore, pikat më të rëndësishme turistike, planifikimi shtetëror etj.). • Emërton qendrat turistike më të famshme dhe monumentet kulturore dhe historike në rajonin e Evropës Qendrore, i identifikon ato në cilin vend ndodhen dhe i tregon në një hartë.
<ul style="list-style-type: none"> • Vështrim gjeografik i rajonit të Evropës Lindore (pozicioni gjeografik, vija bregdetare, ishujt, gadishujt, Krimea, gjiret, relievi, ultësira, malet, Uralet, klima, hidrografia, detet, lumenjtë, Njemen, 	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan veçoritë themelore gjeografike të rajonit të Evropës Lindore me ndihmën e një harte (pozicioni gjeografik, degëzimi bregdetar, relievi, klima, hidrografia). • Identifikon me ndihmën e një harte gjeografike vendet që i përkasin rajonit të Evropës Lindore dhe kryeqytetet e tyre.

<p>Dvina perëndimore, liqenet, Çudsko, qendrat turistike, Moska, Soçi, Shën Petersburg)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan me ndihmën e një harte veçoritë themelore gjeografike të Rusisë (pozicioni gjeografik, kufijtë, madhësia, degëzimi bregdetar, relievi, klima, hidrografia, popullsia, qytetet kryesore, pikat më të rëndësishme turistike, organizimi shtetëror, burimet natyrore, etj.) . • Emërton qendrat turistike më të famshme dhe monumentet historike kulturore në rajonin e Evropës Lindore, i identifikon ato në cilin vend ndodhen dhe i tregon në një hartë.
<p>Shembuj të aktiviteteve</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla /dyshe, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë kufijtë e Evropës dhe sa është sipërfaqja e saj. Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër, ua prezanton grupeve të tjera dhe tregon një hartë. Në fund, të gjithë bëjnë një diskutim së bashku dhe arrijnë në një përfundim për pozicionin e favorshëm gjeografik të Evropës. • Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë vijën bregdetare të Evropës. Secili grup hulumton një rajon të ndryshëm: ishuj më të mëdhenj (cilat vendeve u përkasin), gadishuj (cilat vende ndodhen në to) dhe gjire. Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër, ua paraqet atë grupeve të tjera dhe tregon një hartë gjeografike, ndërsa grupet e tjera duhet të bëjnë një pyetje për rajonin e grupit prezantues. Në fund, të gjithë drejtojnë një diskutim së bashku dhe arrijnë në një përfundim se cilat rajone të Evropës karakterizohen nga degëzimi më i madh bregdetar. • Nxënësit të ndarë në grupe të vogla zhvillojnë aktivitetin “Udhëtim nëpër përrrenjtë në Evropë”. Secili grup tërheq një copë letër që ka emrin e rrymës që duhet të hulumtojë, pra të "udhëtojë" nëpër të, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara. Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër për “udhëtimin” e tij nëpër përrua (cilat dete lidh, ku ndodhet, madhësia, rëndësia etj.) dhe ua prezanton grupeve të tjera. Në fund, të gjithë së bashku drejtojnë një diskutim për rëndësinë e flukseve dhe se cila prej tyre ka rëndësinë më të madhe strategjike për kontinentin evropian. • Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, zhvillojnë aktivitetin “Eksplorimi i maleve të Evropës”. Secilit grup i jepet detyra të hulumtojë, duke përdorur internetin dhe materialin e ilustruar, një varg malor specifik (maja më e lartë, gjatësia e shtrirjes, vendndodhja gjeografike, vendi/ vendet ku shtrihet etj.), ultësirën dhe rrafshnaltën. Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër, ua prezanton grupeve të tjera dhe tregon një hartë. Në fund, të gjithë drejtojnë një diskutim së bashku dhe vijën në një përfundim se cili është masivi malor më i madh dhe më domethënës në Evropë dhe cili është ndikimi i tij në zhvillimin e rajonit në të cilin ndodhet. • Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë klimën në Evropë. Secilit grup i jepet detyra të hulumtojë një faktor të caktuar klimatik (afërsia me detet dhe oqeanet, Rryma e Golfit, relievi, etj.) dhe karakteristikat e një lloji të caktuar klimatik (ku është e përhapur, temperatura e ajrit, sasia e reshjeve, etj. jeta bimore dhe shtazore) karakteristike për të, etj.). Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër dhe ua prezanton grupeve të tjera. Në fund, të gjithë drejtojnë një diskutim së bashku për mënyrën se si klima ndikon në mënyrën se si njerëzit jetojnë në pjesë të ndryshme të Evropës. 	

- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë rreth deteve, lumenjve dhe liqeneve të Evropës. Secilit grup i jepet detyra të hulumtojë detet në të cilat del Evropa, karakteristikat e lumenjve më të mëdhenj që rrjedhin nëpër Evropë (gjatësia, nëpër cilat vende kalojnë, ku rrjedhin, cilës zonë ujëmbledhëse i përkasin, etj.) dhe karakteristikat e liqeneve më të mëdhenj (madhësia, gjendja ku ndodhen, lumenj më të mëdhenj që derdhen në to ose burojnë prej tyre, etj.). Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër, ua prezanton grupeve të tjera dhe tregon një hartë. Në fund, të gjithë zgjidhin një kuiz së bashku dhe drejtojnë një diskutim se cilët dete, lumenj dhe liqene kanë rëndësinë më të madhe për Evropën ose për rajonin në të cilin ndodhen.
- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë ndarjen e Evropës në rajone. Secili grup heton një rajon të ndryshëm në Evropë (vendet që i përkasin atij rajoni, zona, popullsia të përgjithshme, qyteti më i madh sipas popullsisë në atë vend, dendësia e popullsisë dhe shkalla e rritjes natyrore). Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër (në formën e tabelës dhe grafikut) dhe ua prezanton grupeve të tjera. Në fund, të gjithë drejtojnë një diskutim së bashku dhe vijnë në një përfundim për numrin e përgjithshëm të popullsisë në Evropë, cilat vende kanë dendësinë më të madhe të popullsisë në Evropë (d.m.th., në cilin rajon është e përqendruar pjesa më e madhe e popullsisë). vendet janë më të mëdha për nga sipërfaqja dhe popullsia e çdo rajoni dhe cilat janë qytetet më të mëdha për nga popullsia në Evropë dhe i tregojnë ato në një hartë.
- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë fetë kryesore dhe grupet e popujve që përfaqësohen në Evropë. Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër dhe ua prezanton grupeve të tjera. Në fund, të gjithë drejtojnë një diskutim së bashku dhe arrijnë në një përfundim rreth shpërndarjes rajonale të feve dhe grupeve të njerëzve në kontinentin evropian.
- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, marrin një listë në të cilën janë shkruar emrat e famshëm që do të duhet të hulumtojnë dhe cilës kategori i përkasin (shpikjet, shkencëtarët, kompozitorët, artistët, filozofët dhe shkrimtarët). Secili grup nxjerr një fletë nga secila kategori, e cila ka një foto dhe një përshkrim të shkurtër rreth figurës. Nxënësit duhet të identifikojnë se kush është dhe të hulumtojnë duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara rreth tij/saj. Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër dhe ua prezanton grupeve të tjera. Në fund, të gjithë drejtojnë një diskutim së bashku dhe arrijnë në një përfundim për kontributin e tyre në zhvillimin e shkencës dhe kulturës.
- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë për festivalet më të njohura të kontinentit evropian (ku dhe kur mbahet, historia dhe tradita e festivalit etj.). Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër dhe ua prezanton grupeve të tjera. Në fund, të gjithë drejtojnë një diskutim së bashku dhe nxjerrin një përfundim për rëndësinë e festivaleve në zhvillimin e kulturës dhe turizmit në vendet ku mbahen.
- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë karakteristikat natyrore-gjeografike të çdo rajoni në Evropë (pozicioni gjeografik, degëzimi bregdetar, relievi, klima, hidrografia). Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër multimedial (me fotografi, harta, material video/audio, tekst), ua prezanton grupeve të tjera dhe tregon një hartë gjeografike. Pas prezantimit, një anëtar i grupit prezantues merr rolin e mësuesit dhe u drejton pyetje grupeve të tjera. Kjo përsëritet nga të gjitha grupet. Në fund, të gjithë drejtojnë një diskutim së bashku dhe arrijnë në një përfundim për pozicionin gjeografik dhe karakteristikat gjeografike të rajonit përkatës.
- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë karakteristikat bazë gjeografike të secilit prej vendeve të vendosura në Gadishullin Ballkanik. Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër multimedial (me fotografi, harta, material video/audio,

tekst) dhe ua prezanton grupeve të tjera dhe tregon një hartë gjeografike. Në fund, përmes një diskutimi të përbashkët, krahasohen karakteristikat e të gjitha vendeve që ndodhen në Gadishullin Ballkanik (pozicioni gjeografik, degëzimi bregdetar, zona, numri i popullsisë etj.).

- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë veçoritë gjeografike bazë të Britanisë së Madhe, Francës, Suedisë, Gjermanisë dhe Rusisë. Secili grup hulumton për të gjitha shtetet. Përgatit një prezantim të shkurtër multimedial (me fotografi, harta, material video/audio, tekst), ua prezanton grupeve të tjera dhe tregon një hartë gjeografike. Në fund, përmes një diskutimi të përbashkët, krahasohen karakteristikat e të gjitha vendeve.

- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë qendrat turistike më të njohura në çdo rajon të Evropës. Secili grup hulumton një rajon të ndryshëm në Evropë (tërheqjet natyrore dhe kulturore, vendndodhjen gjeografike, pikat turistike, etj.). Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër multimedial (me fotografi, harta, material video/audio, tekst) për rajonin e tij dhe ua prezanton grupeve të tjera. Në fund, të gjithë së bashku drejtojnë një diskutim për rëndësinë e turizmit dhe ndikimin e tij në zhvillimin e çdo rajoni.

- Nxënësit ndahen në grupe që do të veprojnë si agjenci udhëtimesh dhe duhet të përgatisin material reklamues (në formë broshure) për të vizituar vendet turistike nga çdo rajon i Evropës. Materiali reklamues duhet të rekomandojë një turne turistik për të vizituar të gjitha rajonet, duke treguar vendin, gjuhën e folur, monedhën e përdorur, kryeqytetin dhe monumentet kryesore kulturore, ushqimin tradicional dhe klimën. Secili grup punon për një rajon të ndryshëm. Broshurat përmbajnë tekst dhe ilustrime. Në fund ata ndajnë broshurat dhe zgjedhin atë që do të donin të vizitonin më shumë nëse do të ishin turistë.

- Çdo nxënës, individualisht, plotëson hartën e Evropës sipas drejtimit të mësuesit (vende, dete, lumenj, male etj.).

GJEOGRAFIA

Tema: **Gjeografia e Azisë**

Numri i orëve: **26**

Rezultatet nga të mësuarit

Nxënësi/nxënësja do të jetë i/e aftë të:

1. të përshkruajë pozicionin gjeografik dhe të tregojë në hartë se ku shtrihen kufijtë e Azisë;
2. përshkruan me ndihmën e hartës karakteristikat natyrore-gjeografike të Azisë: degëzimet bregdetare, relievi, klima, hidrografia dhe pasuritë natyrore;
3. përshkruan karakteristikat socio-gjeografike të Azisë: numri i popullsisë, dendësia e popullsisë, shtimi natyror, fetë, popujt dhe karakteristikat e tjera kulturore që përfaqësohen në Azi;
4. përshkruan me ndihmën e një harte gjeografike rajonet në të cilat ndahet Azia, të identifikojë vendet që i përkasin çdo rajoni dhe të emërojë qendrat më të njohura turistike;

5. përshkruan me ndihmën e një harte veçoritë themelore gjeografike të Kinës, Indisë, Turqisë dhe Japonisë (pozicioni gjeografik, kufijtë, madhësia, degëzimi bregdetar, relievi, klima, hidrografia, popullsia, qytetet kryesore, pikat më të rëndësishme turistike, administrata shtetërore. , etj.).

Përmbajtje (dhe nocionet)	Standardet e vlerësimit
<ul style="list-style-type: none"> • Veçoritë natyrore-gjeografike të Azisë (pozita gjeografike, vargu bregdetar, ishujt, Ishujt Novosibirski (Siberisë së Re), Ishujt Japonez, Tajvani, Ishujt Filipine, Borneo/Kalimantan, Java, Sumatra, Sri Lanka/Cejlon, gadishujt, Taimir, Gadishulli Çukçi, Kamçatka, Korea, Azia e Vogël, Gadishulli Arabik, Gadishulli Indian, Gadishulli i Indokinës, detet, Deti Siberian Lindor, Deti i Beringut, Deti i Okhotsk, Deti i Kinës Jugore, Deti Arabik, Deti i Kuq, gjiret, Gjiri i Adenit, Gjiri Persik, Gjiri i Bengalit, Gjiri i Tajlandës, ngushticat, Beringu Përroi, Përroi Malajan, Bab el Mandeb, reliev, ultësira, Siberia Perëndimore, Mesopotamia, Rrafshina Hindustan, Rrafshi Kinez, malet, Kaukazi, Elburs, Pamir, Tianshan, Hindikush, Karakorum, Himalajet, Altai, malësitë, Anadolli, Dekani, Tibeti, Malësitë e Siberisë Qendrore, shkretëtira, Shkretëtira Arabe, Kizilkum, Karakum, Thar, Takla Makan, Gobi, klima, llojet e klimës, ekuatoriale, tropikale, shkretëtirë, musone, mesdhetare, oqeanike, kontinentale e butë, kontinentale, malore, nënpolare, polare, pellgu ujëmbledhës, lumenj, Oqeani i Pellgut Arktik, Obsoirtish, Jenisei, Lena, Kolyma, pellgu i Oqeanit Indian, Tigri, Eufrat, Indus, Ganges, Brahmaputra, Iravadi, pellgu i Oqeanit Paqësor, Amur, Hoanho, Jangce, Mekong, pellgu i Detit Aral Syr Darya, Amu Darja, liqene, Liqeni Kaspik, Deti Aral, Liqeni Balk, 	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan pozicionin gjeografik të Azisë, tregon në një hartë se ku shtrihen kufijtë e saj dhe e identifikon atë si kontinentin me sipërfaqen më të madhe në botë. • Përshkruan me ndihmën e një harte gjeografike vijën bregdetare të Azisë, duke identifikuar ishujt, gadishujt dhe gjiret më të mëdhenj dhe se cilit shtet i përkasin. • Përshkruan me ndihmën e një harte gjeografike përrenjtë më të rëndësishëm në Azi dhe identifikon se cilët dete i lidhin ato. • Përshkruan se çfarë lloj relievi mbizotëron në territorin e Azisë dhe identifikon në një hartë gjeografike njësitë më karakteristike të relievit (ultësira, rrafshnalta, vargmalet malore me majat e tyre më të larta, shkretëtira etj.) dhe nëpër cilat vende shtrihen ato. • Përshkruan shtrirjen e tyre dhe karakteristikat e tyre. • Shpjegon ndikimin e oqeanëve dhe deteve në karakteristikat klimatike të Azisë. • I emërton sipas hartës gjeografike oqeanet dhe detet në të cilat del Azia. • Me ndihmën e një harte gjeografike, emërton lumenjtë më të mëdhenj të Azisë, nëpër cilat vende kalojnë, identifikon se ku rrjedhin dhe cilës zonë ujëmbledhëse i përkasin. • Emërton me ndihmën e një harte gjeografike liqenet më të mëdhenj dhe më të rëndësishëm në Azi dhe në cilat shtete ndodhen. • Emërton burimet natyrore më të rëndësishme që ka Azia (naftë, qymyr, gaz natyror, mineral hekuri, pyje, hidrocentrale etj.), në cilat rajone dhe shtete ndodhen dhe i tregon në hartë. • Shpjegon rëndësinë e burimeve natyrore për zhvillimin e rajonit dhe shtetit ku ato janë më të përfaqësuara.

<p>Liçeni Baikal, burime natyrore, qymyr, naftë, gaz natyror, hekur, kallaj, tungsten, uranium, torium)</p>	
<p>• Veçoritë socio-gjeografike të Azisë (madhësia e popullsisë, dendësia e popullsisë, shtimi natyror, fetë, feja e krishterë, feja islame, hinduizmi, konfucianizmi, budizmi, shintoizmi, grupet etnike, qytetet më të mëdha, Tokio, Shangai, Pekini, Tientsin, Mumbai, Nju Delhi, Kallkuta, Dhaka, Karaçi, Xhakarta, Seuli, Stambolli, Manila, Teherani, Bangkok, rajoni, Azia Veriore, Azia Lindore, Azia Juglindore, Azia Jugore, Azia Qendrore, Azia Jugperëndimore, qendra turistike, Stamboll, Kusadasi, Antalia, Kapadokia, Jerusalemi, Meka, Medina, Varanasi , Petra, Dubai, Tajlanda, Nepali, Kamboxhia, Singapori, Bali, Hong Kong, Maldive, monumente kulturore dhe historike, Muri i Madh i Kinës, Mauzoleumi Taxh Mahal)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Emërton popullsinë e përgjithshme të kontinentit aziatik dhe e identifikon atë si kontinentin më të populluar në Tokë, ku jeton më shumë se gjysma e popullsisë së botës. • Identifikon dendësinë e ndryshme të popullsisë në rajone të ndryshme të Azisë dhe emërton disa nga vendet me popullsinë më të dendur (Singapori, Bahreini, Bangladeshi, Tajvani, Libani, Koreja e Jugut, etj.) dhe disa nga vendet më pak të populluara (Mongoli, Kazakistan) , Turkmenistani, Omani, Butani, etj.) dhe i tregon ato në një hartë. • Shpjegon shkallën e shtimit natyror dhe emërton disa nga vendet që kanë shtimin më të lartë natyror (Katar, Irak, Emiratet e Bashkuara Arabe) dhe disa nga vendet me shtim natyror negativ (Japoni, Maldive). • Emërton fetë kryesore dhe grupet e popujve që përfaqësohen në Azi dhe cila prej tyre është më e përfaqësuar në cilin rajon. • Emërton disa nga zbulimet e qytetërimit që kanë origjinën në Azi (letër, teknikë printimi, barut, mëndafsh, porcelani etj.). • Emërton disa vlera karakteristike artistike dhe sportive në Azi (vallëzimi në Tajlandë, artet marciale, zakonet e samurait, sumo - luftimet, etj.). • Emërton disa nga ndërtesat e famshme kulturore-historike të botës në Azi (Muri i Madh në Kinë, mauzoleumi i Taxh Mahalit në Indi etj.) dhe identifikon se në cilat vende ndodhen. • Emërton qytetet më të mëdha në Azi, identifikon se në cilat shtete ndodhen dhe i tregon në një hartë. • Emërton rajonet në të cilat ndahet Azia dhe me ndihmën e një harte gjeografike përshkruan shtrirjen e tyre dhe identifikon vendet që i përkasin secilit rajon. • Emërton qendrat turistike më të njohura në Azi, i identifikon në cilin vend ndodhen dhe i tregon në hartë. • Përshkruan me ndihmën e një harte veçoritë themelore gjeografike të Kinës (pozicioni gjeografik, kufijtë, përmasat, degëzimet bregdetare, relievi, klima, hidrografia, popullsia, qytetet kryesore, pikat më të rëndësishme turistike, planifikimi shtetëror, burimet natyrore, etj.) .

- Përshkruan me ndihmën e një harte veçoritë themelore gjeografike të Indisë (pozicioni gjeografik, kufijtë, madhësia, degëzimet bregdetare, relievi, klima, hidrografia, popullsia, qytetet kryesore, vendet më të rëndësishme turistike, planifikimi shtetëror, burimet natyrore, etj.) .
- Përshkruan me ndihmën e një harte veçoritë themelore gjeografike të Turqisë (pozicionin gjeografik, kufijtë, madhësinë, degëzimet bregdetare, relievin, klimën, hidrografinë, popullsinë, qytetet kryesore, vendet më të rëndësishme turistike, planifikimin shtetëror, burimet natyrore etj.) .
- Përshkruan me ndihmën e një harte veçoritë themelore gjeografike të Japonisë (pozitën gjeografike, kufijtë, madhësinë, degëzimin bregdetar, relievin, klimën, hidrografinë, popullsinë, qytetet kryesore, pikat më të rëndësishme turistike, planifikimin shtetëror, burimet natyrore etj.) .

Shembuj të aktiviteteve

- Nxënësit, të ndarë në grupe/dyshe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë kufijtë e Azisë dhe sa është sipërfaqja e saj. Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër, ua prezanton grupeve të tjera dhe tregon një hartë. Në fund, të gjithë së bashku diskutojnë për madhësinë dhe pozicionin gjeografik të Azisë.
- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë për vijën bregdetare të Azisë. Secili grup hulumton një rajon të ndryshëm: ishuj më të mëdhenj (cilat vendeve u përkasin), gadishuj (cilat shtete ndodhen në to) dhe gjire. Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër, ua paraqet atë grupeve të tjera dhe tregon një hartë gjeografike, ndërsa grupet e tjera duhet të bëjnë një pyetje për rajonin e grupit prezantues. Në fund, të gjithë drejtojnë një diskutim së bashku dhe arrijnë në një përfundim se cilat rajone të Azisë karakterizohen nga degëzimi më i madh bregdetar.
- Nxënësit të ndarë në grupe të vogla zhvillojnë veprimtarinë “Udhëtim nëpër përrenj në Azi”. Secili grup tërheq një copë letër që ka emrin e rrymës që duhet të hulumtojë, pra të "udhëtojë" nëpër të, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara. Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër për “udhëtimin” e tij nëpër përrua (cilat dete lidh, ku ndodhet, madhësia, rëndësia etj.) dhe ua prezanton grupeve të tjera. Në fund, të gjithë së bashku drejtojnë një diskutim për rëndësinë e flukseve dhe se cila prej tyre ka rëndësinë më të madhe strategjike për kontinentin aziatik.
- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, zhvillojnë aktivitetin “Eksplorimi malor i Azisë”. Secilit grup i jepet detyra të hulumtojë, duke përdorur internetin dhe materialin e ilustruar, një varg malor specifik (maja më e lartë, gjatësia e shtrirjes, vendndodhja gjeografike, vendi/ vendet ku shtrihet etj.), ultësirën dhe rrafshnaltën. Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër, ua prezanton grupeve të tjera dhe tregon një hartë. Në fund, të gjithë drejtojnë një diskutim së bashku dhe arrijnë në një përfundim se cili është masivi malor më i madh dhe më domethënës në Azi dhe cili është ndikimi i tij në zhvillimin e rajonit në të cilin ndodhet.

- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, zhvillojnë veprimtarinë “Udhëtim nëpër shkretëtirë”. Secili grup vizaton një copë letër me emrin e shkretëtirës që duhet të hulumtojë, pra të "udhëtojë" nëpër të, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara. Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër për "udhëtimin" e tij nëpër shkretëtirë (ku ndodhet, madhësia, temperatura, reshjet etj.) dhe ua prezanton grupeve të tjera. Në fund, të gjithë së bashku bëjnë një krahasim të karakteristikave të shkretëtirave në Azi.
- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, hulumtojnë klimën në Azi duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara. Secilit grup i jepet detyra të hulumtojë një faktor të caktuar klimatik (afërsia me detet dhe oqeanet, relievi, etj.) dhe karakteristikat e një lloji të caktuar klimatik (ku është përhapur, temperatura e ajrit, sasia e reshjeve, karakteristikë e jetës bimore dhe shtazore. të saj) etj.). Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër dhe ua prezanton grupeve të tjera. Në fund, të gjithë drejtojnë një diskutim së bashku rreth asaj se si klima ndikon në mënyrën se si njerëzit jetojnë në pjesë të ndryshme të Azisë.
- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë detet, lumenjtë dhe liqenet e Azisë. Secilit grup i jepet detyra të hulumtojë se nga cilat oqeanë dhe dete del Azia, karakteristikat e lumenjve më të mëdhenj që rrjedhin nëpër Azi (gjatësia, nëpër cilat vende kalojnë, ku rrjedhin, cilës zonë ujëmbledhëse i përkasin, etj.) dhe karakteristikat e liqeneve më të mëdhenj (madhësia, gjendja ku ndodhen, lumenj më të mëdhenj që derdhen në to ose burojnë prej tyre, etj.). Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër, ua prezanton grupeve të tjera dhe tregon një hartë. Në fund, të gjithë zgjidhin një kuiz së bashku dhe drejtojnë një diskutim se cilët dete, lumenj dhe liqene kanë rëndësinë më të madhe për Azinë ose për rajonin në të cilin ndodhen.
- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materialin e ilustruar, hulumtojnë burimet natyrore më të rëndësishme që ka Azia (naftë, qymyr, gaz natyror, mineral hekuri, pyje, hidrocentrale). Secili grup heton një burim të ndryshëm natyror (në cilin rajon gjendet më së shumti). Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër, ua prezanton grupeve të tjera dhe tregon një hartë. Në fund, të gjithë drejtojnë një diskutim së bashku dhe arrijnë në një përfundim se cilat janë burimet natyrore më të rëndësishme për zhvillimin e një rajoni apo vendi të caktuar.
- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë ndarjen e Azisë në rajone. Secili grup hulumton një rajon të ndryshëm në Azi, (vendet që i përkasin atij rajoni, zona, popullsia totale, qyteti më i madh sipas popullsisë në atë vend, dendësia e popullsisë dhe shkalla e rritjes natyrore). Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër (në formën e tabelës dhe grafikut) dhe ua prezanton grupeve të tjera. Në fund, të gjithë drejtojnë një diskutim së bashku dhe arrijnë në një përfundim për numrin e përgjithshëm të njerëzve në Azi, cilat vende kanë dendësinë më të madhe të popullsisë në Azi (d.m.th., në cilin rajon është përqendruar pjesa më e madhe e popullsisë), cilat vende janë më të mëdhenjtë për nga sipërfaqja dhe popullsia e çdo rajoni dhe cilat janë qytetet më të mëdha për nga popullsia në Azi dhe i tregojnë ato në një hartë.
- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë fetë kryesore dhe grupet e njerëzve që përfaqësohen në Azi. Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër dhe ua prezanton grupeve të tjera. Në fund, të gjithë drejtojnë një diskutim së bashku dhe arrijnë në një përfundim se cilat janë fetë dhe grupet e popujve më të përfaqësuar në kontinentin aziatik.
- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë se cilat zbulime qytetërimi e kanë origjinën në Azi. Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër dhe ua prezanton grupeve të tjera. Në fund, të gjithë drejtojnë një diskutim së bashku dhe arrijnë në një përfundim se cilat janë zbulimet më të rëndësishme civilizuese që kanë origjinën në Azi.

- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë disa nga ndërtesat e famshme kulturore-historike të botës në Azi (Muri i Madh Kinez, mauzoleumi i Taj Mahalit në Indi, etj.). Secili grup hulumton një ndërtesë të ndryshme dhe përgatit një prezantim të shkurtër multimedial (me imazhe, material video/audio, tekst) dhe ua prezanton grupeve të tjera. Në fund të gjithë drejtojnë një diskutim së bashku dhe dalin në një përfundim për ndikimin e këtyre ndërtesave në zhvillimin e turizmit në vendet ku ndodhen.
- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë për qendrat turistike më të njohura në Azi. Secili grup hulumton një rajon të ndryshëm në Azi (tërheqjet natyrore dhe kulturore, vendndodhjen gjeografike, pikat turistike, etj.). Secili grup përgatit një prezantim të shkurtër multimedial (me fotografi, harta, material video/audio, tekst) për rajonin e tij dhe ua prezanton grupeve të tjera. Në fund, të gjithë së bashku drejtojnë një diskutim për rëndësinë e turizmit dhe ndikimin e tij në zhvillimin e çdo rajoni dhe dalin në një përfundim se cilat janë qendrat turistike më të njohura në Azi.
- Nxënësit, të ndarë në grupe të vogla, duke përdorur internetin dhe materiale të ilustruara, hulumtojnë veçoritë gjeografike bazë të disa prej vendeve më të mëdha në Azi (Kinë, Indi, Japoni dhe Turqi). Secili grup hulumton secilën nga këto gjendje. Përgatit një prezantim të shkurtër multimedial (me fotografi, harta, material video/audio, tekst), ua prezanton grupeve të tjera dhe tregojnë një hartë gjeografike. Në fund, përmes një diskutimi të përbashkët, krahasohen karakteristikat e të gjitha vendeve.
- Nxënësit ndahen në grupe që do të veprojnë si agjenci udhëtimesh dhe duhet të përgatisin material reklamues (në formën e një broshure) për të vizituar vendet turistike në Azi. Materiali reklamues duhet të rekomandojë një turne turistik për t'u vizituar, duke treguar vendin, gjuhën e folur, monedhën e përdorur, kryeqytetin dhe monumentet kryesore kulturore, ushqimin tradicional dhe klimën. Broshurat përmbajnë tekst dhe ilustrime. Në fund ata ndajnë broshurat dhe zgjedhin atë që do të donin të vizitonin më shumë nëse do të ishin turistë.
- Çdo nxënës, individualisht, plotëson një hartë të Azisë sipas udhëzimeve të mësuesit (vende, dete, lumenj, male etj.).

GJITHËPËRFSHIRJA, BARAZIA GJINORE/SENZITIVITETI, INTERKULTURALITETI DHE INTEGRIMI MESLËNDOR

Mësuesi siguron gjithëpërfshirje duke i përfshirë të gjithë nxënësit në të gjitha aktivitetet gjatë orës së mësimi. Në të njëjtën kohë, ai i mundëson secilit fëmijë të angazhohet në mënyrë njohëse dhe emocionale përmes përdorimit të qasjeve të përshtatshme metodike (individualizimi, diferencimi, puna në grup, mbështetja e shokëve të klasës). Kur punon me nxënës me aftësi të kufizuara, ai zbaton një plan edukativ individual (me rezultate të personalizuara të të nxënës dhe standarde vlerësimi) dhe sa herë që është e mundur përdor mbështetje shtesë nga persona të tjerë (asistentë personalë dhe arsimorë, ndërmjetës edukativë, tutorë vullnetarë dhe profesionistë nga shkollat me qendër burimore.). Ai monitoron rregullisht të gjithë nxënësit, veçanërisht ata

nga grupet vulnerabël, në mënyrë që të mund të identifikojë menjëherë vështirësitë e të nxënësve, t'i inkurajojë dhe mbështesë ata në arritjen e rezultateve të nxënësve

Gjatë realizimit të aktiviteteve mësuesi/ja trajton njëlloj si djemtë ashtu edhe vajzat, duke u kujdesur që të mos u caktojë role të stereotipizuara gjinore. Gjatë formimit të grupeve të punës, ai përpiqet të sigurojë një ekuilibër në aspektin gjinor. Kur zgjedh materiale shtesë mësimore, ai përdor ilustrime dhe shembuj që janë të ndjeshëm gjinor dhe etnik/kulturor dhe inkurajojnë barazinë gjinore, domethënë promovojnë ndërkulturalizmin.

Kur është e mundur, mësuesi përdor integrimin e temave/përmbajtjes/koncepteve në planifikimin dhe zbatimin e mësimdhënies. Integrimi i lejon nxënësit të përfshijnë këndvështrimet e lëndëve të tjera në atë që studiojnë në këtë lëndë dhe të lidhin njohuritë nga fusha të ndryshme në një tërësi.

VLERËSIMI I ARRITJEVE TË NXËNËSËVE

Për t'i mundësuar nxënësve arritjen e standardeve të pritura të vlerësimit, mësuesi monitoron vazhdimisht aktivitetet e nxënësve gjatë mësimdhënies dhe mësimnxënies dhe mblledh informacion për përparimin e secilit nxënës. Për pjesëmarrjen në aktivitete, nxënësit marrin komente kthyesë që tregojnë nivelin e suksesit në realizimin e aktivitetit/detyrës dhe japin drejtime për përmirësim (vlerësim formues). Për këtë qëllim mësuesi monitoron dhe vlerëson:

- përgjigje me gojë për pyetjet e bëra nga mësuesi ose shokët e klasës,
- aktivitete kërkimore për mblledhjen e të dhënave,
- prodhime (prezantime multimediale, postera, broshura dhe lloje të tjera prezantimesh),
- kontribut në punën në grupe të vogla
- detyrat e shtëpisë dhe
- përgjigjet e kuizeve dhe testeve.

Monitorimi dhe vlerësimi i arritjeve të nxënësve sipas standardeve të vlerësimit nga programi mësimor për çdo disiplinë veç e veç (histori, gjeografi dhe arsim qytetar) bëhet nga mësuesi që zbaton mësimin e disiplinës përkatëse. Pas përfundimit të mësimin të çdo lënde të disiplinës, nxënësi merr një notë numerike përmbledhëse për standardet e arritura të vlerësimit. Vlerësimi përmbledhës kryhet si një kombinim i rezultatit të arritur në një test njohurish në kombinim me vlerësimin e progresit të konstatuar nëpërmjet teknikave të ndryshme të vlerësimit formues. Për arritjet e nxënësve bëhet vlerësim përmbledhës për secilën disiplinë veç e veç.

Fillimi i zbatimit të programit mësimor	Viti shkollor 2024/2025
Organizimi dhe realizimi i mësimdhënies	<p>Në vitin shkollor 2024/25 në klasën e VII, lënda Histori dhe shoqëri realizohet sipas disiplinave të veçanta të vlerësuara në planin mësimor: Histori me 2 orë fond javor, Arsim qytetar me 1 orë fond javor dhe Gjeografi me 2 orë të fondit javor. Mësimi për çdo disiplinë organizohet dhe zhvillohet vazhdimisht gjatë tërë vitit shkollor.</p> <p>Në vitin shkollor 2025/26 në klasën e VII, lënda Histori dhe shoqëri realizohet sipas disiplinave të veçanta të vlerësuara në planin mësimor: Histori me 2 orë fond javor, Arsim qytetar me 1 orë fond javor dhe Gjeografi me 2 orë të fondit javor. Mësimi për çdo disiplinë organizohet dhe zhvillohet vazhdimisht gjatë gjithë vitit shkollor.</p> <p>Nga viti shkollor 2026/27 në klasën e VII lënda Histori dhe shoqëri do të zbatohet në përputhje me disiplinat e veçanta të përfaqësuara në programin mësimor, ndërsa mësimi do të organizohet dhe realizohet në një periudhë prej 12 javësh, radhazi, për secilën disiplinë veç e veç.</p>
Institucioni/ bartësi i programit	Byroja e Zhvillimit të Arsimit
Në përputhje me nenin 30, paragrafi 3 të Ligjit për arsimin fillor ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Veriore" Nr. 161/19 dhe 229/20), ministri i Arsimit dhe Shkencës miratoi programin mësimor në lëndën <i>Historia dhe Shoqëria</i> për klasën VII.	<p style="text-align: center;">Ministër i Arsimit dhe Shkencës, Doc. dr. Jeton Shaqiri</p> <p style="text-align: center;">_____</p>